៦

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្ដី ផ្សាយខាងសាសនា និង អក្សរសាស្ត្រ

ឆ្នាំទី ៤១ ខែ មិថុនា

ព.ស. ២៥១៣ គ.ស. ១៩៦៩

-ភ្នំពេញ-

៦

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយខាងសាសនា និង អក្សរសាស្ត្រ

បេញរាល់ខែ ពី ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

អត្ថបទ	ផ្នែកសាសនា	ទំព័រ

១— អគ្គសាវគ្គីវប្បវត្តិ លោក ហេង-សមអាន រៀបរៀង . . . ៥៥៣

២— កម្លាំងនៃស្ត្រី លោក ប៊ុ-ប៊ុ រៀបរៀង. ៥៨២

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ

៣— វចនានុក្រម[illegible]-ខ្មែរ ព្រះមហា ប៉ាង ខាត់ ៥៨៦

៤— របៀបរៀបចំទានកុសលការ ស.ហ. ហ៊ែល-ស៊ុំផា រៀបរៀង . . ៥៩០

៥— រឿងសាមកុក (ត) ឧកញ៉ានូ-កន ប្រែរៀបរៀង ៦០៩

៦— រឿងព្រះថ្វាក់ជាប់ដោយខ្យល់ព្យុះ សហជីវិន ពេជ-សល់ ប្រែរៀបរៀង ៦១៩

៧—ការប្រយុទ្ធ និងមនោរ្គាយដោះស្រាយសេចក្តីល្អង់ លោក វ៉ាយ-ប៊ុក រៀបរៀង ៦៣០

៨— សិលាចារឹកទ្រះគោ សហ. ឌឹក-គាម ស្រាវជ្រាវ ៦៣៦

ផ្នែកកំណត់–ប្រវត្តិការណ៍

៩— ប្រកាសប្រឡងប្រជែងទំនៀមទម្លាប់ សម្រាប់ឆមាសទី ២ ឆ្នាំ ១៩៦៩
អំពីរឿងចម្រៀងប្រជាប្រិយ៍ និង ទោសនិងការផ្តន្ទារបៀបបុរាណ . . ៦៤៨

១០— **ឯកសារ** : ប្រវត្តិភូមិ និង កោះនានា នៅខេត្តកោះកុង ឧកញ៉ាប្រសើរលិខិត
ម៉ែន-ទត់ [illegible] ៦៥៣

មួយឆ្នាំមាន ១២ សៀវភៅ តម្លៃជា៛ ២៣០៛០០ ។

ផ្នែកសាសនា

ពាក្យឃាត់មិនឲ្យ ធ្វើការអាក្រក់
ជាការណាមក ឲ្យធ្វើល្អទៅ,
ឲ្យជុសខាត់ចិត្ត កុំឲ្យហ្មងសៅ
បីនេះលោកហៅ ពុទ្ធសាសនា -

ប. ព

អគ្គសាវកជីវប្បវត្តិ

សហជីវិនហោង សមអាង នាយទាហានរងកងយោធពលខេមរភូមិន្ទ

ធ្វើការទៅសេនាធិការយោធភូមិភាគទី ១

តែងនិងរៀបរៀង

នមស្ការព្រះអគ្គសាវ័ក

ខ្ញុំព្រះករុណា នាម ហោង៍ សមអាង

សូមបន្ទន់ប្រាណ អញ្ជលីប្រណម្យ
ដាក់លើសិរសា ហត្ថាក្រពុំ
ក្រាបថ្វាយបង្គំ ព្រះអគ្គសាវ័ក ។

ព្រះសារីបុត្រ ប្រាជ្ញមុតពិចិត្ត
លើសឥន្ទព្រហ្មយក្ស សាវ័កទាំងឡាយ
គាបទឹងសម្តែង ថ្លែងអធិប្បាយ
ព្រះធម៌ទាំងឡាយ ដូចព្រះសាស្តា ។

ព្រះមោគ្គល្លាន មានឫទ្ធិខ្លាំងក្លា
លើសព្រហ្មទេព្តា សាវ័កទាំងឡាយ
អាចនឹងបំប្លែង ប្រែព្រះរូបកាយ
ហើរហោះផ្លោះឆ្ងាយ បានដូចព្រះពុទ្ធ ។

ព្រះអគ្គសាវ័ក ព្រះទ័យបរិសុទ្ធ
ប្រសើរលើសផុត សាវ័កទាំងឡាយ
ខ្ញុំព្រះករុណា ក្រាបបង្គំថ្វាយ
ហើយសូមបរិយាយ ប្រវត្តិព្រះអង្គ ។

សេចក្តីផ្តើម

[illegible] មានច្រើនជាតិ ច្រើនសាសន៍ ច្រើនប្រទេស ដែលនៅក្នុងពិភពលោកនេះ សុទ្ធតែមានជំនឿអ្វីមួយ មិនតិចក៏ច្រើន ដែលខ្ញុំយល់ឃើញថា ជាវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិ គួរពឹងពាក់អាស្រ័យ គោរពបូជាន, ពុំសូវមាននៅតែឯកឯង ឥតទីពឹងឡើយ ។ វត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិទាំងនោះ គេច្រើននិយមយកសាសនា ឬលទ្ធិដែលជាប្រពៃណី របស់បុព្វបុរស សម្រាប់ជាតិនីមួយ ៗ តែងប្រព្រឹត្តជាប់ត ៗ គ្នាមក ទើបឈ្មោះថា សាសនា ។ សាសនាទាំងនោះមានផ្សេង ៗ គ្នា តាមមតិរបស់សាស្តានីមួយ ៗ បង្កើតរៀបរាងឡើង ដើម្បីញ៉ាំងបរិស័ទឱ្យចូលជឿស្តាប់គោរពបូជាន ដូចឃើញជាក់ស្តែង គ្រប់គ្នាហើយ ដែលមានក្នុងលោកនេះ ។

បណ្តាសាសនាទាំងអស់ក្នុងលោក មានតែព្រះពុទ្ធសាសនាមួយទេ ដែលជាសាសនាមានសារៈសំខាន់ កំពូលលើសាសនាទាំងអស់ ព្រោះជាសាសនាអាចធ្វើឲ្យមនុស្សគ្រប់ឋានៈ ដែលជាអ្នកប្រតិបត្តិតាម ឲ្យមានសន្តិភាព សេរីភាព សាមគ្គីភាព និងវឌ្ឍនភាព ក្នុងលោក ។

ព្រះមហាបុរសមួយរូប អ្នកមានវិចារណញ្ញាណដ៏ជ្រាលជ្រៅ បានរកឃើញសេចក្តីប្រតិបត្តិដែលមានខ្លឹមសារពិសេស អាចធ្វើមនុស្សគ្រប់ឋានៈ ឲ្យបានរួចចាកភ្លើងកិលេស ភ្លើងទុក្ខ ហើយបានប្រកាសផ្សាយទុកជាប់ដល់សព្វថ្ងៃនេះ, ព្រះមហាបុរសនោះ គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធហ្នឹងឯង ។

បញ្ហាប្រវត្តិសាស្ត្រ បានកើតឡើងថា ព្រះពុទ្ធមានរូបកាយជាមនុស្សពិតមែនឬ ? ឬក៏គ្រាន់តែជានិម្មិតបុគ្គលទេ ?

ចំពោះរឿងនេះ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រជំនាញខាងអក្សរធម៌ណា មានយោបល់ប្លែកៗគ្នា, តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សព្វថ្ងៃពុំមានអ្នកណាអាចទុកព្រះពុទ្ធជានិម្មិតបុគ្គលបានឡើយ ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធពិតជាមនុស្សមួយរូប ពុំមែនជាអាទិទេព ឬអំណាចដែលអាចកំបាំងមើលមិនឃើញឯណាឡើយ ដោយបុរាណវត្ថុ បានចង្អុលនូវភស្តុតាង យ៉ាងច្បាស់លាស់ណាស់ ភស្តុតាងបានស្ថិតនៅមកតាំងពីសតវត្សទី ៣ មុនគ្រិស្តសករាជម៉្លេះ ។

ដូចនេះហើយ អ្នកប្រាជ្ញខាងប្រវត្តិសាស្ត្រយល់ថា គេពុំអាចដក អច្ឆរិយហេតុពីព្រះពុទ្ធ ឬព្រះពុទ្ធពីអច្ឆរិយហេតុ ដោយពុំប៉ះពាល់ធ្វើឲ្យខូច ដល់ព្រះពុទ្ធសាសនា ព្រោះជីវភាពព្រះពុទ្ធនេះ ពិតជាឧទាហរណ៍ ដ៏ល្អបំផុត ជាពិសេសក្រៃលែង សម្រាប់ព្រះធម៌ គឺក្នុងការប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធ, ព្រះជីវភាពនេះ ជាជីវភាពគម្រូសម្រាប់ប្រជាជនទូទៅ ដែលស្វែងរកសុភមង្គល ឬព្រះនិព្វាន ។

ព្រះពុទ្ធ ជាមនុស្សពិត ជាព្រះរាជបុត្រនៃព្រះបាទសុទ្ធោទន៍ និង ព្រះមហាមាយាទេវី ត្រកូលគោតម ជាស្តេចសក្យៈសោយរាជ្យនៅក្រុង កបិលពស្តុ ប្រទេសសក្កៈ ។ ព្រះអង្គប្រសូតនៅឧទ្យានលុម្ពិនីវ័ន ចន្លោះ ក្រុងកបិលពស្តុនិងទេវទហៈ ក្នុងប្រទេសនេប៉ាល សព្វថ្ងៃនេះ ។

ពុទ្ធប្បវត្តិបានតំណាលថា ព្រះសម្ពុទ្ធប្រសូតមក ទ្រង់ឈរលើផែនដី ឈាន ៧ ជំហានទៅទិសខាងជើង ហើយឆ្ពោះព្រះនេត្រគ្រប់ទិស ហើយ បន្លឺគាថាថា

អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស
សេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស
ជេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស
អយមន្តិមា ជាតិ នត្ថិទានិបុនព្ភវោ ។

ប្រែជាខេមរភាសា

អាត្មាអញ ជាកំពូលនៃលោក

ជាបុគ្គលប្រសើរជាងគេក្នុងលោក

ជាច្បងជាងគេក្នុងលោក

ជាតិកំណើតនេះក្រោយបំផុត លែងកើតទៀតហើយ ។

កាលប្រសូតបាន ៥ ថ្ងៃ ព្រាហ្មណ៍ ៨ នាក់ បានតាំងពិធីថ្វាយព្រះនាមថា សិទ្ធត្ថៈ ។

ក្រោយដែលបានពិនិត្យលក្ខណៈនៃរូបព្រះសិទ្ធត្ថៈ, ព្រាហ្មណ៍ ៧ នាក់លើកម្រាមដៃ ២ ហើយទាយថា "បើនៅក្នុងនគរ ព្រះរាជកុមារនេះ នឹងបានជាស្តេចចក្រពត្រាធិរាជ, បើចេញពីនគរទៅបួស នឹងបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ" ។

ឯព្រាហ្មណ៍ទី ៨ ឈ្មោះកោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណ៍ លើកម្រាមដៃតែមួយ ទាយថា "ព្រះរាជកុមារនេះ ប្រាកដជាបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ" ។

ព្រះសុទ្ធោទន៍ ជាព្រះវរបិតា ទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ទំនាយព្រាហ្មណ៍ ហើយទ្រង់ត្រាស់សួរថា "ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ! ព្រះរាជបុត្រយើងឃើញអារម្មណ៍ដូចម្តេច ទើបចេញទៅបួស ? ។

ព្រាហ្មណ៍ក្រាបបង្គំទូលថា បពិត្រព្រះសម្មតិទេព ! ព្រះរាជកុមារនឹងចេញចាកនគរទៅបួស នៅវេលាដែលបានឃើញនិមិត្ត ៤ យ៉ាង គឺឃើញ

មនុស្សជរា ១ មនុស្សឈឺ ១ មនុស្សស្លាប់ ១ និងអ្នកបួស ១ ។

ព្រះបាទសិរីសុទ្ធោទន-គោតម ទ្រង់ចាត់ការម៉ឺងម៉ាត់ប្រយ័ត្នមិនឲ្យព្រះរាជបុត្រឃើញនិមិត្តទាំងនេះ ទុកឲ្យឋិតនៅតែក្នុងទីសប្បាយរីករាយសម្បូណ៌ដោយភោគទ្រព្យនិងគ្រឿងតម្រេកគ្រប់យ៉ាង មានព្រះស្រីស្នំ ៤ ម៉ឺនជាបរិវារ ។

លុះព្រះជន្ម ១៦ ឆ្នាំ ទ្រង់អភិសេកព្រះនាងយសោធរា (ពិម្ពា) ជាឯកអគ្គមហេសី សោយរាជសម្បត្តិដ៏វិសេសសុខរហូតដល់ព្រះជន្ម ២៩ ឆ្នាំ ទើបមានព្រះរាជឱរសមួយអង្គព្រះនាម រាហុល ។ តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ព្រះសិទ្ធត្ថ ពុំអាចបៀសឲ្យផុតពីសង្គមមនុស្ស និងដំណើរដែលជាច្បាប់នៃធម្មជាតិមនុស្ស ។

ក្រោយពេលដែលបានប្រទះនិមិត្តទាំង ៤ គឺ ជរា ព្យាធិ មរណៈនិងបព្វជិតហើយ ព្រះសិទ្ធត្ថទ្រង់ចាប់អារម្មណ៍ នឿយណាយក្នុងឃរាស-គេហ នឹងចេញបព្វជ្ជា ដោយទ្រង់ឈ្វេងយល់ថា មានតែបព្វជ្ជាទេ ដែលអាចនឹងបើកឱកាសស្វែងរកឧបាយដោះស្រាយ បញ្ហាចាស់ ឈឺ ស្លាប់ ដែលគ្របសង្កត់សព្វសត្វក្នុងពិភពលោកបាន ។

"ការស្គាល់តែសេចក្ដីសុខសប្បាយ ពុំដែលស្គាល់សោះនូវទុក្ខ,
ការស្គាល់តែសេចក្ដីត្រេកត្រអាល ពុំដែលស្គាល់សោះនូវព្រួយ,
ការស្គាល់តែរូបស្អាតស្រស់បំព្រង ពុំដែលស្គាល់សោះ នូវរូប

អាក្រក់ក្រខ្វក់ ហើយស្រាប់តែប្រទះឃើញនូវហេតុដែលផ្ទុយពីការភ្ជាប់ ភ្ជាប់ដឹង ភ្ជាប់ឮ ភ្ជាប់ឃើញ ភ្ជាប់ស្នាមក្ដាម ក៏បណ្ដាលឲ្យប្រែគំនិត សតិអារម្មណ៍ ដូចព្រះសិទ្ធត្ថ-គោតមនេះឯង ” ។

បើព្រះសុទ្ធោទន៍ជាព្រះវរបិតា ពុំចាត់វិធានការបង្ខាំងទេ ព្រះសិទ្ធត្ថជារាជបុត្រ ពុំអាចសម្រេចព្រះទ័យទៅបួសឡើយ ព្រោះអារម្មណ៍ទាំង-ឡាយរបស់ព្រះអង្គនឹងស្របទៅតាមច្បាប់ទម្លាប់ ដែលពោលថា “ទម្លាប់បង្អន់នូវការភ្ញាក់ផ្អើល” ។

ត្រង់នេះ ជាខ ១ បង្ហាញឲ្យឃើញច្បាស់ថា ព្រះពុទ្ធសាសនាស្របទៅតាមហេតុនិយម ដែលជាគោលនៃវិទ្យាសាស្ត្រ ។

ព្រះសិទ្ធត្ថ ព្រះអង្គពុំមែនចេញទៅបួសដោយខ្លាច ពុំហ៊ានតស៊ូនឹងជីវភាពរបស់ខ្លួនទេ ព្រះអង្គពុំមែនជាអត្តទត្ថបុគ្គល រត់ចោលកូនប្រពន្ធសង្គមជាតិ ដើម្បីស្វែងរកសេចក្ដីសុខស្រួលតែម្នាក់ឯងនោះទេ ។

ផ្ទុយទៅវិញ ព្រះសិទ្ធត្ថជាវិញ្ញូជន ពោរពេញដោយបរមត្ថភាព ទ្រង់ចេញបព្វជ្ជា ដើម្បីស្វែងរកអនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ពោលគឺលោកុត្តរ-ធម៌ ដើម្បីជួយស្រោចស្រង់សត្វលោកឲ្យផុតពីសេចក្ដីវិនាស កុំឲ្យលង់ក្នុងវដ្ដសង្សារ ។

ក្នុងអឌ្ឍរាត្រស្ងាត់ ព្រះសិទ្ធត្ថទ្រង់យាងចេញចាកនគរទៅបព្វជ្ជា

ដើម្បីស្វែងរកមោក្ខធម៌, មិនយូរប៉ុន្មាន ទ្រង់បានយល់បានឃើញច្បាស់នូវសព្វញ្ញុតញ្ញាណនោះនៅលើរតនបល្ល័ង្ក ក្រោមដើមពោធិព្រឹក្ស ពេលព្រះអាទិត្យរះបំព្រាង ៗ នៃថ្ងៃ ១៥ កើត ខែពិសាខ ឆ្នាំរកា ក្រោយអំពីទុក្ករកិរិយា ៦ ឆ្នាំ ។ ព្រះសិទ្ធត្ថទ្រង់បានព្រះនាមថា ព្រះពុទ្ធ ចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក ។

ចាប់តាំងពីថ្ងៃដែលបានត្រាស់ដឹងមក ព្រះពុទ្ធជាអម្ចាស់ ទ្រង់ត្រាស់ប្រកាសសាសនធម៌ដល់សត្វនិករទូទៅក្នុងលោក ។ លុះដល់ថ្ងៃ ១៥ កើត ខែមាឃ ឆ្នាំរកាជាគម្រប់ ៩ ខែគត់ គិតពីថ្ងៃដែលព្រះអង្គបានត្រាស់ ព្រះអង្គទ្រង់ប្រជុំព្រះអរហន្តទាំងឡាយធ្វើមហាសន្និបាត ក្នុងវត្តវេឡុវ័ន ជិតក្រុងរាជគ្រឹះនៃសហរដ្ឋមគធៈ ទ្រង់ប្រទានតែងតាំងតំណែងអគ្គសាវកនិងមហាសាវកហើយទ្រង់ប្រកាស គោលច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។

១- តំណែងអគ្គសាវកប្រទានចំពោះព្រះមហាថេរ ២ អង្គគឺ:

អគ្គសាវកស្តាំ ឬអគ្គសាវកទី ១ បានដល់ព្រះសារីបុត្រ ហើយទ្រង់តាំងក្នុងឋានៈជាឯតទគ្គៈ ខាងបញ្ញា គឺជាព្រះអរហន្តមានបញ្ញាកំពូលអាចនឹងសម្តែងធម្មចក្រ និងចតុរារិយសច្ច ដូចព្រះអង្គបាន ។

-អគ្គសាវកឆ្វេង ឬទុតិយសាវក បានដល់ព្រះមោគ្គល្លាន ហើយទ្រង់តាំងក្នុងឋានៈ ជាឯតទគ្គៈខាងឫទ្ធិ គឺព្រះអរហន្តមានឫទ្ធិកំពូលអាចនឹងសម្តែងបាដិហារ្យ បានដូចព្រះអង្គ ។

៤. តំណែងមហាសាវ័ក ប្រមាណចំពោះព្រះមហាថេរ ៨០អង្គ មាន ព្រះមហាកស្សបត្ថេរ ព្រះកុមារកស្សបត្ថេរ ព្រះអង្គុលិមាលត្ថេរ ព្រះអនុរុទ្ធត្ថេរ ព្រះអានន្ទត្ថេរជាដើម ។

ព្រះបរមសាស្ដាចារ្យ ទ្រង់បានអគ្គសាវ័ក មានប្រាជ្ញាឆេត មានឫទ្ធិឆេត និងអសីតិមហាសាវ័ក បានជួយទ្រទ្រង់ជាកម្លាំងយ៉ាងក្រៃលែងក្នុងការប្រកាសផ្សាយព្រះពុទ្ធសាសនា ទើបព្រះពុទ្ធសាសនា រីកសាយទូលំទូលាយ ផ្សាយទូទៅគ្រប់ទិសទី ជាប់តរហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

លំដាប់តពីនេះ ខ្ញុំនឹងលើកយករឿងស្ដីអំពីព្រះអគ្គសាវ័ក ដែលស្រាវជ្រាវនិងដកស្រង់ចេញពីគម្ពីរនានា មករៀបរៀងទុកជាប្រវត្តិ ដើម្បីលោកអ្នកត្រូវការចង់ដឹង ចង់ចេះ ចង់សិក្សានូវព្រះជីវប្រវត្តិព្រះអគ្គសាវ័កទាំងពីរព្រះអង្គ ដូចតទៅ ៖

ជីវភាពគ្រហស្ថ

ក្នុងសម័យពុទ្ធកាល មានរឿងតំណាលថា មានគហបតី ២ នាក់ជាមិត្តជិតស្និទ្ធនឹងគ្នា, ម្នាក់ឈ្មោះ វង្គន្តព្រាហ្មណ៍ ប្រពន្ធឈ្មោះសារីព្រាហ្មណី នៅក្នុងភូមិឧបតិស្សៈ, ម្នាក់ទៀតឈ្មោះ គោលិតព្រាហ្មណ៍ ប្រពន្ធឈ្មោះ មោគ្គលីព្រាហ្មណី នៅក្នុងភូមិគោលិតៈ ក្បែរក្រុងរាជគ្រឹះនៃដែនមគធៈ ។

ត្រកូលទាំងពីរនេះ ជាត្រកូលស្ដុកស្ដម្ភ បរិបូណ៌ដោយភោគសម្បត្តិ និងបរិវារសម្បត្តិ ហើយត្រូវជាមិត្តចំពោះគ្នារាប់ ៧ តំណត្រកូលមកហើយ ។

មានថ្ងៃមួយ នាងព្រាហ្មណីជាភរិយានៃមិត្តទាំងពីរ បានប្រសូតបុត្រាមួយម្នាក់ ក្នុងថ្ងៃជាមួយគ្នា ។ កុមារកូនលោកវង្គន្ត: ឈ្មោះឧបតិស្ស: គឺហៅតាមឈ្មោះភូមិដែលកើត, កុមារកូនលោកកោលិត: ឈ្មោះកោលិត: គឺហៅតាមឈ្មោះបិតា ឬហៅតាមឈ្មោះភូមិដែលកើត ។

លុះកុមារទាំងពីរមានវ័យល្មមសិក្សា មាតាបិតានៃកុមារទាំងពីរបានបញ្ជូនឲ្យទៅសិក្សាអក្សរសាស្ត្រនិងសិល្បសាស្ត្រ ចេះចប់សព្វគ្រប់ទាំងអស់ ។

យុវជនឧបតិស្ស:, កាលបើត្រូវការទៅលេងទឹកស្ទឹងក្តី ឧទ្យានក្តី ទស្សនាមហោស្រពក្តី តែងតែជិះវិមាសដែលមានបុរសកម្លោះច្រើននាក់សែងដង្ហែទៅ ។ យុវជនកោលិត:, កាលបើត្រូវការទៅលេងទឹកស្ទឹងក្តី ឧទ្យានក្តី ទស្សនាមហោស្រពក្តី តែងតែជិះរថ ដែលទឹមដោយសេះអាជានេយ្យ មានបុរសកម្លោះច្រើននាក់ហែហមទៅដូចឧបតិស្ស:ដែរ ។

នៅក្រុងរាជគ្រឹះ, មានការលេងមហោស្រពមួយជាទំនៀមរាល់ៗឆ្នាំ ។ ពួកជនបរិវារនាំគ្នាចងគ្រែតូចដាក់បន្ទើតលើគ្រែធំក្នុងកន្លែងមួយ ដើម្បីឲ្យគហបតិបុត្រទាំងពីរនោះអង្គុយមើលមហោស្រព ។ គហបតិបុត្រទាំងពីរនាក់អង្គុយមើលមហោស្រពជាមួយគ្នា, ក្នុងវេលាកំពុងមើលនោះ ឆាកដែលគួរសើចក៏សើច ឆាកដែលគួរស្ងើចក៏ស្ងើច ឆាកដែលល្អិតញ [illegible] ។

[illegible] គហបតិបុត្រទាំងពីរនាក់នោះ ក៏ក្រលេកមើលមហោស្រពដូច

សព្វផង, ធាតុគួរសើចក៏មិនសើច ធាតុគួរសង្វេគ ក៏មិនសង្វេគ គួរឲ្យរន្ធាន់ ក៏មិនឲ្យរន្ធាន់ មិនដូចជាថ្ងៃមុន ៗ ឡើយ ព្រោះអ្នកកម្លោះទាំងពីរនាក់មានញាណបារមីដ៏ចាស់ក្លា សញ្ជឹងគិតពិចារណាថា "ប្រយោជន៍អ្វីយើងនឹងមើលមហោស្រពនេះ បើមនុស្សយើងរស់នៅមិនបាន ១០០ ឆ្នាំផង, គួរតែយើងស្វែងរកមោក្ខធម៌មួយ ដើម្បីដោះខ្លួនចេញឲ្យផុតអំពីការមិនទៀងទាត់" ។

ពេលនោះ កោលិតមាណពនិយាយនឹងឧបតិស្សមាណពថា "ម្នាលមិត្ត! ថ្ងៃនេះ មិត្តឯងដូចជាមិនសប្បាយរីករាយដូចថ្ងៃមុនៗសោះ មិត្តឯងមិនស្រួលក្នុងខ្លួនឬ ឬក៏មិត្តឯងកំណត់ឃើញអ្វី?" ។ ឧបតិស្សមាណពក៏និយាយថា "ម្នាលសំឡាញ់! យើងកំពុងតែគិតថា ការមើលមហោស្រពនេះឥតប្រយោជន៍ គ្មានខ្លឹមសារអ្វីសោះ គួរតែស្វែងរកមោក្ខធម៌, ចុះមិត្តឯង ដូចជាមិនសូវរីករាយ តើព្រោះអ្វីដែរ ?" ។ កោលិតមាណពនោះក៏និយាយប្រាប់តាមដំណើរខ្លួនប្រាប់ឧបតិស្សៈ ដោយសព្វគ្រប់ ។

ខណៈនោះ ឧបតិស្សមាណពដឹងថា កោលិតៈជាមិត្តមានគំនិតត្រូវគ្នានឹងខ្លួនដែរ ក៏និយាយថា "នែមិត្ត! យើងទាំងពីរនាក់ត្រូវស្វែងរកមោក្ខធម៌ ដែលយើងបានគិតទុកល្អហើយនោះ ។ ការស្វែងរកមោក្ខធម៌នោះ យើងត្រូវតែបួសសិន, តើយើងនឹងបួសក្នុងសម្នាក់អ្នកណា?" ។ កោលិតៈ និយាយថា "យើងត្រូវតែចេញពីទីនេះសិន ទើបអាចនឹងរក

អាចារ្យ" ។ ឧបតិស្សៈថា យោបល់របស់មិត្តប្រពៃណាស់ យើងត្រូវតែចេញទៅផ្លូវនេះ ។

ការស្វែងរកមោក្ខធម៌

សម័យនោះ មានបរិព្វាជក (អ្នកបួសក្រៅព្រះពុទ្ធសាសនា) ឈ្មោះ សញ្ជ័យ អាស្រ័យនៅក្រុងរាជគ្រឹះ ជាមួយបរិព្វាជកជាបរិវារ ២៥០ នាក់ ។ ឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈទាំងពីរនាក់ បានចូលមកដល់អាស្រមរបស់បរិព្វាជក ហើយ ក៏បញ្ជូនបរិវារ ៥០០ នាក់ឲ្យនាំមាសនិងរថត្រឡប់ទៅស្រុកវិញ ។ មិត្តទាំងពីរនាក់នេះ នាំបរិវារ ៥០០ នាក់ ដែលនៅសល់ ចូលទៅបួសក្នុងសម្នាក់អាចារ្យសញ្ជ័យ ។ ចាប់តាំងពីឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈបួសថ្ងៃណាមក អាចារ្យសញ្ជ័យបរិបូណ៌ដោយយសនិងលាភយ៉ាងក្រៃលែង ។

ចំណែកឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈ នៅបានពីរបីថ្ងៃ ក៏កំណត់ដឹងនូវលទ្ធិអាចារ្យសញ្ជ័យទាំងអស់ ហើយក៏សួរថា "បពិត្រលោកអាចារ្យ! លទ្ធិអស់ត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ ឬមានតទៅទៀត ?" ។ អាចារ្យសញ្ជ័យប្រាប់ថា "ការចេះដឹងរបស់យើង អស់ត្រឹមនេះឯង" ។ ឧបតិស្សៈនិងកោលិត ឮអាចារ្យសញ្ជ័យប្រាប់ដូច្នោះហើយ ក៏គិតថា ការប្រព្រឹត្តធម៌ក្នុងសម្នាក់អាចារ្យសញ្ជ័យនេះ នាំឲ្យខាតប្រយោជន៍ ខាតពេលវេលា ទាំងមិនអាចញ៉ាំងគុណវិសេសណាមួយឲ្យកើតបានឡើយ. យើងត្រូវតែចេញទៅស្វែងរកមោក្ខធម៌ក្នុងទីដទៃទៀត ព្រោះថា ជម្ពូទ្វីបនេះធំទូលាយណាស់, យើងត្រូវ

តែស្វែងឲ្យគ្រប់និគមជនបទនិងរាជធានី គង់តែមិនបានអាចារ្យណាមួយសម្តែងមោក្ខធម៌ប្រាប់ដល់យើងមិនខាន ។

ចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក ឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈ ក៏ចាំស្វែងរកអាចារ្យដែលចេះមោក្ខធម៌ក្នុងរាជធានីរាជគ្រឹះ, ព្រោះគេនិយាយថា មានសមណ-ព្រាហ្មណ៍បណ្ឌិតមាននៅទីណា ក៏នាំគ្នាទៅទីនោះ ហើយសាកសួរប្រ-ស្នាផ្សេងៗ, កាលបើសមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ មិនអាចឆ្លើយដោះស្រាយ នូវប្រស្នានោះបានទេ ក៏ត្រឡប់មក កាន់ទីលំនៅរបស់ខ្លួនវិញ ហើយធ្វើសេចក្ដីប្ដេជ្ញានឹងគ្នាថា នែសំឡាញ់! បណ្ដាយើងទាំងពីរនាក់ អ្នកណា លុះនូវអមតធម៌មុនគេ អ្នកនោះ ត្រូវតែប្រាប់ដល់អ្នកដែលមិនទាន់បានលុះផងកុំខាន ។

កាលឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈទាំងពីរនាក់ បានប្ដេជ្ញានឹងគ្នាហើយ ក៏ត្រាច់ទៅកាន់ទីផ្សេងៗ ។ ពេលនោះ ព្រះមហាថេរព្រះនាម អស្សជិ ជាព្រះអរហន្តមួយអង្គ ដែលព្រះបរមសាស្ដាចារ្យ ទ្រង់បញ្ជូនឲ្យប្រកាសសាសនា, លោកក៏បានចូលទៅបិណ្ឌបាតក្នុងក្រុងរាជគ្រឹះ នៅវេលាព្រឹក, បរិព្វាជកឧបតិស្សៈ បានឃើញព្រះអស្សជិ មានអាយុ ក៏គិតថា ឱហ្ន៎! បព្វជិតមានភាពបែបនេះ អាត្មាអញមិនដែលប្រទះសោះ, បណ្ដាព្រះអរ-ហន្តទាំងឡាយក្នុងលោក, បព្វជិតអង្គនេះ ពិតជាព្រះអរហន្តមួយអង្គដែរ, ដូច្នេះ គួរអាត្មាអញចូលទៅសាកសួរភិក្ខុអង្គនេះល្បងមើល, លុះគិតហើយ

ក៏យល់ថា ពេលនេះ ជាពេលមិនគួរសមនឹងសាកសួរប្រស្នា ចំពោះកិច្ចអង្គនេះទេ ព្រោះលោកកំពុងតែដើរចូលទៅបិណ្ឌបាត ក្នុងចន្លោះផ្ទះ, អាត្មាអញគ្រាន់តែតាមលោកពីខាងក្រោយទៅសិនចុះ ចាំលោកឆាន់រួចសឹមសួរ ៗ

លុះព្រះអស្សជិត្ថេរ បានចង្ហាន់បិណ្ឌបាតហើយ ក៏និមន្តទៅកាន់ទីស្ងាត់មួយប្រាថ្នានឹងឆាន់ ៗ ឧបតិស្សបរិព្វាជក ក៏យកគ្រឿងប្រដាប់របស់ខ្លួនទៅរៀបចំប្រគេនព្រះថេរៈ ហើយយកទឹកក្នុងក្អមរបស់ខ្លួន ទៅប្រគេនទៀត, លុះព្រះអស្សជិត្ថេរឆាន់រួចហើយ ក៏ចូលក្រាបថ្វាយបង្គំទូលសួរថា "បពិត្រលោកម្ចាស់! ឥន្ទ្រិយរបស់លោកម្ចាស់ស្រគត់ស្រគំល្អណាស់ ទាំងពណ៌សម្បុរ របស់លោកម្ចាស់ ក៏បរិសុទ្ធផូរផង់ល្អណាស់ដែរ ៗ តើលោកម្ចាស់បួសចំពោះលោកណា ? មានលោកណាជាគ្រូ ? ពេញចិត្តនឹងធម៌សាស្ដាណា ?" ៗ

ព្រះអស្សជិត្ថេរ បានស្ដាប់ពាក្យសួរ របស់ឧបតិស្សបរិព្វាជកនោះហើយឆ្លើយថា "ម្នាលបរិព្វាជក! អាត្មាបួសចំពោះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ព្រះអង្គជាសាស្ដាចារ្យ ជាគ្រូរបស់អាត្មា" ៗ ឧបតិស្សបរិព្វាជក សួរថា ចុះគ្រូរបស់លោកម្ចាស់ សម្ដែងធម៌ដូចម្ដេចខ្លះ ? ៗ ព្រះអស្សជិត្ថេរឆ្លើយថា "អាត្មាទើបនឹងបួសថ្មី ទើបនឹងបានរៀនធម៌បន្តិច, អាត្មាមិនអាចសម្ដែងធម៌ដោយពិស្ដារបានទេ តែអាត្មាអាចពោលនូវធម៌ខ្លី ៗ ឲ្យស្ដាប់

បាន" ។ ឧបតិស្សបរិព្វាជក ក៏ទូលតបវិញថា "ខ្ញុំព្រះករុណា នាម ឧបតិស្សបរិព្វាជក, សូមលោកម្ចាស់សម្ដែងធម៌តិចក្ដី ច្រើនក្ដី ឲ្យឃើញជាទំនងជាលំអានចុះ មិនចាំបាច់ពោលនូវព្យញ្ជនៈឲ្យច្រើនឡើយ, ឯការយល់ ឬមិនយល់នោះ ជាភារៈនៃខ្ញុំព្រះករុណាទេ, សូមលោកម្ចាស់មេត្តាសម្ដែងឲ្យបានដោយអនុគ្រោះ ។

ព្រះអស្សជិត្ថេរមានអាយុ ក៏ពោលនូវគាថា ប្រកបដោយអក្សរ ៣២ តួ ថា ៖

យេ ធម្មា ហេតុប្បភវា
តេសំ ហេតុំ តថាគតោ
តេសញ្ច យោ និរោធោ ច
ឯវំវាទី មហាសមណោ

ប្រែជាភាសាខ្មែរ

ធម៌ទាំងឡាយណា តែងកើតអំពីហេតុ, ព្រះតថាគតពោលនូវហេតុ នៃធម៌ទាំងឡាយនោះផង ពោលនូវសេចក្ដីរលត់ និងឧបាយជាគ្រឿងរំលត់នូវធម៌ទាំងឡាយនោះផង, ព្រះមហា-សមណៈ (ជាគ្រូរបស់គ្នា) តែងតែពោលយ៉ាងនេះជាប្រក្រតី ។

ឧបតិស្សបរិព្វាជក បានស្ដាប់សេចក្ដីត្រឹមប៉ុណ្ណោះ ក៏បានសម្រេចសោតាបត្តិផលក្នុងពេលនោះភ្លាម, ទើបទូលឃាត់ថា "សូមលោកម្ចាស់

កុំសម្ដែងឲ្យហួសទៅវាងលើទៀត ត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះបានហើយ, តែឥឡូវនេះ ព្រះបរមគ្រូជាម្ចាស់គង់នៅទីណា ?" ព្រះអស្សជិត្ថេរ ប្រាប់ថា "ព្រះមានព្រះភាគ គង់នៅវត្តវេឡុវ័ន" ។ ឧបតិស្សបរិព្វាជកក្រាបទូលថា "បើដូច្នោះ សូមលោកម្ចាស់និមន្តទៅមុនចុះ ដ្បិតខ្ញុំព្រះករុណាមានមិត្តម្នាក់បានប្ដេជ្ញានឹងគ្នាថា បើអ្នកណាបានអមតធម៌មុន អ្នកនោះត្រូវប្រាប់គ្នាកុំខាន, ឥឡូវនេះ ខ្ញុំព្រះករុណាត្រូវទៅប្រាប់មិត្ត" ។ ទូលហើយក៏ថ្វាយបង្គំលាព្រះអស្សជិត្ថេរ ដើរយ៉ាងលឿនសំដៅទៅបរិព្វាជការាម ។

ឯកោលិតបរិព្វាជក ក្រឡេកឃើញសំឡាញ់ដើរមកពីចម្ងាយក៏គិតថា "ទឹកមុខសំឡាញ់អញថ្ងៃនេះស្រស់ប្រិមប្រិយណាស់ ទាំងដំណើរក៏រហ័សរហួនណាស់ មិនដូចថ្ងៃមុនៗទេ, ប្រហែលជាបានលុះអមតធម៌ទេដឹង?" ហើយសួរថា "នែមិត្ត ថ្ងៃនេះប្លែកពីថ្ងៃមុនៗ តើបានលុះអមតធម៌ហើយមែនឬ? ឧបតិស្សបរិព្វាជក ក៏ប្រាប់តាមដំណើរហេតុ ហើយសម្ដែងនូវគាថានោះឲ្យកោលិតៈស្ដាប់ ។ កោលិតបរិព្វាជក បានស្ដាប់ចប់ហើយក៏បានសម្រេចសោតាបត្តិផលភ្លាម ។

មិត្តទាំងពីរនាក់ប្រឹក្សាគ្នាថា "យើងបានលុះនូវអមតធម៌ហើយ គួរតែយើងទៅប្រាប់សញ្ជយបរិព្វាជកជាអាចារ្យផង, បើគាត់ជឿយើង មុខជាគាត់ទៅសម្នាក់ព្រះសាស្ដា ស្ដាប់ធម៌ទេសនាហើយ នឹងបានសម្រេចមគ្គផលមិនខាន" ហើយក៏នាំគ្នាទៅកាន់សម្នាក់អាចារ្យសញ្ជ័យ ពិត

ទូលថា "បពិត្រលោកអាចារ្យ! ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ កើតឡើងក្នុងលោកហើយ, សូមលោកអាចារ្យ ឈប់ប្រព្រឹត្តធម៌ឥតខ្លឹមសារនេះទៅ! សូមអញ្ជើញទៅកាន់សម្នាក់ព្រះបរមសាស្តា ជាមួយយើងខ្ញុំ" ។ សញ្ជយ-បរិព្វាជកឆ្លើយថា "មិនគួរទេ អ្នកទាំងឡាយកុំទៅឡើយ, យើងទាំងបីនាក់នឹងគ្រប់គ្រងគណៈនេះ", មិត្តទាំងពីរនាក់និយាយថា "នៅគ្រប់គ្រងគណៈនេះ បានប្រយោជន៍អ្វី បើធម៌គ្មានខ្លឹមសារសោះ?". អាចារ្យសញ្ជ័យថា "អ្នកទាំងពីរទៅចុះ ខ្ញុំមិនទៅទេ ព្រោះយើងជាគ្រូអាចារ្យធំរបស់មហាជន បើយើងទៅធ្វើសិស្សគេ ប្រហែលគ្នានឹងការកម្រើករញ្ជួយនៃទឹកក្នុងពាងដែរ" ។ មិត្តទាំងពីរនាក់ ក៏អង្វរថា "បពិត្រលោកអាចារ្យ! ចាប់តាំងពីកាលព្រះពុទ្ធបានត្រាស់ឡើងក្នុងលោក មានពួកមហាជនច្រើនណាស់ នាំគ្នាកាន់គ្រឿងសក្ការៈទៅបូជាព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់នោះ ទាំងពួកយើងក៏ទៅក្នុងទីនោះដែរ ចុះលោកអាចារ្យ នៅធ្វើអ្វីទៀត" អាចារ្យសញ្ជ័យថា "បើដូច្នោះយើងសួរអ្នកថា ក្នុងលោកនេះ មនុស្សល្ងង់ខ្លៅច្រើន ឬមនុស្សចេះដឹងមានច្រើនជាង?", មិត្តពីរនាក់ឆ្លើយថា "មនុស្សល្ងង់ខ្លៅច្រើនជាងមនុស្សចេះដឹង", អាចារ្យសញ្ជ័យថា "អើ! បើដូច្នោះ មនុស្សដែលជាបណ្ឌិត ចេះដឹងជ្រៅជ្រះ ទៅកាន់សម្នាក់ព្រះមហាស្រមណ៍កំណារនោះចុះ, មនុស្សដែលល្ងង់ ៗ មកកាន់សម្នាក់យើងចុះ" ។

ឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈ ក្រោយពីលាហើយ សញ្ជ័យបរិព្វាជក

នៅតែរឹងមិនព្រមតាមឡើយ, ហើយក៏លានាំទាំងបរិវារផងជាបរិវាររបស់សញ្ជយាចារ្យ ២៥០ នាក់ ទៅសម្នាក់ព្រះមានព្រះភាគ ។

ឯអាចារ្យសញ្ជ័យ ឃើញបរិវាររបស់ខ្លួន ២៥០ នាក់តាមឧបតិស្ស: និងកោលិត: ទៅចូលទីងព្រះសម្ពុទ្ធ ក៏កើតសេចក្ដីទោមនស្សរឹបផ្ដិសារ ក្ដៅក្រហាយ រហូតដល់ក្អួតឈាមចេញពីមាត់ ។

ការសូមផ្នួស

នៅក្រុងរាជគ្រឹះ ប្រជាជនទាំងឡាយនោះ មិនទាន់បានឃើញព្រះសាស្ដាក្ដី បានឃើញហើយក្ដី សុទ្ធតែមានសេចក្ដីប្រាថ្នាចង់ឃើញព្រះសាស្ដាមិនចេះឆ្អែត ក៏ប្រជ្រៀតគ្នាចូលទៅលដ្ឋិវនុទ្យាន ជាទីឋានដែលព្រះអង្គគង់នៅ ។ ឧទ្យានគ្មានកន្លែងសល់បន្ទោះ ពាសពេញដេរដាសសព្វទីទាំងអស់ ដោយប្រជាជនទិករ ។

ក្រោយពីទទួលនិមន្តនៃព្រះបាទពិម្ពិសារ ព្រះបរមសាស្ដាសេ្ដចយាងចូលព្រះរាជនិវេសន៍ មួយអន្លើដោយព្រះភិក្ខុសង្ឃ ។ ព្រះរាជាទ្រង់អង្គាសព្រះភិក្ខុសង្ឃ មានព្រះពុទ្ធជាប្រធាន ឲ្យឆ្អែតស្កប់ស្កល់ដោយខាទនីយភោជនីយាហារ ទើបទ្រង់ព្រះចិន្ដាថា "វេឡុវនឧទ្យាន មិនឆ្ងាយពេកមិនជិតពេក ល្អបទៅមកបានដោយងាយ គួរគាត្នាញថ្វាយឧទ្យាននេះដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃ មានព្រះពុទ្ធជាប្រធាន" ហើយទ្រង់ក្រាបបង្គំទូលព្រះមានព្រះភាគថា "ខ្ញុំព្រះអង្គសូមថ្វាយឧទ្យានវេឡុវ័ននេះចំពោះព្រះអង្គ

និងព្រះសង្ឃ» ។ ព្រះសាស្តា ទ្រង់ទទួលគង់នៅក្នុងឧទ្យានវេឡុវ័ននោះ ហើយទ្រង់អនុញ្ញាតអោយដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃតាំងពីពេលនោះមក ។

សម័យថ្ងៃមួយ ព្រះសាស្តាកំពុងគង់លើរតនបល្ល័ង្កក្នុងវត្តវេឡុវ័ន សម្តែងធម៌ទេសនាក្នុងកណ្តាលបរិស័ទទាំង ៤ គឺ ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ទ្រង់ទតឃើញមាណពទាំងពីរនោះដើរមកអំពីចម្ងាយ ក៏ទ្រង់ត្រាស់ប្រាប់ភិក្ខុទាំងឡាយថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ជនពីរនាក់នោះ ឈ្មោះឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈ ជាមិត្តនឹងគ្នា ជាគូសាវ័កស្តាំ-ឆ្វេង របស់តថាគត ។

ឧបតិស្សៈ និងកោលិតៈ ចូលមកដល់ហើយ ក៏ក្រាបថ្វាយបង្គំព្រះសាស្តាសូមបព្វជ្ជានិងឧបសម្បទាថា "បពិត្រព្រះមានព្រះភាគ! ខ្ញុំព្រះអង្គទាំងឡាយសូមបព្វជ្ជានិងឧបសម្បទាក្នុងសម្នាក់ព្រះអង្គ" ។ ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ចូរអ្នកទាំងឡាយមកចុះ! ធម៌ដែលតថាគតសម្តែងហើយដោយប្រពៃ, អ្នកទាំងឡាយ ចូរប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ ដើម្បីធ្វើនូវព្រះនិព្វាន ជាទីបំផុតនៃទុក្ខ ដោយប្រពៃចុះ" ។ ព្រះពុទ្ធដីកានេះ ជាឧបសម្បទា របស់ឧបតិស្សៈនិងកោលិតៈ ។

ព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ទ្រង់ប្រទានផ្នួសជាឯហិភិក្ខុឧបសម្បទាហើយ ទើបព្រះអង្គទ្រង់ប្រទាននាមទៀត "ឧបតិស្សៈ ជា សារីបុត្រ, កោលិតៈ ជាមោគ្គល្លាន" វិញ យកតាមនាមមាតារបស់លោក ។

ការតែងតាំងអគ្គសាវ័ក

ក្រោយពេលដែលព្រះមានព្រះភាគប្រទានផ្នួសដល់ព្រះសារីបុត្រ ព្រះមោគ្គល្លាននិងបរិវារទាំងអស់ ជាឯហិភិក្ខុហើយ ទើបទ្រង់សម្តែងធម៌ទេសនាតម្រូវតាមបុព្វចរិតរបស់បរិស័ទទាំងនោះ ។ ក្នុងចំណោមភិក្ខុទាំងនោះ ពួកភិក្ខុដែលជាបរិវារទាំងប៉ុន្មាន ក៏បានសម្រេចអរហត្តទាំងអស់ ។

ព្រះមោគ្គល្លានមានអាយុ ចូលទៅអាស្រ័យនៅស្រុកកល្លវាឡគ្រាម ក្នុងរដ្ឋមគធៈ, ក្នុងថ្ងៃទី ៧ រាប់ពីថ្ងៃដែលបួសមក លោកបានស្តាប់នូវធាតុកម្មដ្ឋាន បានសម្រេចនូវប្រជុំបីនៃមគ្គខាងលើ ហើយដល់នូវសាវក-បារមីញាណ ជាព្រះអរហន្តមួយអង្គ ។

ព្រះសារីបុត្រ ចូលទៅអាស្រ័យនៅក្នុងគុហាឈ្មោះ សូករខាតៈ បានស្តាប់វេទនាបរិគ្គហសូត្រ ដែលព្រះសាស្តាកំពុងសម្តែង ចំពោះទីឃ-នខបរិព្វាជកជាក្មួយរបស់លោក ក៏បានសម្រេចនូវសាវកបារមីញាណជាព្រះអរហន្តមួយអង្គក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ក្នុងរវាង ១៥ ថ្ងៃ រាប់ពីថ្ងៃដែលបួសមក ។

ថ្ងៃដែលព្រះសារីបុត្របានសម្រេចអរហត្ត គឺថ្ងៃ ១៥ កើតខែមាឃ ឆ្នាំរកា ជាថ្ងៃគម្រប់ ៩ ខែគត់ គិតពីថ្ងៃដែលព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ដឹង ។ ក្នុងថ្ងៃនោះ ព្រះបរមសាស្តាទ្រង់ប្រជុំព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ធ្វើមហាសន្និបាតក្នុងវត្តវេឡុវ័ន ប្រទាននូវទីអគ្គសាវ័កដល់:

- ព្រះសារីបុត្រ ជាអគ្គសាវកស្តាំ,
- ព្រះមោគ្គល្លាន ជាអគ្គសាវកឆ្វេង,

ហើយទ្រង់សម្តែងគោលព្រះពុទ្ធសាសនាជាលំដាប់លំដោយដរាបមកៗ

ព្រះអគ្គសាវក ទាំងពីរអង្គនេះ បានបួសនិងសម្រេចអរហត្ត ក្រោយព្រះអរហន្ត ១០៩១ អង្គដែលចាស់ ៗ ជាងនោះទេ តែលោកបានឋានន្តរជាអគ្គសាវក ជាតំណែងធំជាងព្រះអរហន្ត ១០៩១ អង្គនោះ ៗ ដោយហេតុនេះ ទើបភិក្ខុទាំងឡាយផ្តើមសួរសំណាងដែលសាងទុកពីអតីតជាតិចំពោះព្រះសាស្តាថា! "បពិត្រព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើន! ចុះព្រះអគ្គសាវកទាំងពីរអង្គបានធ្វើបុញ្ញកម្មដូចម្តេច?" ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងអតីតកាល ១ អសង្ខេយ្យនិង ១ សែនកប្បសារីបុត្រកើតក្នុងត្រកូលព្រាហ្មណមហាសាល មានឈ្មោះ សរទមាណព មោគ្គល្លានកើតក្នុងត្រកូលគហបតិមហាសាល មានឈ្មោះសិរីវឌ្ឍកុដុម្ពិក, មាណពទាំងពីរនាក់នេះជាមិត្តនឹងគ្នាតាំងពីតូចៗមក ៗ លុះមាតាបិតាធ្វើកាលកិរិយាទៅ, សរទមាណពបានទទួលទ្រព្យសម្បត្តិជាច្រើនដែលជាប្រពៃណីរបស់ត្រកូល ។ មានថ្ងៃមួយ សរទមាណពទៅបបួលសិរីវឌ្ឍកុដុម្ពិកទៅបួស, សិរីវឌ្ឍកុដុម្ពិកមិនព្រម, ទើបសរទមាណពទៅបើកយកទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់មកបែងចែកជា ៣ ចំណែក, ១ ចំណែកឲ្យភរិយា, ១ ចំណែកឲ្យកូន, ១ ចំណែកយកខ្លួនឯង ៗ ចំណែកខ្លួនឯង

ចំណាយដាក់ទានឡើងទក្រែក ហើយចេញទៅបួសជាតាបសឥសី នៅជិតដើនក្នុ មានជដិលចូលបួសតាមផង ម្ដង ២ នាក់ ម្ដង ៣ នាក់ បានចំនួន ៧៦.០០០ នាក់ ។ សរទតាបសបានសម្រេចអភិញ្ញា ៥ សមាបត្តិ ៨ ក៏បង្រៀនគណៈបរិកម្មឲ្យជដិលទាំងនោះសម្រេចផង ។

សម័យនោះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រះនាមអនោមទស្សី បានត្រាស់ដឹងឡើងក្នុងលោក ព្រះអង្គនៅទះបន្ទាត់ ។ ថ្ងៃមួយទ្រង់ចេញពីមហាករុណាសមាបត្តិ ទ្រង់ប្រមើលមើលសត្វលោកក៏បានឃើញសរទតាបសព្រមទាំងបរិវារ ទើបទ្រង់យាងទៅតាមអាកាស តែមួយព្រះអង្គឯង យាងចុះត្រង់កន្លែងសរទតាបស ក្នុងពេលដែលសិស្សរបស់សរទតាបសទៅបេះផលាផលអស់ ។ សរទតាបសឃើញព្រះសម្ពុទ្ធ ស្ទុះចុះពីអាសនៈចូលទៅក្រាបថ្វាយបង្គំ និមន្តព្រះអង្គឡើងគង់លើអាសនៈដ៏ខ្ពស់ វិចិត្រដោយផ្កាគ្រប់ថែប លុះជដិលជាកូនសិស្សត្រឡប់មកវិញ ឃើញអាចារ្យរបស់ខ្លួនអង្គុយទាបជាង ក៏និយាយគ្នាថា "ប្រមាណនេះ ទំនងជាធំជាងលោកអាចារ្យរបស់យើងឬ?" សរទតាបសឮសិស្សនិយាយដូច្នោះក៏ឆ្លើយថា "ម្ដេចក៏អ្នកទាំងឡាយប្រៀបធៀបខ្ញុំនឹងព្រះសម្ពុទ្ធយ៉ាងហ្នឹង មិនត្រូវទេ", ជដិលទាំងឡាយ ក៏ក្រាបថ្វាយបង្គំនូវសិរសាពបគ្រប់ៗគ្នា ហើយរើសយកផ្លែឈើយ៉ាងល្អៗ ស្រុកឆ្នាន់ថ្វាយព្រះអង្គ ។ ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ព្រះចិន្ដាចង់ឲ្យព្រះ

អគ្គសាវ័កទាំងពីរមកជាមួយនឹងព្រះភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយ, ក្នុងនោះព្រះអគ្គ-សាវ័កទាំងពីរអង្គនិងព្រះភិក្ខុសង្ឃ ១ សែនអង្គមកដល់មុន ៗ សាវទតា-បសៈឲ្យកូនសិស្សទាំងឡាយ ទៅរកផ្កាពីដើមឈើមកក្រាលអាសនៈ ប្រគេនព្រះអង្គ និងព្រះអគ្គសាវ័កព្រមទាំងព្រះភិក្ខុសង្ឃទាំងអស់ ។ ព្រះពុទ្ធគង់លើបុប្ផាសនៈហើយព្រះអគ្គសាវ័កទាំងពីរអង្គក៏គង់ជាលំដាប់ ព្រះភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយគង់បន្តតាមវស្សាចាស់-ខ្ចីរៀងៗមក ។ សាវទតាបសនិងពួកកូនសិស្ស អង្គាសផលានុផលដល់ព្រះពុទ្ធ និងព្រះអគ្គសាវ័ក ព្រមទាំងភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយឆ្អែតស្កប់ស្កល់ ។ ព្រះសាស្ដាទ្រង់អនុមោទនាថា “សេចក្ដីប្រាថ្នាយ៉ាងណា ចូរសម្រេចដូចចិត្តយ៉ាងនោះចុះ” ហើយទើបទ្រង់ចូលនិរោធសមាបត្តិ ។ ព្រះអគ្គសាវ័កនិងព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ក៏ចូលនិរោធសមាបត្តិជាលំដាប់ ៗ [illegible] ទៅគ្រប់អង្គ ។

កាលព្រះសាស្ដាទ្រង់ចូលនិរោធសមាបត្តិអស់ ៧ ថ្ងៃ ពួកសិស្សសាវទតស៍ បានឱកាសត្រឹមតែបេះផ្លែឈើប៉ុណ្ណោះ ហើយក៏ផ្គងអញ្ជលីចំពោះព្រះសម្ពុទ្ធរៀងរាល់ ៗ ឯសាវទតាបស មិនបរិភោគអ្វីទេ នៅកាន់ឆត្រផ្កាឈើបាំងព្រះអង្គគ្រប់ ៧ ថ្ងៃ ។

លុះព្រះសាស្ដាចេញពីនិរោធហើយ ទ្រង់[illegible]អនុមោទនា ពីបុប្ផាសនៈ ពួកកូនសិស្សរបស់សាវទតាបស [illegible] ព្រះអរហត្ត-

ផល បានបួសជាឯហិភិក្ខុ, នៅសល់តែសរទតាបស មិនបានសម្រេចឡើយ ព្រោះចិត្តលោករវើរវាយ តាំងពីបានឃើញព្រះអគ្គសាវកនោះមក, លោកតែងគិតថា ធ្វើម្ដេចអេះ ទើបបានដូចលោកម្ចាស់អង្គនេះ ក្នុងសាសនាព្រះពុទ្ធអង្គណាមួយក្នុងអនាគតកាល ។ សរទតាបសចូលទៅក្រាបថ្វាយបង្គំទូលថា “បពិត្រព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើន! ព្រះថេរៈដែលគង់ជិតព្រះអង្គនោះ តើជាអ្វីក្នុងសាសនាព្រះអង្គ?” ព្រះសាស្ដាត្រាស់ថា “ភិក្ខុនេះជាអគ្គសាវកក្នុងសាសនាតថាគត” ។ សរទតាបសតាំងសេចក្ដីប្រាថ្នាថា បពិត្រព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើន! ខ្ញុំព្រះករុណា បានធ្វើគ្រឿងសក្ការៈព្រមតាំងបាំងឆត្រថ្វាយព្រះអង្គអស់ ៧ ថ្ងៃយ៉ាងនេះ មិនប្រាថ្នាជាព្រះឥន្ទ្រ ឬព្រះព្រហ្មទេ សូមប្រាថ្នាជាអគ្គសាវកនៃព្រះពុទ្ធ ១ អង្គក្នុងអនាគត ដូចជាព្រះនិសភត្ថេរនេះ” ។ ព្រះសាស្ដាទ្រង់ប្រមើលឃើញថា សេចក្ដីប្រាថ្នានឹងបានសម្រេចពិតប្រាកដមែន ក៏ទ្រង់ត្រាស់ថា “សេចក្ដីប្រាថ្នារបស់អ្នកនឹងបានសម្រេចពិតមែន គឺថាដល់ផុតអំពី ១ អសង្ខេយ្យ នឹង ១ សែនកប្បទៅ នឹងមានព្រះពុទ្ធមួយអង្គត្រាស់ដឹងក្នុងលោកព្រះនាមព្រះសមណគោតម អ្នកឯងនឹងបានជាអគ្គសាវកឈ្មោះសារីបុត្រ ជាធម្មសេនាបតីរបស់ព្រះពុទ្ធនោះឯង” ។

លុះធ្វើពុទ្ធទំនាយហើយ ព្រះសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់ស្ដេចហោះតាមអាកាស ព្រមទាំងភិក្ខុសង្ឃជាបរិវារ ។

ឯសរទតាបស លើកហត្ថប្រណម្យថ្វាយបង្គំព្រះសាស្តានិងព្រះអរហន្តទាំងឡាយ រហូតដល់ផុតវិស័យមើលឃើញ ទើបដើរទៅទីលំនៅសិរិ-វឌ្ឍកុដុម្ពិក ។ និមន្តឲ្យគង់លើអាសនៈខ្ពស់ហើយសួរថា "លោកម្ចាស់ម៉េចក៏មិនឃើញពួកបរិស័ទជាសិស្សមកជាមួយផង ខ្លាចក្រែងខ្ញុំករុណាធុញទ្រាន់ឬ?" សរទតាបសឆ្លើយថា "មិនមែនទេ, លោកកុំនិយាយយ៉ាងនេះ, សូមលោកជ្រាបថា ព្រះពុទ្ធព្រះនាមអនោមទស្សីស្តេចយាងទៅអាស្រមរបស់យើង សម្តែងធម៌ទេសនា, ជដិលទាំងអស់ ជាបរិវាររបស់យើង បានសម្រេចអរហត្តផល ចូលបួសអស់ហើយ, នៅសល់តែអាត្មា ព្រោះអាត្មាប្រាថ្នានាទីជាអគ្គសាវក, ឯលោកត្រូវប្រាថ្នានាទីជាទុតិ-យសាវកចុះ" ។ សិរិវឌ្ឍកុដុម្ពិក ទូលតបថា "ខ្ញុំព្រះករុណាគិតដូចម្តេចបើមិនដែលស្និទ្ធស្នាលនឹងព្រះពុទ្ធសោះ ។ សរទតាបសថា ការប្រឹក្សានឹងព្រះសម្ពុទ្ធ ស្រេចលើអាត្មា, ឯលោកត្រូវចាត់ចែងគ្រឿងសក្ការៈយ៉ាងថ្លៃថ្លាតែប៉ុណ្ណោះចុះ ។

សិរិវឌ្ឍកុដុម្ពិក ចាត់មនុស្សឲ្យឆាយដីក្បែរផ្ទះចំនួន ៨ ករីសឲ្យរាបស្មើ ហើយឲ្យរោយដីខ្សាច់និងផ្កាមានលាជជាគម្រប់ ៥ សង់រោងមណ្ឌបប្រក់ផ្កានិលុប្បល សម្រាប់ទទួលព្រះពុទ្ធនិងព្រះភិក្ខុសង្ឃ ។ រួចស្រេចក៏ឲ្យសញ្ញាដល់សរទតាបសឲ្យទៅនិមន្តព្រះពុទ្ធ ។ លុះព្រះសម្ពុទ្ធយាងមកដល់ សិរិវឌ្ឍកុដុម្ពិកទៅទទួលបាត្រពីព្រះហស្ត ហើយនិមន្តព្រះអង្គចូលក្នុង

មណ្ឌប អង្គាសចង្ហាន់យ៉ាងប្រណីតថ្វាយព្រះពុទ្ធមានព្រះភិក្ខុសង្ឃជាបរិវារ, លុះព្រះពុទ្ធនិងព្រះសង្ឃឆាន់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ក៏លើកព្រះពស្ត្រមានតម្លៃច្រើនថ្វាយព្រះពុទ្ធនិងព្រះសង្ឃជាបរិវាររួច ទើបចូលទៅក្រាបថ្វាយបង្គំទូលថា "បពិត្រព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើន! សូមព្រះអង្គធ្វើនូវសេចក្តីអនុគ្រោះគ្រប់ ៧ ថ្ងៃ", ព្រះពុទ្ធទ្រង់ទទួលនិមន្តដោយតុណ្ហីភាព ។ សិរីវឌ្ឍកុដុម្ពិកញ៉ាំងមហាទានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅតាមទំនងនេះអស់ ៧ ថ្ងៃ ទើបលើកដៃប្រណម្យទូលថា "បពិត្រព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើន សរទតាបសជាមិត្តខ្ញុំព្រះករុណា នឹងបានជាព្រះអគ្គសាវ័កនៃព្រះពុទ្ធណា ខ្ញុំព្រះករុណាក៏សូមប្រាថ្នាជាទុតិយសាវ័កនៃព្រះពុទ្ធនោះដែរ" ។ ព្រះសាស្តាក៏ទ្រង់ប្រមើលទៅអនាគតឃើញច្បាស់ថានឹងបានសម្រេចពិត ទើបទ្រង់ត្រាស់ថា "អ្នកឯងកន្លង ១ អសង្ខេយ្យនិង ១ សែនកប្បទៅ នឹងបានជាទុតិយសាវ័កនៃព្រះពុទ្ធគោតមដែរ", ព្រះសាស្តាទ្រង់ធ្វើពុទ្ធទំនាយនិងភត្តានុមោទនារួចហើយ ក៏និមន្តត្រឡប់ទៅវត្តវិញ ។

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុត្តតថាគត បានប្រាថ្នាដូច្នេះក្នុងកាលនោះ ឥឡូវនេះ បានសម្រេចដូចសេចក្តីប្រាថ្នាមែន, តថាគត មិនមែនឲ្យបាននូវដោយយល់មុខទេ ។

អគ្គសាវកបរិនិព្វាន

ព្រះអគ្គសាវក ១ [illegible] ព្រះសារីបុត្រ [illegible]

រន្ទឺឮសុសសាយផ្សាយទូទៅក្នុងលោកថា ជាអ្នកមានប្រាជ្ញាក្លៀវក្លាក្រៃ-លែងជាងសាវ័កទាំងអស់ អាចសម្តែងធម៌ទេសនា ប្រហែលព្រះសាស្តា បានទើបព្រះសាស្តាទ្រង់សរសើរតាំងលោកក្នុងឋានៈជាឯតទគ្គៈកំពូលនៃភិក្ខុទាំងឡាយមានប្រាជ្ញា ។ ព្រះសាស្តាទ្រង់ប្រៀបព្រះសារីបុត្រទុកដូចជាមាតាដែលបង្កើតកូន អាចណែនាំកុលបុត្រឲ្យឋិតនៅក្នុងសោតាបត្តិ-ផលជាដើម ។ ក្នុងគម្ពីរទាំងឡាយ បើលើកយកភាសិតរបស់ព្រះពុទ្ធចេញ ភាសិតរបស់ព្រះសារីបុត្រ ច្រើនជាងសាវ័កទាំងអស់មានសម្មាទិដ្ឋិសូត្រជាដើម ។

ព្រះសារីបុត្រ ជាអ្នកមានកតញ្ញូកតវេទិតាធម៌ ជាងសាវ័កទាំងអស់ សូម្បីគេធ្វើទានទឹងលោកត្រឹមតែបាយមួយវែក ក៏មិនភ្លេចដែរ ។ លោកមានព្រះជន្មាយុរហូតមកដល់បច្ឆិមពោធិកាល ក្នុងវស្សាទី ៤៥ ។

លុះដល់សម័យជិតបរិនិព្វាន លោកមានបំណងទឹងប្រោសមាតាទើបចូលទៅក្រាបបង្គំទូលលាព្រះមានព្រះភាគ ហើយនាំព្រះចុន្ទត្ថេរព្រមទាំងភិក្ខុជាបរិវារទៅស្រុកឧបតិស្សៈជាស្រុកកំណើតរបស់លោក ។ ក្នុងពេលយប់នោះ បក្ខន្ទិកាពាធ ក៏បណ្តាលកើតឡើងដល់លោកៗ ចំប្រឹងទេសនាប្រោសមាតា លុះត្រាតែមាតាបានសម្រេចសោតាបត្តិផល ។ ក្នុងបច្ចូស-សម័យ ថ្ងៃពេញបូណ៌មី ខែកត្តិក ឆ្នាំ ម្សាញ់បញ្ចស័ក លោកចូលកាន់ព្រះនិព្វាន ។ ព្រះចុន្ទត្ថេរ លោកចាត់ចែងធ្វើឈាបនកិច្ចព្រះសពហើយ

លោករើសយកព្រះអដ្ឋិធាតុនាំទៅថ្វាយព្រះបរមសាស្តា, ព្រះអង្គត្រាស់ឲ្យធ្វើព្រះស្តូបបញ្ចុះព្រះអដ្ឋិធាតុ ទុកជាទីសក្ការៈបូជា នៃមហាជនក្នុងវត្តជេតពន ក្បែរក្រុងសាវត្ថី នៃប្រទេសកោសល ។

ព្រះអគ្គសាវកទី២ ឬអគ្គសាវកឆ្វេង ព្រះនាមព្រះមហាមោគ្គល្លាន លោកមានកិត្តិស័ព្ទល្បីល្បាញរន្ទឺឮសុសសាយ ផ្សាយទូទៅក្នុងលោកថា ជាអ្នកមានឥទ្ធិឫទ្ធិខ្លាំងពូកែជាងសាវកទាំងអស់ អាចនឹងធ្វើបាដិហារ្យប្រហែលព្រះបរមសាស្តាបាន. ព្រះសាស្តាទ្រង់សរសើរថាជាអ្នកមានឧបការៈ ដល់ពួកភិក្ខុដែលទើបនឹងឧបសម្បទថ្មីៗ ហើយទ្រង់តែងតាំងក្នុងឋានៈជាឯតទគ្គៈកំពូលនៃភិក្ខុទាំងឡាយដែលមានឫទ្ធិ ។ ធម្មទេសនារបស់ព្រះមហាមោគ្គល្លាន មិនសូវមានសម្បូណ៌ក្នុងគម្ពីរទាំងឡាយទេ ឃើញមានតែក្នុងអនុមានសូត្រដែលព្រះធម្មសង្គាហកាចារ្យ បានរួបរួមក្នុងគម្ពីរមជ្ឈិមនិកាយ ។

ព្រះមហាមោគ្គល្លានមុនដែលនឹងបរិនិព្វាន លោកនិមន្តទៅគង់នៅតំបន់កាឡសិលាក្នុងរដ្ឋមគធៈ ។ ពេលនោះ ពួកតិរ្ថិយប្រឹក្សាគ្នាថា "ព្រះមហាមោគ្គល្លាន ជាកម្លាំងធំណាស់របស់ព្រះមហាសមណគោតម អាចទៅបានសួគ៌បាននរក នាំដំណឹងផ្សេងៗ មកសម្តែងប្រាប់មនុស្សលោក បើពួកយើងសម្លាប់ព្រះមហាមោគ្គល្លានឲ្យវិនាសចេញបានហើយ លទ្ធិខាងពួកយើង មុខជានឹងចម្រើនរុងរឿងឡើង", លុះមូលមតិគ្នា ក៏ទៅជួល

ពួកចោរឲ្យលបសម្លាប់ព្រះអគ្គ ។ ពួកចោរទាំងនោះនាំគ្នាទៅសម្លាប់អស់វារៈពីរលើក, លោកគេចផុតទាំងពីរលើក, ដល់លើកទីបី លោកបានពិចារណា ឃើញកម្មពីអតីតតាមទាន់ ទើបមិនគេចដូចមុន ។ ពួកចោរចូលចោមចាប់កាប់សម្លាប់បំព្រួញគ្រាំគ្រាតែខ្ទេចល្អិត លើកយកព្រះសរីរៈបោះទៅក្នុងគុម្ពោតព្រៃមួយ ហើយគេចរត់បាត់ទៅ ។ ព្រះមហាថេរមិនទាន់សុគតទេ លោកជុំអត្តភាព ដោយកម្លាំងឈាន បានរឹងប៉ឹងឡើងវិញហើយ ក៏ហោះទៅតាមអាកាស ចូលទៅគាល់ព្រះសាស្តា ក្រាបទូលសូមលាបរិនិព្វាន ។ មុននឹងចូលបរិនិព្វាន លោកសម្តែងធម៌ សម្តែងឫទ្ធិផ្សេងៗ ថ្វាយព្រះសាស្តា ហើយវិលទៅបរិនិព្វានក្នុងកាឡសិលាវិញ ក្នុងថ្ងៃ ១៤ រោច ខែកត្តិក ឆ្នាំម្សាញ់បញ្ចស័ក ក្រោយព្រះសារីបុត្តបរិនិព្វាន ១៤ ថ្ងៃ និងមុនព្រះសម្ពុទ្ធយាងចូលបរិនិព្វាន ៦ ខែ ១៥ ថ្ងៃ ។

ព្រះបរមសាស្តា ស្តេចយាងទៅធ្វើឈាបនកិច្ចសព រួចហើយទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យរើសយកព្រះអដ្ឋិធាតុ មកដាក់ក្នុងព្រះស្តូបទុកទៀបស៊ុមទ្វារនៃវត្តវេឡុវ័ន ជិតក្រុងរាជគ្រឹះ នៃរដ្ឋមគធៈ ។

ចប់ អគ្គសាវកជីវប្បវត្តិ ដោយសង្ខេប ។

កម្លាំងនៃស្ត្រី

ពលំ ចន្ទោ ពលំ សុរិយោ ពលំ សមណព្រាហ្មណា
ពលំ វេលា សមុទ្ទស្ស ពលាតិពលមិត្ថិយោ ។

ម. ម.

កម្លាំងព្រះចន្ទ, កម្លាំងព្រះអាទិត្យ, កម្លាំងសមណព្រាហ្មណ៍ និងកម្លាំងប្រាំងសមុទ្រ, ទាំង ៤ យ៉ាងនេះ មិនឈ្នះកម្លាំងនៃស្ត្រីទេ ព្រោះស្ត្រីមានកម្លាំងខ្លាំងក្លាក្រៃលែងជាងកម្លាំងទាំង ៤ យ៉ាងខាងដើមនោះ ។

អត្ថាធិប្បាយ : កម្លាំងស្ត្រីនោះ មិនមែនសំដៅយកកម្លាំងកាយទេ គឺសំដៅយកកម្លាំងចិត្ត ។ ឯចិត្តស្ត្រីមុតជាងចិត្តបុរស ហ៊ានសម្លាប់ខ្លួនឯងឬអ្នកដទៃងាយៗ សូម្បីតែប្តីជាទីស្រឡាញ់ក៏អាចសម្លាប់បានដែរ ក្នុងខណៈចិត្តកំពុងក្រោធ ។ បើនិយាយពីចង់បានវត្ថុអ្វីៗវិញ ចិត្តស្ត្រីចង់បានជាងបុរស ។ ហេតុនេះ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ត្រាស់ថា បើអ្នកណាសម្លាប់មាតាបិតាស្លាប់ អ្នកនោះនឹងបានជាព្រះអរហន្ត ។ មាតានេះព្រះអង្គទ្រង់សំដៅយកតណ្ហា, បិតាសំដៅយកអស្មិមានះ ។ មិនមែនព្រះអង្គឲ្យសម្លាប់ម៉ែឪបង្កើតកូននោះទេ ។

ម្យ៉ាងទៀតក្នុងគម្ពីរសារសង្គ្រោះ ព្រះទន្ទាចារ្យ អធិប្បាយពីចិត្តស្ត្រីជា ២ ពេល គឺតាំងពីព្រឹកព្រហាមទៅដល់ថ្ងៃត្រង់ ចិត្តស្ត្រីច្រើនចង់រញ៉ាំរញ៉ីវដោយមានកង្វល់នឹងហត់ចែកអាហារភោជន ។ តាំងពីថ្ងៃជ្រេ

ទៅរហូតដល់អរុណរះចុះទៀត ចិត្តស្ត្រីច្រើន តែទោរទន់ទៅរកកាមរាគ ឬកាមតណ្ហា បើបុរសចូលទៅនិយាយការរឿង មានទ្វីប្រាក់ជាដើម ក៏បានយ៉ាងងាយ ៗ បើបុរសទៅនិយាយការស៊ូះពេលព្រឹក មិនសូវបានការទេ ព្រោះចិត្តស្ត្រីច្រើនតែឃ្លើងក្ដៅក្រហាយ ៗ

សេចក្ដីប្រាថ្នានៃស្ត្រី

យថា នទី ច បន្ថោ ច បានាគារំ សភា បបា

ឯវំ លោកិត្ថិយោ នាម វេលា តាសំ ន វិជ្ជតិ ។ ជា ។

សេចក្ដីប្រាថ្នាកាមគុណរបស់ពួកស្ត្រីនៅឯលោកិយនេះ គ្មានទីបំផុតទេ មិនចេះឆ្អែតឆ្អន់សោះឡើយ ៗ បើបានវត្ថុនេះហើយ ចង់បានវត្ថុនោះទៀត ដូចជាបានខ្សែដៃហើយ ចង់បានខ្សែ-កទៀតជាដើម ៗ សូម្បីតែរូបកាយបុរស ក៏ចង់បានបុរសមិនអស់ចិត្តដែរ ៗ ចិត្តស្ត្រីប្រៀបដូចស្ទឹង ផ្លូវថ្នល់, រោងជាទីផឹកស្រា, ទីប្រជុំ និងកំពង់ទឹក ៗ ទីទាំង ៦ នេះមិនចេះប្រកាន់ឋានៈមនុស្ស, មិនដែលហាមឃាត់មនុស្សទេ ៗ បើអ្នកណាត្រូវការពេលណា ក៏ចេះតែបានពេលនោះ, ឯកាមរាគរបស់ស្ត្រី ក៏ដូចជាទីទាំង ៦ នេះឯង ៗ

សេចក្ដីប្រៀបធៀបពួកកាមគុណ

[illegible] កាម[1]តាំងពួយ មានសេចក្ដីបញ្ញាយ

---

១ [illegible]

វែកយតិចតួចណាស់ ។ ពហុទុក្ខា មានទុក្ខច្រើនណាស់ ។ ពហុ-ឧបាយាសា មានសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ច្រើន ។ អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ ទោសក្នុងកាមគុណនុះច្រើនក្រៃលែង ។

១- អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចឆ្អឹង ។

២- មំសបេសូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចដុំសាច់ ។

៣- តិណុក្កូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចគប់ភ្លើង ។

៤- អង្គារកាសូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចរណ្តៅរងើកភ្លើង ។

៥- សុបិនកូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចការយល់សប្តិ ។

៦- យាចិតកូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចរបស់ខ្ចីគេ ។

៧- រុក្ខផលូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចផ្លែឈើ ។

៨. អសិសូនូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចកាំបិតនិងជ្រញ់ ។

៩. សត្តិសូលូបមា កាមា ... កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចលំពែងនិងដែកស្រួច ។

១០. សប្បសិរូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា កាមទាំងឡាយប្រៀបដូចក្បាលអាសិរពិស ។

នត្ថិ កាមា បរំ ទុក្ខំ ។ ជា. ។

ពុំមានទុក្ខណា ធ្ងន់ក្រៃលែងជាងកាមគុណទេ ។

នត្ថិ សន្តិបរំ សុខំ ។ ខុ. ធ. ។

ពុំមានសុខណា វិសេសវិសាលប្រសើរជាងសេចក្តីស្ងប់ទេ ។ កាយប្បស្សទ្ធិ ស្ងប់កាយ ១ ចិត្តប្បស្សទ្ធិ ស្ងប់ចិត្ត ១ ។

១-៦-៦៩

ប៊ូ-ប៊ូ

៣៦១ មហាវិថីព្រះមុនីវង្ស ក្រុងភ្នំពេញ

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ

វចនានុក្រមសំស្ក្រឹត-ខ្មែរ

(ត)

ព្រះមហា ឆាំង-ទាត់ រៀបរៀង

អភិរភិ ធាតុ រុប ។ -រុប្ពិត គុ. ដែលរុប ដែលឆប ដែលជាប់

អភិរមិ ធាតុ [illegible] រីករាយ ៗ -រតិ គុ. ដែលរីករាយ ។

អភិរុក្ខមាល ព្រះ. ដោយប្រាសសែនព្រះអាទិត្យ ។

អភិរាជិ ធាតុ ភ្លឺ ព្រោងព្រាយ ។

អភិរាធិ ធាតុ ពេញចិត្ត ។ រាទ្ធ គុ. ដែលពេញចិត្ត ដែលចំរុងចំរើន ។

អភិរាធន នបុ. អភិរាធន៍ កិរិយាពេញចិត្ត ។

អភិរាម គុ. ដែលរីករាយ ដែលស្រឡាញ់ ល្អ ។ បុំ កិរិយារីករាយ ។

រាមតា ស្ត្រី. ភាវនៃ... គួរស្នេហា ស្នេហ៍ លំអ ។

អភិរភិ ធាតុ [illegible] ។

អភិរុ ធាតុ [illegible] ។ -រុឍ គុ. [illegible]

ឧបុំ- សំឡេង ចម្រៀង ។

អភិរុចិ ធាតុ រុងរឿង ភ្លឺព្រោងព្រាត រីករាយ ។ — រុចិត

គុ ដែលរីករាយ ដែលសប្បាយ ចុំ. សាហាយ ។

តាមព្រះរាជា ។

អភិរុចិ ស្ត្រី កិរិយារីករាយ កិរិយាពេញចិត្ត ។

អភិរុចិរ គុ. ដែលភ្លឺឆ្អុះ ។

អភិរុទិត គុ. ដែលនិយាយបណ្តើរ យំបណ្តើរ ។

អភិរុជ ធាតុ វែក ញែក ។ រំខាន ។

អភិរមិត គុ. ដែលខ្លាញ់ព្រៃលែង ដែលទឹងក្រឡេក ។

អភិរុហ៍ ធាតុ ឡើងលើ ។

អភិរូប គុ អភិរូប ល្អ ។ ដែលត្រូវតាម ។ ដែលចេះដឹង

ដែលស្រឡាញ់ ។ —រូបតា ស្ត្រី. ភាវនៃកិរិយា

ចេះដឹង ។ —រូបវន្ត គុ. ដែលមានលំអ ។

អភិលក្ស្យ គុ. ដែលគប្បីចំណាំបាន ។

អភិលក្ខិត គុ. ដែលដាក់ពាក់ ដែលទីសេកធន់ហើយ ។

អភិលង្ឃី ធាតុ លោតរំលង ។ រំលោបដើរ ។

អភិលង្ឃន នបុំ. កិរិយាលោតរំលង កិរិយារំលោភ ។—លង្ឃិត គុ. ដែលលោតរំលង ដែលរំលោភ ។

អភិលបី ធាតុ ថ្លែងចំពោះ ។

អភិលភី ធាតុ កាន់ បាន បានចំណែក ។

អភិលម្ព គុ. ដែលប្រពោង ដែលធ្លាក់ចុះ ។

អភិលសី ធាតុ ប៉ង ចង់បាន ។ លសិត គុ ដែលចង់បាន ។ នបុំ. ចំណង់ ប្រាថ្នា ។

អភិលសណ នបុំ. កិរិយាចង់បាន ។ លសណីយ ដែលគួរចង់បាន ដែលគួរប្រាថ្នា ។

អភិលាប បុំ. កិរិយាថ្លាថ្លែង ពាក្យ កិរិយាឲ្យដឹង ។

អភិលាស បុំ. កិរិយាចង់បាន កិរិយាលំអៀង ។

អភិលាសក គុ. អ្នកចង់បាន ។ – លាសិន ឬ លាសុក គុ. ដូចគ្នា

អភិលាវ្យ ពេលគប្បីលំរៀង ។

អភិលិខ	ធាតុ	ឆ្លាក់ គូរ សេះសេរ វិចិត្រ ។
អភិលិប	ធាតុ	លាប ។
អភិលិ៍	ធាតុ	ពង ។ –លិ៍ន គុ. ដែលចងភ្ជាប់ ដែលតាំងនៅ ។ ដែលយកដាល់នៅ ។
អភិលុប	ធាតុ	លួច ។
អភិលុលិត	គុ.	ដែលរង្គើ ដែលយោកយោក (ដោយខ្យល់) ។
អភិលោក	ធាតុ	ក្រឡេកមើល ។
អភិវចិ	ធាតុ	និយាយ ។
អភិវញ្ចិត	គុ.	ប្រវញ្ច ដែលបោក ។
អភិវទ	ធាតុ	ពោល បង្គំ ។ –វទន នបុ. កិរិយាបង្គំគមស្ការ។

(នៅមានត)

របៀបរៀបចំខាងតុលាការ

សហជីវិន ហែល សុំផា រៀបរៀង

ដោយយល់ឃើញថា អ្នកអានយើងត្រូវការជ្រាបសព្វគ្រប់ អំពីរបៀបរៀបចំកិច្ចការរដ្ឋ ដើម្បីប្រមូលក្រងការចេះដឹងទូទៅសម្រាប់ខ្លួននោះ; យើងបានទាក់ទងជាមួយអស់លោកដែលមានចំណេះក្នុងវិស័យនោះ ៗ សុំយកអត្ថបទដែលមានសារៈប្រយោជន៍ យកមកចុះផ្សាយរហូតហៃ ពីវិស័យនេះម្ដង នោះម្ដង ក្នុងខ្ទង់វប្បធម៌របស់យើង ។

ដំបូងនេះយើងសូមជូនអត្ថបទស្ដីពី «របៀបរៀបចំខាងតុលាការ» ដូចតទៅ :

លោកអ្នកនាងដែលបានចូលក្នុងសាលាដំបូងនានា នៃព្រះរាជាណាចក្រយើងតែងបានឃើញថា ក្នុងសាលាមួយ ៗ មានសាលជំនុំជម្រះតែមួយ ឬពីរ មានប្រធានមួយឬពីរ គឺចាងហ្វាងម្នាក់ ចាងហ្វាងរងម្នាក់ នៅសាលាខ្លះ មានចាងហ្វាងបន្ទប់ទី ១ ម្នាក់ ចាងហ្វាងបន្ទប់ទី ២ ម្នាក់ មានព្រះរាជអាជ្ញាម្នាក់ហើយនិងព្រះរាជអាជ្ញារងម្នាក់ ឬពីរនាក់ ព្រមទាំងមានក្រឡាបញ្ជី ជាច្រើននៅលាយឡំគ្នា ។ លោកអ្នកក៏តែងនឹកស្មានថាសាលាតុលាការមានសាលាដំបូងជាដើមនេះ មានការរៀបចំមិនខុសគ្នានឹងការរៀបចំខាងក្រុមរាជការឯទៀតទេ គឺសាលាមួយ ៗ មានចែកជាផ្នែក ៗ គឺផ្នែកខាងអាជ្ញា ផ្នែកខាងបរវេណី និងផ្នែកខាងពាណិជ្ជកម្ម ហើយថាក្នុងសាលាទាំងអស់ សាលាធំដូចជាសាលាវិនិច្ឆ័យត្រួតសាលាឧទ្ធរណ៍ សាលាឧទ្ធរណ៍ត្រួតសាលាដំបូង សាលាដំបូងត្រួតសាលាលហុទោស ។ ម្យ៉ាងទៀតលោកអ្នកអានតែងនឹកស្មានថា ក្នុងសាលានិមួយ ៗ ដូចជា

សាលាដំបូងជាដើម ចាងហ្វាងត្រូវ ចាងហ្វាងរង ឬចាងហ្វាងបន្ទប់ទី ១ ត្រូវចាងហ្វាងបន្ទប់ទី ២ ជាចាងហ្វាងត្រូវព្រះរាជអាជ្ញា ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវសុភាចារបុរស សុភាចារបុរសត្រូវក្រឡាបញ្ជី ដូចគ្នានឹងក្រុមរាជការឯទៀត ដែលមានអគ្គនាយកត្រូវនាយកផ្នែកនេះ ផ្នែកនោះ នាយកក៏ត្រូវលេខាធិការ តៗ ទៅនោះទេ ។

យើងត្រូវដឹងថា ការរៀបចំនៃអង្គការកាន់អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ អង្គការកាន់អំណាចនីតិប្រតិបត្តិ និង អង្គការកាន់អំណាចតុលាការ មានទម្រង់ខុសគ្នាទាំងអស់ ។

យើងដឹងហើយថា អង្គការកាន់អំណាចនីតិបញ្ញត្តិមានតែពីរទេ គឺ រដ្ឋសភានិងក្រុមប្រឹក្សាព្រះរាជាណាចក្រ ដែលមានសមាជិកសុទ្ធតែជាអ្នកតំណាង ដែលកសិករនិងអ្នកប្រកបរបរគ្រប់ជាន់ថ្នាក់បានបោះឆ្នោតឲ្យ ។ អ្នកទាំងនោះគ្មាននៅក្រោមបង្គាប់ក្រសួងណាទេ ទោះបីមានប្រាក់ខ្នាន់ប្រចាំខែក៏ដោយ ។

ប៉ុន្តែកុំភ្លេចថា ដើម្បីសម្រួលការ អង្គការទាំងនេះត្រូវមានលេខាធិការដ្ឋានអចិន្ត្រៃយ៍ ដែលមានបុគ្គលិក ដោយចំនួនច្រើននៅប្រចាំការ ហើយបុគ្គលិកទាំងនេះ មិនមែនជាតំណាងកសិករនិងអ្នកប្រកបរបរទេ គឺសុទ្ធតែជាអ្នករាជការនៃក្រសួងមហាផ្ទៃ ដែលជាអង្គការមួយកាន់អំណាចនីតិប្រតិបត្តិ ឯណោះទេ ។

រដ្ឋសភានិងក្រុមប្រឹក្សាព្រះរាជាណាចក្រទាំងពីរនេះ គ្មានអង្គការណាត្រួតអង្គការណាទេ ហើយគ្មានអង្គការណាត្រួតត្រាពីលើឡើយ ។ អ្នកតំណាងរាស្ត្រ និងតំណាងអ្នកប្រកបរបរទាំងឡាយ ក៏មិនមែននៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ក្រសួងណា ឬអ្នកណាទេ លើកលែងតែព្រះមហាក្សត្រ ឬព្រះប្រមុខរដ្ឋតែមួយ ។ ប៉ុន្តែបុគ្គលិកលេខាធិការដ្ឋានអចិន្ត្រៃយ៍ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ ។

ចំណែកអង្គការផ្សេង ៗ ដែលកាន់អំណាចនីតិប្រតិបត្តិវិញ គេមានការរៀបរយតាមធម្មតា គឺអង្គការធំត្រួតអង្គការតូចៗទៅ ពោលគឺអង្គការធំបំផុតមានគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ដែលមានលោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីជាប្រធាន ឬជានាយកអធិបតី ។ នៅក្នុងការត្រួតត្រានៃគណៈរដ្ឋមន្ត្រីមានសមាគមក្រសួង ដ៏មានឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីមួយៗ ជានាយក ហើយក្នុងការត្រួតត្រានៃសមាគមក្រសួងនេះ មានក្រសួងមួយ ៗ ដ៏មានរដ្ឋមន្ត្រី ឬរដ្ឋលេខាធិការជានាយក ។ ក្នុងការត្រួតត្រានៃក្រសួងមួយ ៗ មានការិយាល័យដែលមាននាយកការិយាល័យជានាយក ព្រមទាំងមានក្រុមជាច្រើនដ៏មាននាយក្រុមជានាយក ។ បើដេញទៅទៀតឃើញថា ក្នុងការត្រួតត្រានៃក្រុមមួយ ៗ មានផ្នែកជាច្រើនដ៏មាននាយផ្នែកជានាយក ។ ឧទាហរណ៍ក្រសួងមហាផ្ទៃមាននៅក្រោមបង្គាប់ខ្លួន ក្រៅពីការិយាល័យនានានៃក្រសួងដោយផ្ទាល់ នូវក្រុមជាច្រើនកាយទៅតាមក្រុងនិងខេត្ត ដែលគេ

ហៅថា សាលាក្រុង និងសាលាខេត្ត ដ៏មានអភិបាលក្រុង និងអភិបាល-ខេត្តជានាយក ។ សាលាខេត្តត្រួតសាលាស្រុក ដ៏មានអភិបាលស្រុកជានាយក ។ សាលាស្រុកត្រួតសាលាសង្កាត់ ដ៏មានចៅសង្កាត់ជានាយក ។ល។

ក្រសួងឯទៀត ដូចជាក្រសួងកសិកម្ម ត្រូវមាននៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្លួននូវក្រុមកសិកម្ម ក្រុមគង្គាក្ខោបមាញ ក្រុមសុរិយោដី និងក្រុមបសុពេទ្យ ។ ក្រុមមួយ ៗ មាននាយក្រុមជានាយកត្រូវត្រួតត្រាផ្នែកជាច្រើនទៀត ដែលមាននាយផ្នែកជានាយក ។

ឯអ្នករាជការសោត សុទ្ធតែស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតត្រាតាមលំដាប់ថ្នាក់ គឺតាមផ្នែកតាមក្រុមនិងតាមក្រសួងដែរ ។ ពោលគឺ រដ្ឋមន្ត្រីត្រួតនាយក្រុម ។ ត្រួតនាយផ្នែកត ។ គ្នាជាលំដាប់ ។

ចំណែកឯអង្គការកាន់អំណាចតុលាការ ពោលគឺសាលាក្តីវិញ គឺដាច់គ្នាស្រឡះ គ្មានសាលាក្តីណា នៅក្រោមបង្គាប់សាលាក្តីណាទេ ហើយសាលាក្តីទាំងអស់ ក៏មិនមែនស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់ក្រសួងយុត្តិធម៌ ឬក្រសួងណាមួយខាងនីតិប្រតិបត្តិទេ ។ កាលណាសាលាក្តីទាំងនេះជំនុំជម្រះក្តី សាលាក្តីទាំងនេះគ្មានត្រូវស្តាប់បង្គាប់ក្រសួងណា ឬសាលាក្តីណាទេ លើកលែងតែអង្គការម្យ៉ាងដែលមិនមែនជាសាលាក្តីទេ ហើយដែលគេហៅថា មហាអយ្យការ ឬ អយ្យការប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវស្តាប់បង្គាប់

ក្រសួងយុត្តិធម៌ ព្រោះជាអង្គការតំណាងសង្គមមនុស្ស ហើយក្រសួងយុត្តិធម៌ ក៏ត្រូវមានភារៈការពារផលប្រយោជន៍សង្គមមនុស្សដែរ ។

ក្រសួងយុត្តិធម៌ ត្រូវចាត់ចែងឲ្យមានក្រុមអយ្យការ (Ministrèes publics) ពោលគឺមហាអយ្យការ (Parquet général) មួយ ៗ នៅជិតសាលាក្តីធំ ៗ ហៅថាសាលាជាន់ខ្ពស់ ហើយនិងឲ្យមានអយ្យការ (Parquet) មួយៗ នៅជិតសាលាតូចៗ ហៅថា សាលាជាន់ទាប ។ នៅមហាអយ្យការមួយ ៗ មានអគ្គព្រះរាជអាជ្ញា (Procureur général du roi) ជានាយកព្រមទាំងមាន អគ្គព្រះរាជអាជ្ញារង (Avocats généraux) និងក្រឡាបញ្ជី ឬសមុហបញ្ជីនៅក្រោមបង្គាប់ខ្លួន ។ នៅអយ្យការមានព្រះរាជអាជ្ញា (Procureur du Roi) ជានាយកដែលមាន ព្រះរាជអាជ្ញារង (Substituts) និងក្រឡាបញ្ជី ឬសមុហបញ្ជី (Greffiers ou Commis-greffiers) នៅក្រោមបង្គាប់ ។

សាលាក្តីមួយ ៗ ត្រូវមានបុគ្គលិកពិសេសប្រចាំសាលា ហើយដែលបំពេញសមាសភាពនៃសាលានោះផង ។

បុគ្គលិកទាំងអស់ នៃសាលាក្តី មិនមែនជួបនៅក្នុងអង្គការកាន់អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ ដែលគេត្រូវនៅក្រោមបង្គាប់អង្គការណា ឬជនណានោះទេ ផ្ទុយទៅវិញ ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់ក្រសួងយុត្តិធម៌ទាំងអស់ ព្រោះគេទុកជាអ្នករាជការពេញ ដែលត្រូវនៅតាមក្រមចំណុះពិសេស

ផ្សេងគ្នា អំពីក្រុមចំណុះនៃអ្នករាជការឯទៀត ៗ ថ្វីបើបុគ្គលិកនៃសាលាក្ដី ត្រូវមានឯកភាពចិត្តក្នុងការជំនុំជំរះក្ដីក៏ដោយ អ្នករាជការទាំងនេះ ត្រូវស្ដាប់បង្គាប់ក្រសួងយុត្តិធម៌ជាដរាប ព្រោះក្រសួងយុត្តិធម៌មានភារៈមើលខុសត្រូវក្នុងការប្រព្រឹត្តទៅនៃសាលាក្ដីទាំងអស់ ៗ បើនិយាយឲ្យល្អិតទៅទៀតទៅ អ្នករាជការខាងតុលាការ ពោលគឺបុគ្គលិកនៃសាលាក្ដីទាំងឡាយមានពីរពួក គឺពួកក្រឡាបញ្ជី ឬសមុហបញ្ជី និងពួកចៅក្រម ៗ ពួកក្រ-ឡាបញ្ជី ឬសមុហបញ្ជីដែលជាអ្នករាជការឋានៈទាប ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់ផ្ទាល់ នៃក្រសួងយុត្តិធម៌ ប៉ុន្តែពួកចៅក្រមវិញ មិនមែននៅក្រោមបង្គាប់ផ្ទាល់នៃក្រសួងយុត្តិធម៌ ៗ កាលណាគេកាត់សេចក្ដី គេត្រូវស្ដាប់បង្គាប់តែសតិសម្បជញ្ញៈរបស់គេទេ ៗ កាលណាគេដល់ពេលឡើងថ្នាក់ គឺមានគណៈកម្មការមួយដែលស្ថិតនៅក្រោមអធិបតីភាព នៃរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ ត្រូវជំនុំជម្រះគ្នាសម្រេចឲ្យឡើង ឬ មិនឲ្យឡើង ៗ ម្យ៉ាងទៀតកាលណាមានរឿង ឬ ហេតុការណ៍ យ៉ាងណាដែលត្រូវផ្លាស់ប្ដូរ ឬធ្វើទោសចំពោះចៅក្រមត្រូវមានអង្គការធំមួយប្រជុំកាត់ចែងផ្លាស់ប្ដូរ ឬ ដាក់ទោសតាមគួរនូវការណ៍ ៗ អង្គការនេះ ដែលហៅថា ក្រុមប្រឹក្សាជាន់ខ្ពស់នៃតុលាការ ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមព្រះអធិបតីភាព នៃព្រះមហាក្សត្រ ឬព្រះប្រមុខរដ្ឋ ឬបើព្រះអង្គទ្រង់មានធុរៈ មិនអាចមកប្រជុំបាន ការប្រជុំនោះក៏ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមអធិបតីភាព នៃរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ ដែលជាអនុ-

ប្រធាននៃក្រុមប្រឹក្សាជាន់ខ្ពស់នេះ ។ ឯសមាជិកត្រូវមានអ្នកតំណាងនៃព្រះបរមរាជវាំងខ្លះ, តំណាងនៃរដ្ឋសភាខ្លះ និងតំណាងនៃចៅក្រមខ្លះ ។

សរុបទៅ ចៅក្រមមិនមែនស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតត្រានៃក្រសួងយុត្តិធម៌ទេ ប៉ុន្តែនាយកក្រសួងនេះ អាចដឹកនាំគណៈកម្មការនិងក្រុមប្រឹក្សាជាន់ខ្ពស់នៃតុលាការ ដើម្បីឲ្យចៅក្រមណាឡើងថ្នាក់ ចៅក្រមណាផ្លាស់ប្តូរទៅខាងណា ឬត្រូវទទួលទោសក៏ដែរ ។ ហេតុនេះហើយចៅក្រមនៅតែគ្មានសេរីភាពក្នុងការជំនុំជម្រះដដែល ។

សាលាក្តីទាំងឡាយ ដែលមិនមែនស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតត្រា នៃក្រសួងណា ឬសាលាក្តីណាទេនោះ ត្រូវចែកជាពួក ហើយក្នុងមួយពួក ៗ ត្រូវចែកទៅតាមវិស័យ ហើយក្នុងវិស័យនីមួយ ៗ ត្រូវចែកទៅតាមឋានៈទៀត ។

សាលាក្តីទាំងអស់ក្នុងព្រះរាជអាណាចក្រត្រូវមានពីរពួក គឺពួកសាលាក្តីធម្មតា និងពួកសាលាក្តីពិសេស ។ ពួកសាលាក្តីធម្មតាត្រូវមានសាលាក្តីខាងអាជ្ញានិងសាលាក្តីខាងរដ្ឋប្បវេណី ។ ឯពួកសាលាក្តីពិសេសមាន៖

១- សាលាក្តីពាណិជ្ជកម្ម,

២- សាលាក្តីតុលាការសឹក,

៣- សាលាក្តីក្រុមរាជរដ្ឋបាល,

៤ សាលាក្តីតុលាការកំពូល ។

អំពីសាលាក្ដីខាងអាជ្ញា (Des juridictions pénales ou repressives)

សាលាក្ដីខាងអាជ្ញា គឺសាលាក្ដីដែលជំនុំជម្រះដាក់ទោសចំពោះជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើបណ្ដាលឲ្យខូចការរៀបរយសាធារណៈ ពោលគឺប្រព្រឹត្តអំពើទាំងឡាយ ដែលត្រូវមានទោសដូចមានកំណត់ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ។ សាលាក្ដីទាំងនេះប្រព្រឹត្តទៅតាមបញ្ញត្តិ នៃក្រមនីតិព្រហ្មទណ្ឌ ។

សាលាក្ដីខាងអាជ្ញាមានចែកទៅតាមជាន់ទាបនិងជាន់ខ្ពស់ ។

សាលាក្ដីជាន់ទាប គឺ:

១. សាលាលហុ,

២. សាលាលហុមានសមត្ថកិច្ចធំទូលាយ,

៣. សាលាស៊ើបសួរ,

៤ សាលាដំបូង ។

សាលាក្ដីជាន់ខ្ពស់ គឺ:

១. សាលាឧក្រិដ្ឋ,

២. សាលាក្រមតោទ,

៣. សាលាវិនិច្ឆ័យាធិបតី ឬ សាលាវិនិច្ឆ័យ ។

សាលាលហុ (Tribunal de simple police).—សាលាក្ដីជាន់ទាប សម្រាប់ជំនុំជម្រះដាក់ទោស ជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទលហុ គឺបទ

ត្រូវមានទោសស្រាល ។ គឺដាក់គុកយ៉ាងតិច ១ ថ្ងៃ យ៉ាងច្រើន ៥ ថ្ងៃ ឬពិន័យពី ១៥០ រៀលទៅ ១.២០០ រៀល ។

បើមិនសុខចិត្តនឹងសាលាលហុទេ មានករណីខ្លះទៅតវ៉ាឯណាទៀតមិនកើតឡើយ, មានករណីខ្លះ អាចទៅតវ៉ាចំពោះសាលាដំបូង ។

សមាសភាពនៃសាលាលហុ គឺមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន ហើយនិងក្រឡាបញ្ជី ឬសមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាលហុមានសមត្ថកិច្ចទូលាយ (Sala Lohuc à compétence, étendue) មានការៈតាំងខាងអាជ្ញា តាំងខាងបវេណី ។ ខាងអាជ្ញាគ្មានអ្វីប្លែកទេ គឺដូចជាសាលាលហុធម្មតាដែរ ប៉ុន្តែខាងបវេណីអាចមានសមត្ថកិច្ច ដូចសាលាដំបូងដែរ ។

បើមិនសុខចិត្តនឹងផ្នែកអាជ្ញា ត្រូវទៅប្តឹងតវ៉ានៅសាលាដំបូង ។ បើមិនសុខចិត្តនឹងផ្នែកបវេណី ត្រូវទៅតវ៉ាចំពោះ សាលាឧទ្ធរណ៍ ក្នុងករណីដែលគេបានជំនុំជម្រះ បើកផ្លូវឧទ្ធរណ៍ ។ បើគេបានជំនុំជម្រះ បិទផ្លូវឧទ្ធរណ៍គ្មានផ្លូវទៅតវ៉ាដល់ណាទេ ។

សមាសភាពមានដូចគ្នានឹងសាលាលហុធម្មតា ។

សាលាស៊ើបសួរ (Juridiction d'Instruction) គឺសាលាក្តីដែលមានការៈទទួលស៊ើបសួរចំពោះរឿងឧក្រិដ្ឋទាំងឡាយ ព្រមទាំងរឿងមជ្ឈិម

ដែលមានភស្តុតាងមិនជាក់ច្បាស់ ។ សាលានេះអាចសម្រេចត្រូវឲ្យអ្នកត្រូវទោសនៅក្រៅឃុំ ឬនៅក្នុងការឃុំឃាំង ហើយនៅពេលដែលស៊ើបសួរមួលហើយ អាចសម្រេចលើកលែងទោសប្រកាន់, បញ្ជូនរឿងនិងអ្នកត្រូវទោសទៅសាលាឧក្រិដ្ឋ, សាលមជ្ឈិមឬសាលាលហុ ។

បើភាគីណាមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេច របស់សាលាស៊ើបសួរទេ ត្រូវប្តឹងតវ៉ាចំពោះសាលាក្រុមទោស ។

សមាសភាពសាលានេះ ត្រូវមានចៅក្រមម្នាក់ហៅថា ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ សុភាតារបុរសជាប្រធាន, មានពស្ត្រីពីរនាក់ ហៅថា ទីប្រឹក្សាតុលាការជាសមាជិក ព្រមទាំងក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។ សាលាស៊ើបនេះតែងមានចំនួន តិចច្រើនទៅតាមរឿងដែលអយ្យការអមសាលាដំបូងបានទទួល ហើយសាលានេះត្រូវតាំងនៅអមជិតសាលាដំបូង ដូចជាក្រុមអយ្យការដែរ ដើម្បីបានស្រួលទាក់ទងគ្នា ។

សាលាដំបូង ឬ សាលាមជ្ឈិម (Tribunal de 1ère instance ou police correctionnelle) ជាសាលាក្តីជាន់ទាប ដែលមានការៈជំនុំជម្រះបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នៃរឿងដែលគេមិនសុខចិត្ត នឹងសាលាលហុ ឬសាលាលហុមានសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះយផង ជំនុំជម្រះដាក់ទោសជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសមជ្ឈិម គឺអំពើដែលត្រូវមានទោសជាមធ្យមគឺ៖

ក) បទមជ្ឈិមថ្នាក់ទី ១ ដាក់គុកយ៉ាងតិច ៥ ថ្ងៃ, យ៉ាងច្រើន ១ ខែ ឬ ពិន័យពី ១.២០១ រៀល ទៅ ២.៥០០ រៀល ។

ខ) បទមជ្ឈិមទី ២ ដាក់គុកយ៉ាងតិច ១ ខែ យ៉ាងច្រើន ១ ឆ្នាំ ពិន័យ ២.៥០១ រៀលទៅ ៤.០០០ រៀល ។

គ) បទមជ្ឈិមទី ៣ ដាក់គុកយ៉ាងតិច ១ ឆ្នាំ យ៉ាងច្រើន ៥ ឆ្នាំ ឬ ពិន័យពី ៤.០០១ រៀលទៅ ៤០.០០០ រៀល ។

បើមិនសុខចិត្តនឹងសាលាដំបូងទេ គ្មានផ្លូវឧទ្ធរណ៍ទៅណាទេ, មានតែផ្លូវសាទុក្ខទៅសាលាវិនិច្ឆ័យប៉ុណ្ណោះ ។

សមាសភាពនៃសាលាដំបូង ឬ សាលាមជ្ឈិមត្រូវមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, កស្ត្រ ឬ ទីប្រឹក្សាតុលាការ ៤ នាក់ ជាសមាជិកព្រមទាំងក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ ជាលេខាធិការ ។

សម្គាល់: នៅខាងអាផ្សារនេះ គ្មានសាលាឧទ្ធរណ៍ទេ ។ សាលាឧទ្ធរណ៍មានតែនៅខាងបវណីឯណោះ ។

សាលាឧក្រិដ្ឋ (Cours d'assises) ជាសាលាក្តីជាន់ខ្ពស់, តាំងនៅជិតសាលាដំបូងខ្លះ ដើម្បីស្រួលទាក់ទងនឹងសាលាស៊ើបសួរ អមសាលាដំបូង ព្រោះសាលាឧក្រិដ្ឋទទួលសំណុំរឿងអំពីសាលាស៊ើបសួរ ។ សាលាឧក្រិដ្ឋនេះ មានភារៈជំនុំជម្រះដាក់ទោសជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសឧក្រិដ្ឋពោលគឺទោសធ្ងន់ដែលមាន ៣ ថ្នាក់ :

ក) បទឧក្រិដ្ឋថ្នាក់ទី ១ ឲ្យធ្វើការដោយបង្ខំយ៉ាងតិច ៥ ឆ្នាំ, យ៉ាងច្រើន ២០ ឆ្នាំគ្មានពិន័យទេ ។

ខ) បទឧក្រិដ្ឋថ្នាក់ទី ២ ឲ្យធ្វើការដោយបង្ខំអស់ ១ ជីវិត, គ្មានពិន័យទេ ។

គ) បទឧក្រិដ្ឋថ្នាក់ទី ៣ គឺប្រហារជីវិត, គ្មានពិន័យទេ ។ សមាសភាពនៃសាលាឧក្រិដ្ឋត្រូវមានៈចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, ចៅក្រម ២ នាក់ជាចៅក្រមប្រឹក្សាសមាជិក, មានរាស្ត្រ ៦ នាក់ ជាទីប្រឹក្សាតុលាការសមាជិក ព្រមទាំងមានក្រឡាបញ្ជីពីរនាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាក្រោមចោទ (Cours ou Chambre de mise en accusation) ជាសាលាក្តីជាន់ខ្ពស់ស្ថិតនៅអមជិតសាលាឧទ្ធរណ៍ ព្រោះមានតែមួយក្នុងព្រះរាជាណាចក្រ ។ សាលានេះមានភារៈទទួលជំនុំជម្រះនូវបណ្តឹងតវ៉ាអំពីការតម្កល់រឿងទុកនៃអយ្យការអមសាលាដំបូង, ទទួលបណ្តឹងទាស់ដែលគេមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាស៊ើបសួរ ព្រមទាំងបណ្តឹងតវ៉ាមិនសុខចិត្តនឹងក្រសួងឬក្រុមរាជការ ដែលមិនព្រមដាក់អ្នករាជការមានកំហុសមកឲ្យតុលាការជំនុំជម្រះ ។

សមាសភាពត្រូវមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន ចៅក្រមប្រឹក្សា ២ នាក់ជាសមាជិក, ទីប្រឹក្សាតុលាការ ៤ នាក់ ជាសមាជិក ព្រមទាំងក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាវិនិច្ឆ័យាធិបតី ឬសាលាវិនិច្ឆ័យ (Cour de cassation ou Cour d'Annulation)

ជាសាលាជាន់ខ្ពស់ដែលមានតែមួយ ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រ ហើយមានការៈ ទទួលជំនុំជម្រះបណ្តឹងសាទុក្ខរបស់ភាគី ដែលមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចបិទផ្លូវឧទ្ធរណ៍នៃសាលាលហុ ព្រមទាំងសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាដំបូង ឬសាលាមជ្ឈិម ។

សមាសភាពនៃសាលានេះត្រូវមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, ចៅក្រមប្រឹក្សា ៤ នាក់ជាសមាជិកសំរាប់ជំនុំជម្រះពេលធម្មតា, បើជំនុំជម្រះជារួមក្រុមផង ត្រូវមានចៅក្រម ៩ នាក់លាយគ្នាទាំងខាងអាជ្ញា, ទាំងខាងបវេណី, ម្នាក់ជាប្រធាន ៨ នាក់ទៀតជាសមាជិក ព្រមទាំងមានក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

អំពីសាលាក្តីខាងបវេណី (Les juridictions civiles)

សាលាក្តីខាងបវេណីមានការៈកាត់សេចក្តីចំពោះការវិវាទរវាងឯកជននឹងឯកជនដូចគ្នាគ្មានប៉ះពាល់ដល់ប្រយោជន៍សាធារណៈទេ តាមបញ្ញត្តិក្រមបវេណីដូចជាមានការរំលោភសិទ្ធិ ដោយជនម្នាក់ ឬ មួយក្រុម ទៅលើជនម្នាក់ឬក្រុមមួយទៀត ជនឬក្រុមដែលខូចសិទ្ធិ បានមកប្តឹងសាលាក្តីឲ្យបង្ខំជនឬក្រុមដែលរំលោភសិទ្ធិនោះឲ្យស្គាល់នឹងគោរពសិទ្ធិខ្លួន ជួសជុលការខូចខាតដែលបានកើតមានពីការរំលោភសិទ្ធិនោះ ព្រមទាំងឲ្យសងសោហ៊ុយ ប្តឹងក្តីចំពោះខ្លួនផង ។

សាលាក្តីខាងបវេណីមាន តែកទៅតាមជាន់ទាប ជាន់ខ្ពស់ ដូចត

ទៅនេះ :

ក] សាលាជាន់ទាបមាន ៖

១- សាលាលហុ ឬ សន្តិសាលា,

២- សាលាលហុមានសមត្ថកិច្ច ធំទូលាយ,

៣- សាលាដំបូង ។

ខ] សាលាជាន់ខ្ពស់មាន ៖

១- សាលាឧទ្ធរណ៍

២- សាលាវិនិច្ឆ័យាធិបតី ។

សាលាលហុ (Justice de paix) ជាសាលាក្តីបវេណី ជាន់ទាបទទួលការៈជំនុំជម្រះរឿងតម្លៃតិច គឺមិនដល់ ៥.០០០រៀល ។ កាលណាតិចជាង ២.០០០ រៀល សាលាលហុ កាត់សេចក្តីបិទផ្លូវឧទ្ធរណ៍ ពោលគឺមិនអាចប្តឹងតទៅ សាលាដំបូងបានឡើយ បើមិនសុខចិត្តត្រូវទៅសាលាវិនិច្ឆ័យតែម្តង ។ បើច្រើនជាង ២.០០០ រៀលសាលាលហុ កាត់បើកផ្លូវឧទ្ធរណ៍ គឺអាចប្តឹងតទៅសាលាដំបូង ។

សមាសភាពសាលាលហុ មានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធានព្រមទាំងមាន ក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាលហុមានសមត្ថកិច្ចធំទូលាយ (Justice de paix à compétence étendue) ជាមួយគ្នានឹងខាងអាញ្ញាដែរដូចបានប្រាប់ស្រាប់ហើយ ។

សាលាដំបូង (Tribunal de 1ère instance) ជាសាលាក្តីខាងបវេណីជាន់ទាប សម្រាប់ជំនុំជម្រះបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ដែលភាគីមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាលហុជំនុំជម្រះបើកផ្លូវឧទ្ធរណ៍ ហើយនឹងរឿងជាបវេណីមិនចំពោះតម្លៃ ប៉ុន្មានទេ ។ គឺសាលាដែលភាគីត្រូវចូលមកប្តឹងជាដំបូងបំផុត ក្រៅពីសាលាលហុ និង សាលាលហុមានសមត្ថកិច្ចធំទូលាយ ។ បើរឿងមានតម្លៃមិនដល់ ២០·០០០ រៀលទេ សាលាដំបូងកាត់សេចក្តីបិទផ្លូវឧទ្ធរណ៍ ពោលគឺ ភាគីមិនអាចតវ៉ាទៅសាលាឧទ្ធរណ៍បានទេ បើភាគីមិនសុខចិត្តអាចប្តឹងសាទុក្ខទៅសាលាវិនិច្ឆ័យ បើតម្លៃច្រើនជាងនោះ សាលាដំបូងកាត់សេចក្តីបើកផ្លូវឧទ្ធរណ៍ ។

សមាសភាព នៃសាលាដំបូងមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, ប្រឹក្សាតុលាការ ៤ នាក់ជាសមាជិក ព្រមទាំងមានក្រឡាបញ្ជី សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាឧទ្ធរណ៍ (Cour d' Appel) ជាសាលាក្តីបវេណីជាន់ខ្ពស់ ទទួលការៈជំនុំជំរះបណ្តឹង ឧទ្ធរណ៍ដែលធ្វើដោយភាគីមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចនៃសាលាដំបូង ។

សមាសភាពនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ មានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, ចៅក្រមប្រឹក្សា ២ នាក់ជាសមាជិក, ទីប្រឹក្សាតុលាការ ៤ នាក់ជាសមាជិក ព្រមទាំងមានក្រឡាបញ្ជី ឬ សមុហបញ្ជីម្នាក់ជាលេខាធិការ ។

សាលាវិនិច្ឆ័យាធិបតី ឬសាលាវិនិច្ឆ័យ (Cour de cassation ou d'Annulation) ជាសាលាក្តីបវេណីជាន់ខ្ពស់បំផុត ទទួលការៈជំនុំជម្រះ បណ្តឹងសាទុក្ខភាគី ដែលមិនសុខចិត្តនឹងសាលាលហុ នឹងសាលាដំបូងជំនុំជម្រះបទឧទ្ធរណ៍, ព្រមទាំងភាគីដែលមិនសុខចិត្តនឹងសាលាឧទ្ធរណ៍ ។

សមាសភាពនៃសាលាវិនិច្ឆ័យ ខាងបវេណី ក៏ដូចជាខាងអាជ្ញាដែរ ដូចយើងបានពោលរួចមកហើយ ។

អំពីពួកសាលាក្តីពិសេស (Des juridictions d'exception)

ពួកសាលាក្តីពិសេស មានសាលាក្តីពាណិជ្ជកម្ម, សាលាក្តីតុលាការសឹក, សាលាក្តីក្រុមវិវាទរដ្ឋបាល និង តុលាការកស្រ្ត ។

សាលាក្តីពិសេសមួយ ៗ សុទ្ធតែមានការរៀបចំតាមច្បាប់ ឬពិសេសរបស់គេ មិនមែនជាមួយគ្នានឹងសាលាក្តីខាងអាជ្ញា និងខាងបវេណីទេ ។

សាលាក្តីពាណិជ្ជកម្ម មានសាលាដំបូងពាណិជ្ជកម្មមួយជាពិសេស (Tribunal de commerce) ហើយជំនុំជម្រះដោយចៅក្រមជាពិសេស តែបើភាគីមិនសុខចិត្តនឹងសាលានេះទេ គេអាចប្តឹងឧទ្ធរណ៍

តក៏មកសាលាឧទ្ធរណ៍ខាងបវេណី ព្រមទាំងប្តឹងសាទុក្ខសាលាវិនិច្ឆ័យខាងបវេណី ។

សាលាក្តីពាណិជ្ជកម្ម មានការៈជំនុំជម្រះការវិវាទ រវាងពាណិជនិងពាណិជ ក្នុងការប្រកបរបរខាងពាណិជ្ជកម្ម ។

សាលាក្តីនៃតុលាការសឹក (Justice militaire) មានសាលាដំបូងខាងតុលាការសឹកមួយជាពិសេស ជំនុំជំរះដោយចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, សេនាទាហាន ២ នាក់ជាសមាជិក, បុគ្គលិកម្នាក់ជាលេខាធិការ ។ តែបើភាគីមិនសុខចិត្តនឹងសាលាក្តីនេះទេ អាចប្តឹងសាទុក្ខ តក៏ទៅសាលាវិនិច្ឆ័យខាងអាជ្ញា ។

សាលាក្តីខាងតុលាការសឹកនេះ មានការៈជំនុំជម្រះ បទល្មើសទាំងឡាយប្រព្រឹត្តដោយទាហាន ឬ ប្រព្រឹត្តលើរូប និង ទ្រព្យសម្បត្តិទាហាន ព្រមទាំងលើសេចក្តីសុខសាន្តក្នុងប្រទេសនិងក្រៅប្រទេស ។

សាលាខាងក្រុមវិវាទរដ្ឋបាល (Contentieux administratif)

ដែលជាសាលាក្តីសម្រាប់ជំនុំជម្រះ ការវិវាទរវាងឯកជននិងរាជការ ឬរាជការនិងរាជការ ។

សាលាក្តីនេះ មានសាលាដំបូងជាពិសេសដែលមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, មន្ត្រីខាងរដ្ឋបាល ២ នាក់ជាសមាជិក និងបុគ្គលិកម្នាក់ជាលេខាធិការ ។ បើមិនសុខចិត្តនឹងសាលាក្តីនេះ ភាគីអាចប្តឹងឧទ្ធរណ៍តក៏ទៅ

សាលាឧទ្ធរណ៍ជាពិសេសមួយទៀត ។

សាលាក្តីខាងតុលាការរាស្ត្រ (Tribunal populaire) មានការជំនុំជម្រះសមាជិកគណៈរដ្ឋមន្ត្រីដែលបានប្រព្រឹត្តខុសបំពោះជាតិជាដើម ។ សមាសភាពនៃសាលាក្តីនេះមានចៅក្រមម្នាក់ជាប្រធាន, ចៅក្រមពីរនាក់ជាអនុប្រធាន ព្រមទាំងមានរាស្ត្រ ៤០ នាក់ជាសមាជិក ។ ចៅក្រមជាប្រធាននិងជាអនុប្រធាននេះ គ្មានសិទ្ធិបោះឆ្នោតសម្រេចជាយ៉ាងណាទេ ពោលគឺគ្មានសម្លេងសម្រេចឡើយ គឺត្រូវទុកឲ្យរាស្ត្រជាសមាជិកបោះឆ្នោតយកភាគច្រើនដើម្បីវិនិច្ឆ័យសេចក្តីអ្វីមួយ ។

បើសមាជិកមកប្រជុំមិនបាន ៣ ភាគ ៤ ទេ សេចក្តីសម្រេចនៃសាលានេះ មិនត្រូវទុកជាបានការឡើយ ។ គូភាគីដែលមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីវិនិច្ឆ័យរបស់សាលាក្តីនេះ គ្មានផ្លូវតវ៉ាទៅណាបានទៀតឡើយ ។

អំពីការរៀបចំនៃសាលាក្តីនេះមានដាច់ ៗ គ្នាទៅតាមប្រភេទនិងទៅតាមនាមនៃសាលាក្តីមួយ ៗ មិនមែនមួយនៅក្រោមបង្គាប់មួយទៀតឡើយ ។ បើសាលាក្តីមាននាមដូចគ្នា គ្រាន់តែតាំងនៅទីកន្លែងខុសគ្នា ដូចជាសាលាដំបូងខាងឯស្រុកកំពង់ចាម, បាត់ដំបង, កំពត ។ល។ ត្រូវមានការរៀបចំដូច ៗ គ្នា ដូចមានគ្រោងទុកនៅក្នុងច្បាប់និតិវិធីប្រាប់ ។ ដែលអស់លោកអ្នកបានឃើញនៅសាលាដំបូងនីមួយ ៗ មានចាងហ្វាងធំមួយ

ហើយមានតាំងហ្លួងផង, តាំងហ្លួងបន្ទប់ទី ១ ទី ២ មានព្រះរាជអាជ្ញា ព្រះរាជអាជ្ញារង សុភាចារបុរសនិងក្រឡាបញ្ជីនៅលាយឡំគ្នានោះ គឺមកពីរាជការខាងតុលាការមិនទាក់មានធនធានដើម្បីសង់ជាសាលាដាច់ ៗ ពីគ្នាទេ ដូនកាលក្នុងម្នាក់ ៗ កាន់មុខការពីរយ៉ាង តាំងខាងអាជ្ញា តាំងខាងបវេណីក៏មាន ហើយសាលជំនុំជម្រះហៅជាសាលសវនា (Salle d'audience) ក៏មានតែមួយសម្រាប់ឲ្យខ្ចីគ្នាប្រើជាបណ្ដោះអាសន្នសិនដែរ ៗ គ្រាន់តែជាផ្លូវរដ្ឋបាល រាជការបានដាក់ទុកឲ្យប្រធាន នៃសាលាក្ដីបវេណីកាន់ឋានៈជានាយកនៃសាលាតាំងមូល ដើម្បីឲ្យមានការរៀបរយជាផ្លូវរដ្ឋបាលប៉ុណ្ណោះ ៗ

X X
X

យើងសូមជម្រាបថា នៅលេខក្រោយ ៗ យើងនឹងចំរេកឯកសារសំខាន់ ៗ ស្ដីពីអគ្គការធំ ៗ យកមកផ្សាយជូនជាហូរហែតទៅទៀត ៗ

កម្ពុជសុរិយា

រឿងសាមកុក

ឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា

ភាគ ៨

ប្រែ-រៀបរៀង

(៩)

រឿងសាមកុកទុកជាយុទ្ធសាស្ត្រ	អ្នករាជការឆ្លាសបើបានអាន
នឹងចេះឧបាយកលចំណាន	ទាំងមានសន្តានស្នេហាជាតិ

យូរ-អ៊ុន

ចេងហោកថា: យើងទាំងលោកជាមនុស្សផ្សេងស្រុកផ្សេងភាសាគ្នា, ដែលយើងទាំងស្ម័គ្រសមាគមសុំចំណុះចុះចូលនោះ មិនត្រូវសោះ, ព្រោះលោកជំនាញមានឈ្មោះ ខាងកលឧបាយមួយយ៉ាង, ដែលចេងទាំងឈ្មោះដោយកម្លាំងថ្ងៃជាសំខាន់គ្មាន, ខុងបេងអស់សំណើចហើយថា តម្រូវយើងទាំងបើកលែងអ្នកឯងទៅទៀត, តើអ្នកឯងទាំងទៅគិតធ្វើសឹកសង្គ្រាមនឹងយើងតទៅទៀតឬ? ចេងហោកថា បើលោកមានគុណបើកលែងយើងទៅស្រុកគ្រានេះហើយ យើងក៏ទាំងតាំងចិត្តសងគុណលោក មិនហ៊ានគិតធ្វើការសឹកតទៅទៀតទេ ។

ខុងបេងថា អ្នកឯងវិលទៅវិញ ហើយត្រូវគិតមុខក្រោយឲ្យល្អ; ចេងហោក ក៏មានសំណាពទ្រព្យមាណណាស់ ក្រាបសំពះខុងបេងហើយក៏

ណាចេញទៅ ហើយនាំទាហានរបស់ខ្លួនប្រមាណ ១.០០០ នាក់ ស្រូតចេញទៅតាមផ្លូវទិសឯជើង, ទៅប្រទះនឹងបេងហ៊ីវជាប្អូននាំទាហានលើកមក, បេងហ៊ីវក៏និយាយប្រាប់បេងហេកថា ខ្ញុំស្មានថា ខុងបេងសម្លាប់បងទៅហើយ បានជាខ្ញុំខំប្រមូលទាហានបានជាច្រើន លើកត្រឡប់មកប្រាថ្នានឹងសងសឹកខុងបេងឲ្យបាន, បេងហេកលុះបានឮសម្ដីប្អូនដូច្នោះក៏ឲ្យទោមនស្សតូចចិត្តណាស់ស្ទុះទៅឱបកបេងហ៊ីវជាប្អូន ហើយយំសោកាថា តាំងពីយើងធ្វើការសឹកមកច្រើនលើកហើយ ចេះតែបរាជ័យចាញ់ដៃគេគ្រប់គ្រា, វេលានេះ ក៏កាន់តែអស់កម្លាំងនឹងតម្រិះប្រាជ្ញាពន់ប្រមាណ យើងនឹងរិះគិតឥតមានដូចម្ដេចទៅទៀត ទើបនឹងបានជ័យជម្នះខុងបេងវិញ ។

បេងហ៊ីវថា សុំឲ្យបងនាំទាហានឡើងទៅសុំអាស្រ័យនៅនឹងតោស៊ូ-តៃរងឯភ្នំអិមគងសានចុះ, ព្រោះភ្នំនោះជាទីសំខាន់ស្រួលណាស់ មានភ្នំជាសន្ទុះជុំវិញ ដូចជាកំពែងខាងក្នុង មានកន្លែងតាំងបន្ទាយរាយរៀងគ្នាជាទីកក់ក្ដៅស្រួល, បើយើងមានទំនួលនឹងតាំងទីឲ្យខ្ជាប់ខ្ជួនវេលាណា, នោះខុងបេងនឹងមានឧបាយប្រាជ្ញចង់ឲ្យយើងចំណុះចុះចូល ហើយលើកពលតាមមក ក៏គង់នឹងថ្វស់ការផងយើងជាប្រាកដ ។

បេងហេក បានឮប្អូនថាដូច្នោះក៏យល់ឃើញត្រូវ, ទើបនាំគ្នាលើកទាហានសំដៅទៅភ្នំអិមគងសាន លុះដល់ហើយ ក៏ឲ្យបេងហ៊ីវឡើងទៅគំនាប់តោស៊ូ-តៃអង់មុនជាផ្លូវគួរ ដើម្បីនឹងសុំលើកទ័ពមកស្នាក់អាស្រ័យ,

ឯគោស៊ូ-តៃអង់បានដឹងសេចក្ដី ក៏ចេញមកទទួលបេងហេកចូលទៅកាន់ទីបន្ទាយ, លុះដល់ហើយក៏គំនាប់គ្នាជាទីស្រួពាយតាមទំនៀម, ហើយបេង-ហេកក៏នាំពតិមានតាមប្រព្រឹត្តិហេតុឲ្យគោស៊ូ-តៃអង់ស្ដាប់គ្រប់ប្រការ ។

គោស៊ូ-តៃអង់ថា អ្នកកុំព្រួយបារម្ភឡើយ, បើទាហានខុងបេងលើកតាមមកហើយដល់ទីនេះ, សូម្បីតែម្នាក់ ក៏មិនឲ្យត្រឡប់ថ្កាក់ទៅវិញបាន, ទោះបីខុងបេងដែលពូកែជំនាញ ក៏គង់នឹងសូន្យជីវិតនៅទីនេះ, បេងហេកបានឮដូច្នោះក៏មានអំណរណាស់ រហ័សសួរប្រស្រ័យទៅវិញថា លោកនឹងគិតធ្វើយ៉ាងម្ដេច ?

គោស៊ូ-តៃអង់ថា: ភ្នំអិមតង់សាន់នេះ មានផ្លូវចំពោះចូលមកបានតែតាមលំអានខាងទិសបូព៌ា ដែលអ្នកមកនោះ ជាទីរាបទាបស្រួល, ទឹកដីកក៏មានទំនួលប្រើបានបរិបូណ៌ តែជាផ្លូវប្រកបចង្អៀតសុទ្ធតែថ្មសិលានិងដើមឈើធំ ៗ ខ្ញុំនឹងរំលំដើមឈើរើគាស់ថ្មខ្ទប់បិទផ្លូវនោះឲ្យជិត កុំឲ្យខុង-បេងគិតលើកទ័ពឡើងមកបាន, ទោះបីនឹងទន្ទ្រានធ្លាផ្លូវ ទៅខាងទិសឯលិចក៏មិនបាន ព្រោះផ្លូវនោះជាច់ទីហាំនឆ្ងាយស្រយាលណាស់; ហើយមិនស្រឡះធំទូលាយ សឹងជាផ្លូវចង្អៀតមិនងាយនឹងដើរ ខាងព្រៃលើមានសុទ្ធតែពស់ពិសកាចណាស់ ចំពោះដើរបានខ្លះតែពេលរសៀល, បើដល់ពេលព្រលប់ហើយ ពស់ពិសទាំងនោះក៏ចេញប្រពាក់ប្រពួនលូនទៅមករកអាហារទាល់តែថ្ងៃត្រង់កាលណា ទើបវាចូលរូងរន្ធទៅវិញ, ឯទឹកនោះមិញ

កំដាប់សោះចំពោះមានតែទឹកអាក្រក់ បើផឹកទៅកាលណាក៏បណ្ដាលឲ្យទោស, ជ្រោះមួយឈ្មោះ អែសួន បើអ្នកឯណាមិនទាន់ដឹងខ្លួន ដងយកមកផឹក ក៏ទៅជាគមិនបេះស្ដី គ្រប់កំណត់ ៧ ថ្ងៃនឹងស្លាប់; ជ្រោះទី ២ ឈ្មោះ បៀតសួន, ទឹកក្នុងជ្រោះនោះក្ដៅ, បើនឹងចុះទៅងូតឬផឹក, ក៏បែកជាពុះពងរលួយស៊ីទៅដល់ឆ្អឹង; ជ្រោះទី ៣ ឈ្មោះ ហោតសួន, ពណ៌ទឹកនោះខ្មៅ, បើអ្នកឯណាចុះងូតឬផឹក ខ្លួននោះក៏ខ្មៅដូចធ្យូងឆេះ ឈឺចាប់ពន់ប្រមាណណាស់លុះដាច់ខ្យល់ស្លាប់; ជ្រោះទី ៤ ឈ្មោះ យិវសួន, ទឹកនោះត្រជាក់ណាស់ ពណ៌ស, បើអ្នកឯណាដងយកមកផឹកងូតឬលេបដល់កក៏ដាច់ខ្យល់ស្លាប់, ក្នុងផ្លូវនោះស្ងាត់ណាស់ គ្មានសត្វអម្រឹគបក្សីអ្វីសោះ, លុះហួសពីទីនោះទៅ មានផ្លូវទៅពានលើហ្វូងពស់កាចសាហាវណាស់; កាលគ្រាព្រះចៅហាន់ចេងគេសោយរាជសម្បត្តិ ម៉ាអ៊ួននាយទាហានលើកកងទ័ពទៅវាយស្រុកកៅជី, ម៉ាអ៊ួនមានគម្រិះប្រាជ្ញាឆ្លៀវឆ្លាត ដឹងកិច្ចការចាំងពួកគ្មាននរណាស្មើ ក៏នាំទាហានដើរមកត្រូវផ្លូវនេះ, អ្នកដទៃក្រៅពីម៉ាអ៊ួននោះ គ្មាននរណាដែលបានដើរមកលើផ្លូវនេះឡើយ, បើខុងបេងហើយ អាចលើកទាហានពានមកលើផ្លូវទិសឯកើត ឃើញយើងកាប់ឈើរំលំគាស់ដុំថ្មបិទផ្លូវ មុខងានាំទាហានវិលទៅដើរពីទិសឯលិចវិញ, បើទាហានខុងបេងនោះមិញ នឹងលើកមកប៉ុន្មានម៉ឺន ក៏គង់នឹងស្លាប់ដោយវិកការនោះអស់មិនខាន, ទោះខ្លួនប្រាណនៃខុងបេងឯង

ជាចៅប្រាជ្ញាពូកែខាងកលឧបាយ ក៏មុខជាអន្តរាយជីវិតកុំបាច់គិតនឹងរស់រួចទៅវិញឡើយ ។

បេងហោកនិងបេងហ៊ីវ ស្ដាប់ហើយ ក៏មានសេចក្ដីត្រេកអរណាស់ថា ដែលលោកឲ្យខ្ញុំម្ចាស់អាស្រ័យនៅ ព្រះគុណរកទីបំផុតគ្មាន មុខជាខុង-បេង នឹងអន្តរធានជាប្រាកដ, គោស៊ូ-តៃអង ក៏អញ្ជើញបេងហោក បេងហ៊ីវ ឲ្យទៅជាសុខ ហើយតែងតុលៀងគោជនាហារជានិរន្តរ៍ ។

ចប់ ភាគទី ៦៩ ។

សាមកុក ភាគទី ៧០

តាំងពីខុងបេងបើកបេងហោកជាទីគម្រប់ ៦, បេងហោក បេងហ៊ីវបងប្អូនរត់ទៅពឹងគោស៊ូ-តៃ-អង រហូតដល់ខុងបេងឈ្នះទ័ពបេងហោក គម្រប់ ៧, បេងហោកទទួលចុះចាញ់, ខុងបេង លើកទ័ពត្រឡប់ទៅស្រុកសែឈ្នួនវិញ ។

ឯខុងបេងនោះ លុះលែងបេងហោកទៅហើយ ក៏ចាំមើលផ្លូវយូរថ្ងៃ មិនឃើញបេងហោកវិលមកតំទាប់សោះ ក៏មិនស្មានថាបេងហោកគេចវេះ មិនខ្លាចតម្រិះប្រាជ្ញា, ខុងបេងក៏លើកពលយោធាចេញពីបន្ទាយស្រួតតាម ទៅកន្លងផ្លូវទិសខាងជើង លុះទៅដល់កណ្ដាលផ្លូវក៏បោះទ័ពឈប់ធ្វើបន្ទាយ ហើយឲ្យទាហានតាំងឡាយស៊ើបស្ដាប់ដំណឹងថា បេងហោកលើកទៅតាំងនៅទីឯណា, បម្រើស៊ើបបាងការ ក៏វិលមកជម្រាបវិញថា បេងហោកលើក

ទាហានឡើងទៅនៅលើភ្នំអិមតង់សាន់ ហើយរំលំឈើរើចបិទផ្លូវដែលនឹង ឡើងទៅលើភ្នំនោះមាំមួនណាស់ ឃើញពួកទាហានប្តូរផ្លាស់នៅយាមល្បាតជានិច្ច, បើយើងនឹងលើកតាមទៅកម្ដេចក៏ជាការលំបាក; ខុងបេងឮដូច្នោះ ក៏ពិគ្រោះសួរលីឃី ដែលជាអ្នកនាំផ្លូវថា ផ្លូវនឹងឡើងទៅលើភ្នំអិមតង់សាន់នោះ បំពោះមានតែច្រកមួយប៉ុណ្ណោះ ឬមានក្រៅពីនោះទៅទៀតដែរ ? លីឃីឆ្លើយថា ឯភ្នំអិមតង់សាន់នោះ ខ្ញុំបាទមិនធ្លាប់ទៅមកសោះ, ទីនោះនឹងជាប្រការម្ដេចក៏ពុំអាចដឹង តែបានឮគេថាមានផ្លូវទៅទៀត, ខុងបេងបានឮដូច្នោះ ក៏ប្រុងប្រៀបរៀបទាហាននឹងលើកទៅ ។

បៀវអួន នាយទាហានឆ្លើយថា លើកទ័ពមកធ្វើសង្គ្រាមគ្រានេះក៏មានចំណាប់នឹងចាប់ខ្លួនបេងហេកបានដល់ ៤ លើកហើយ, បេងហេកក៏ខ្លាចថ្វីដៃយើងខ្លាំងណាស់ កាលណាឡើយក៏នឹងហ៊ានលើកទាហានមកច្បាំងនឹងយើងទៀត, ឥឡូវក៏ជារដូវក្ដៅណាស់ ទាហានយើងសុទ្ធតែនឿយហត់បានសេចក្ដីអត់ឃ្លានលំបាកណាស់ សុំឲ្យលោកលើកទ័ពត្រឡប់វិលទៅស្រុកសែឈួនវិញសិនចុះ ដើម្បីនឹងស្ដាប់ដំណឹងបេងហេកមើល បើនៅធ្វើការតនឹងយើងដូចពីដើម សឹមយើងត្រឡប់មកចាប់ខ្លួនឲ្យបាន ។

ខុងបេងថា ឥឡូវបេងហេកខ្លាចយើង បានជាតែទៅឡើងលើភ្នំសម្ងំពួនមុខឲ្យកំបាំង, បើយើងលើកទ័ពត្រឡប់ទៅមិននៅច្បាំង គង់បេងហេកនឹងបានចំណាប់ត្រឡប់ចេញមុខធ្វើការឥតកោតញញើត, គួរតែយើងនឹង

លើកតាមទៅទិសឯកើត ចាប់ខ្លួនឲ្យបានកំពុងវាទូទំទូកដូច្នេះ ទើបបានស្រួល ហើយខុនបេងក៏ឲ្យអងប៉េងនាំទាហាន ១០០ ទៅពិនិត្យមើលប្រែកផ្លូវជាមុន, អងប៉េងក៏លាខុនបេងទៅដល់មាត់ផ្លូវខាងលិច ទឹងចូលទៅក្នុអិមតងសាន់; ទាហានទាំងពួងស្រេកទឹកណាស់ ក៏បបួលគ្នាចុះទៅផឹកទឹកក្នុងជ្រោះអែស្នួន, ទាហានទាំងនោះក៏ទៅជាគទាំងអស់ ។

អងប៉េងឃើញដូច្នោះ ក៏ភ័យណាស់ ត្រឡប់វិលមកប្រាប់ខុនបេងតាមរឿងសព្វគ្រប់ប្រការ, ខុនបេងឮហើយ ក៏តក្កមាននិយាយថា ទឹកក្នុងជ្រោះនោះ ជាហេតុដូចម្តេចអ៊ះបានជាដូច្នោះ ឬជាកលឧបាយបេងហោកដាក់ថ្នាំបំពុលទេដឹង! ចាំយើងទៅមើលឲ្យដឹងសិន, ថាហើយខុនបេងក៏ឡើងជិះសេះតូចនាំទាហានស្និទ្ធ ១០ នាក់ទៅជាមួយនឹងអងប៉េង, លុះទៅដល់ផ្លូវទិសឯលិច ខុនបេងពិគ្រោះមើលទឹកជ្រោះនោះថ្លាហូង់, សម្លឹងទៅមិនឃើញមានអ្វី ហើយស្ងាត់ឥតសត្វម្រឹគបក្សីអ្វីដើរហើរទៅមកសោះ, ខុនបេងគិតសង្ស័យណាស់ ទើបឡើងទៅមើលលើមាត់ជ្រោះ ឃើញមានខ្ទមអ្នកតាមួយចាស់យូរហើយនៅក្នុងព្រៃស្ងាត, ខុនបេងក៏តោងវល្លិ៍ឡើងប្រតោងខ្លួនទៅដល់ខ្ទមអ្នកតានោះ ឃើញគេធ្វើអំពីថ្ម មានរូបទេព្រក្ស ១ អង្គ, ខុនបេង ពិគ្រោះមើលឃើញអក្សរចារឹកនៅលើផែនថ្ម សេចក្តីថា

កាលគ្រាព្រះចៅហ័នបេងតេសោយរាជសម្បត្តិ ម៉ាអ៊ូន នាំទាហានមកតាមផ្លូវនេះបាន, ខុនបេងឃើញដូច្នោះក៏សប្បាយចិត្តណាស់ទើបក្រាប

សំពះទេព្រ័ក្សនោះហើយថា ខ្ញុំម្ចាស់ឈ្មោះខុនបេង ត្រង់សុចរិតចិត្តប្រកបដោយសត្យធម៌ តាំងសេចក្ដីទីងទំនុកបម្រើព្រះបរមរាជវង្សៗឲ្យចេញមកបង្ក្រាបខ្មាំងសត្រូវផ្សេងភាសា បើការបានសម្រេច គិតនឹងកាប់យកស្រុកកាំងតាំងទីងស្រុកហ្លួតា ដើម្បីនឹងអញ្ជើញព្រះរាជវង្សព្រះចៅហ័នបេងគេឡើងសោយរាជសម្បត្តិតទៅ, ឥឡូវខ្ញុំម្ចាស់បានមកដល់ទីនេះ មិនបានដឹងហេតុផលប្រការម្ដេចនោះ, ពួកទាហានទាំងអស់បានចុះផឹកទឹកជ្រោះនេះក៏វិបរិតទៅជាគទាំងអស់គ្នា, សូមអស់លោកចូរមេត្តាខ្ញុំម្ចាស់! ព្រោះខ្ញុំបាននឹករលឹកដល់គុណព្រះចៅហ័នបេងគេ សូមព្រះអង្គទ្រង់មកជួយណែនាំបំភ្លឺស្មារតីប្រាជ្ញាខ្ញុំម្ចាស់ ឲ្យបានដឹងច្បាស់សេចក្ដី, ហើយខុនបេងក៏គំនាប់ក្រាបសិរសីលាចេញមក ស្រាប់តែឃើញតាចាស់ម្នាក់កាន់ឈើច្រត់ដើរតម្រង់មកតាមជើងភ្នំ ។

ខុនបេងក៏មានអំណរណាស់ ស្រែកអញ្ជើញតាចាស់នោះឲ្យឡើងអង្គុយលើខ្ទមអ្នកតា គំនាប់គ្នាគួរសមតាមទំនៀមហើយ ខុនបេងក៏សួរថា អ្នកឈ្មោះអ្វី? សែអ្វី? ម៉ាអួនទេព្រ័ក្ស ធ្វើជាមិនបានឮហើយថា ខ្ញុំចាស់ហើយបានឮកិត្តិស័ព្ទមកក៏យូរអង្វែង ថាមហាឧបរាជនេះ មានចិត្តសត្យទៀងត្រង់ទីងកប់អាទស្រឡាញ់អាណិតអាណាប្រជារាស្ត្រ, ឥឡូវខ្ញុំឃើញអ្នកមកដល់ទីនេះ ទើបមានចិត្តអំណរមកសួរគំនាប់; ខុនបេងសួរថា អ្នកជាចមក្នុងតំបន់នេះ តើបានដឹងខ្លះឬទេ? ទឹកជ្រោះនេះហេតុផលប្រការម្ដេច?

ម៉ាអួនទេព្រ័ក្សឆ្លើយប្រាប់ថា ទឹកជ្រោះដែលតាហានមកដួតផឹកនេះឈ្មោះ អែសួន, បើដួតផឹកហើយរមែងធ្វើឲ្យខ្លួនអ្នកនោះនិយាយមិនចេញដូចមនុស្សគ ដល់កំណត់ ៧ ថ្ងៃទើងស្លាប់។ នៅមានជ្រោះរៀងៗគ្នាជាលំដាប់ទៅទៀត ៣ ជ្រោះ; ជ្រោះ ១ ទឹកត្រជាក់, បើអ្នកណាដួតផឹកធ្លាក់ទៅដល់បំពង់កក៏ដាច់ខ្យល់ស្លាប់; ជ្រោះ ១ ទឹកខ្មៅ, បើអ្នកណាដួតផឹក ក៏ឡើងសម្បុរខ្មៅទៅអស់ទាំងខ្លួន ឈឺចាប់ក្រំក្រួនទាល់តែដាច់ខ្យល់ស្លាប់; ជ្រោះ ១ ទឹកក្តៅ, បើអ្នកណាដួតផឹក ក៏ក្តៅរលួយទៅអស់ទាំងខ្លួន មានស៊ីទៅដល់ឆ្អឹងដាច់ខ្យល់ស្លាប់; ទឹកក្នុងជ្រោះជាលំដាប់ទាំង ៤ នេះមានពិសកាចផ្សេងៗគ្នា ហើយមានផ្សែងពពកកើតឡើងពីជ្រោះតាំងពីព្រឹកដល់ថ្ងៃត្រង់ បើអ្នកដើរមកត្រូវត្រង់ពេលនោះ ឲ្យត្រូវប៉ះលើពពកនោះ ហើយក៏ឲ្យឈឺចាប់សព្វសារពាង្គកាយអន្តរាយជីវិត ។

ខុងបេងបានស្តាប់បញ្ហាសេចក្តីទេពស្រដីថា បើដូច្នោះ កាលណាខ្ញុំនឹងបង្ក្រាបបេងហេកឲ្យបានដូចបំណង បើបេងហេកនៅចងជាសត្រូវហើយ ក៏ជាសឹកចាំរាយខ្ទប់ពីក្រោយបាន ព្រោះខ្ញុំគិតគាំនទាំងទៅរាយយកស្រុកហួតោនិងស្រុកកាំងតាំងទៀត មុខជាមិនសម្រេចការ ខ្លួនខ្ញុំជាមនុស្សឥតរាសនាអភ័ព្វណាស់ មិនបានមានតបះទើងទំនុកបម្រុងព្រះរៅឡៅសៀនហើយ ទើងស្លាប់ទៅវិញប្រុះសីវជាង, ម៉ាអួន ទេព្រ័ក្សថា មហាឧបរាជ កុំព្រួយបារម្ភ ជាការខ្ញុំនឹងបង្ហាញប្រាប់ថាឲ្យបំបាត់ទឹកពុលនោះបាន, ខុង-

បេងថា តាជាចាស់ទុំអាយុច្រើន បើជ្រាបឃើញប្រការម្តេច ត្រូវជួយណែនាំពន្យល់ខ្ញុំឲ្យបានការផងចុះ ។

ម៉ាអួនទេព្រ័ក្សប្រាប់ថា ភ្នំស័នអុកនៅទិសឯលិច ឆ្ងាយពីភូមិអិមតងស័ននេះ ៨០០សិន (៣២ គីឡូម៉ែត្រ) ចុងភ្នំនោះទៀត ២០ សិន (៨០០ ម៉ែត្រ ដល់ស្ទឹងប័នអ័ន, មានមនុស្សម្នាក់ឈ្មោះបេងចៀត សង់ផ្ទះនៅក្បែរមាត់ស្ទឹងនោះជាង ១០ ឆ្នាំហើយ, ក្រោយផ្ទះបេងចៀត មានជ្រោះឈ្មោះអ័នលុកចួ, ទឹកជ្រោះនោះហូរធ្លាក់មកលើស្ទឹងប័នអ័ន, បើនរណាកើតពេគបានផឹកទឹកឆ្អែតទឹកនោះ ក៏ជាសះពេគនោះទាំងអស់, មុខផ្ទះនោះ មានដើមឈើក្រអូបឈ្មោះហុយហៀចដុះនៅជាច្រើន ប្រសិនបើមានអ្នកណាទិញផឹកឆ្អែតទឹកកាចនៅជ្រោះទាំង ៤ នោះហើយ បើបានស្លឹកឈើនោះមកដាក់ក្នុងមាត់តែ ១ សន្លឹក ក៏កែពិសនោះបាន, ការនេះបើមហាឧបរាជនឹងចង់ចូលទៅក្នុងស្រុក អិមតងស័នឲ្យបាន ក៏ចូរទៅរើសយកថ្នាំនោះមកចុះ។

ខុងបេងបានឮដូច្នោះ ក៏មានអំណរណាស់ ធ្វើអភិវាទក្រាបសំពះហើយសួរថែមថា តាឈ្មោះអ្វី? សែអ្វី? សុំអាណិតប្រាប់ឲ្យខ្ញុំដឹងផង, បើសម្រេចសេចក្តីប្រាថ្នាវេលាណា ខ្ញុំនឹងវិលមកតបស្នងសងគុណតា, ម៉ាអួន ទេព្រ័ក្សបានស្តាប់ហើយ ក៏ឡើងទៅលើសាលានោះអង្គុយលើទីខ្ពស់ហើយប្រាប់ថា ខ្លួនយើងគឺម៉ាអួន ហើយក៏អន្តរធានបាត់ទៅ ។

(នៅមានត)

រឿង

គ្រោះថ្នាក់នាវាដោយខ្យល់ព្យុះ

របស់លោក រ៉ាប៊ិន្ទ្រណាត តាហ្គ័រ

ប្រែសម្រួលដោយអ្នកស្រី ពេជ-សល់

វគ្គទី ២១

ល្ងាចថ្ងៃដដែលនោះ វេលាម៉ោងប្រាំបួនយប់ រ៉ាមេស្ហនាំនាងកាមាលាទៅស្ថានីយរទេះភ្លើងសាលដាហ៍ អ្នកបញ្ជាឲ្យអ្នកបររទេះ បរកាត់កាល់គុត្តា ។ ដល់ជិតផ្ទះខ្លួន អ្នកទំរេតមើលតាមបង្អួចកញ្ចក់ តែមិនឃើញមានអ្វីប្លែកសោះ ។ អ្នកដកដង្ហើមធំ ធ្វើឲ្យនាងកាមាលាដែលសម្ងំគេងនៅក្បែរនោះភ្ញាក់ ហើយសួរថា "ស្អីបង! " ។

– ឥតមានអីទេ (រ៉ាមេស្ហឆ្លើយ ព្រមទាំងដកខ្លួនថយទៅកៀន)

នាងកាមាលាសម្ងំគេងទៅវិញ ។

រ៉ាមេស្ហបានទិញសំបុត្របន្ទប់រទេះភ្លើងថ្នាក់ លេខ ២ ទុកជាស្រេច រួចនាំនាងចូលទៅក្នុងបន្ទប់នោះ ។ អ្នករៀបកន្ទេលមួយឲ្យនាងគេង អុជបង្គៀងមួយនៅក្បាលដេក ហើយប្រាប់នាងថា :

–គេងទៅ បានហើយ ។

–ចុះបើខ្ញុំនៅអង្គុយមើលគេនៅមាត់បង្អួច ចាំដល់រទេះភ្លើងចេញ សិមគេងបានឬទេបង ?

ក៉មេស្ហងក់ក្បាលបណ្ដោយតាមចិត្តនាង នាងកាមាលាទាញក្រមាគ្របក្បាល អង្គុយលើគែមគ្រែ សម្លឹងមើលមនុស្សដើរចុះ-ឡើងខាងក្រៅទ្វាររទេះភ្លើង ។

រទេះភ្លើងវិលកង់បន្តិច ៗ ទៀបនឹងចេញទៅហើយស្រាប់តែក៉មេស្ហដែលនៅឈរពីក្រោយខ្នងនាង បោលខ្សែភ្នែកទៅឃើញអ្នកដំណើរម្នាក់មកមិនទាន់រទេះភ្លើង មានដំណើរដូចជាប្រញាប់ណាស់ គេខំសង្កេតព្រោះអ្នកនោះដូចជាធ្លាប់ស្គាល់ ។ នាងកាមាលាលាន់សំណើចយ៉ាងខ្លាំង ក៉មេស្ហក្រឡេកម្ដងទៅទៀត ឃើញអ្នកដំណើរដែលមកមិនទាន់នោះ កំពុងតែប្រវាយប្រតប់ជាមួយនឹងកម្មកររថភ្លើង ដែលចាប់ឃាត់ខ្លួនមិនឲ្យរត់ទៅតោងឡើងរទេះភ្លើងដែលកំពុងតែវិលកង់ទៅមុខបន្តិច ៗ ទៅហើយនោះអ្នកដំណើរខំបំរះទាល់តែរបូតឈ្នួតជាប់នៅដៃកម្មករ ទើបរួចរត់មកឡើងទ្វាររថភ្លើង ៗ លុះឡើងមកហើយ គេអើតតាមមាត់ទ្វារឈោងទៅយកឈ្នួតគេវិញ ទើបក៉មេស្ហមើលស្គាល់ច្បាស់ . . . .
អាក់ស្ហាយទេតើ !

មួយសន្ទុះក្រោយមកទើបនាងកាមាលាឈប់សើចបាន ។ ក៉មេស្ហប្រាប់នាងថា ម៉ោងដប់កន្លះហើយ ត្រូវនាងគេងទៅកុំនៅទាល់យប់ពេក នាងកាមាលាធ្វើតាមបង្គាប់ក៉មេស្ហ យូរៗ នាងនៅតែផ្ទុះសើចម្ដង ឯក៉មេស្ហនឹករកសើចមិនកើតសោះ ព្រោះមើលទៅឃើញថាមិនមែនជាការសប្បាយ

ព្រោះអ្នកដឹងច្បាស់ថា អាក់ស្តាយ គ្មានផ្ទះកំសាន្តនៅឯស្រុកស្រែមួយទេ តាំងពីប៉ុន្មានតំណមកហើយ គ្រួសារអាក់ស្តាយរស់នៅតែក្នុងក្រុងកាល់គុត្តានេះទេ ចុះហេតុអ្វីបានជាវាទៅស្រុកស្រែ បើតាមគេស្មានគឺវាមកតាមស៊ើបមើលខ្លួនគេតែម្តង ។ លុះនឹកឃើញថា ប្រហែលជាអាក់ស្តាយតាមទៅស៊ើបយកការណ៍អំពីភូមិកំណើតរបស់ខ្លួន ក៏មេស្តូទឹកបារម្ភជាច្រើន ព្រោះថា បើនៅទីក្រុងមានមនុស្សកុះករដូចជាកាល់គុត្តាទៅ មិនជាអ្វីទេ គេអាចលាក់ខ្លួនបាន ចុះបើនៅក្នុងភូមិតូចមួយ អ្នកណានឹងអាចបិតជិត ។

លុះដល់ដំណាក់បាពក់ប៉ូរ រថភ្លើងឈប់ ក៏មេស្តូទំឃ្លាំមើលអាក់ស្តាយក្នុងចំណោមអ្នកដំណើរដែលចុះ តែមិនឃើញអាក់ស្តាយចុះសោះ ។ ដល់មកចំណតណៃហាទីដែលសម្បូណ៌អ្នកដំណើរចុះឡើង ក៏មិនឃើញទៀត ដល់ដំណាក់ប៉ូគោឡា ក៏អ៊ីចឹងទៀត តើទៅដល់ណាទៀតទើបវាចុះ? មានការអ្វីនឹងទៅឆ្ងាយទៅទៀត ?

ក៏មេស្តូទឹកមួរម៉ៅ ដេកក៏មិនលក់ទាល់តែយប់ជ្រៅមែនទែន ទើបអ្នកលង់លក់ទៅ ៗ ព្រលឹមស្រាង ៗ រថភ្លើងបរដល់កោលុនដូដែលជាដំណាក់បំផុតចុងនៃផ្លូវរបស់គេ គឺពីដំណាក់នេះហើយ ដែលអ្នកដំណើរតែងតែចេញទៅបឹងគាល់ (Bengale) ផ្នែកខាងកើត ។

ក៏មេស្តូក្រឡេកទៅឃើញអាក់ស្តាយដើររលះរលាំងសំដៅផែកប៉ាល់ មានទាំងយួរកញ្ចប់មួយផង ។

កុប៉ាល់ដែលចេញទៅស្រុកកំណើតកាមេស្តូ ទាល់តែ-៣-៤ ម៉ោងទៀត ទើបចេញ ប៉ុន្តែមានកុប៉ាល់មួយទៀត ទាញស៊ីប្លេ យ៉ាងរន្ទឺនព្រោះដល់ម៉ោងចេញ ៗ កាមេស្តូសួរអ្នករទេះភ្លើងក៏ដឹងថា កុប៉ាល់នោះ ចេញទៅទិសខាងលិចរហូតដល់បេណារេសផង បើសិនជាទឹកនៅជ្រៅល្មមទៅបាន ៗ

កាមេស្តូនាំនាងកាមា.លាទៅដាក់ក្នុងកប៉ាល់នោះភ្លាម រួចវិលចុះទៅរកទិញឥវ៉ាន់និងផ្លែឈើខ្លះផងសម្រាប់បរិភោគតាមផ្លូវ ៗ នៅពេលជាមួយគ្នានោះ អាក់ស្តាយឡើងទៅរកន្លែងក្នុងកុប៉ាល់មួយយ៉ាងស្រួលដើម្បីចាំមើលអ្នកដំណើរឡើងទៅលើកុប៉ាល់ ៗ ប៉ុន្តែអ្នកដំណើរដែលត្រូវចុះកប៉ាល់នោះ មិនទាន់ប្រញាប់ចុះសោះ ព្រោះនៅពេលយូរទៀត ទើបកប៉ាល់ចេញ ៗ អ្នកខ្លះ ចំអិនអាហារបរិភោគនៅលើមាត់ច្រាំង អ្នកខ្លះចុះងូតទឹកជម្រះកាយ សំរាន់ក្តៅសិន ៗល ៗ

ដោយមិនទាន់ឃើញនាងកាមាលានិងកាមេស្តូ ចុះមកក្នុងកប៉ាល់ អាក់ស្តាយគិតថា ច្បាស់ជាគេនាំនាងកាមាណាទៅបរិភោគអ្វីនៅភោជនីយដ្ឋានណាមួយនៅក្បែរនោះហើយ ប៉ុន្តែដោយគេមិនស្គាល់ស្រុកកា-លុនដូនោះផង គេនឹកថា កុំបាច់ទៅតាមរកអី នៅពួនចាំមើលលើកុប៉ាល់នេះបានហើយ ៗ

ប៉ុន្មានម៉ោងក្រោយមក កប៉ាល់ដែលអាក់ស្តាយជិះនោះទាញស៊ីប្លេហៅអ្នកដំណើរ ៗ កាមេស្តូនៅតែមិនឃើញមកទៀត ស៊ីប្លេកាន់តែឲ្យ

សញ្ញាញាប់ឡើង ៗ អ្នកដំណើរទំប្រញាប់រត់តោងឡើងលើកប៉ាល់ ៗ កម្មករអួសស្ពានចេញ វរនាវិបញ្ជាឲ្យលើកយុថ្ការួចទៅហើយ ស្រាប់តែអាក់ស្លាយស្រែកស្ទូនឡើង "ខ្ញុំចង់ចុះវិញ!" ពួកអ្នកបើកកប៉ាល់គ្មានខ្ចីយកចិត្តទុកដាក់សោះ ប៉ុន្តែដោយកប៉ាល់ស្ថិតនៅមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានអំពីប្រាំងនៅឡើយ អាក់ស្លាយក៏ប្រថុយលោតចុះមកឡើងគោកវិញ ។ ក៉ាមេស្ហក៏រកមិនឃើញ . . . . រថភ្លើងទីមួយដែលចេញទៅកាល់ក័ត្តា ក៏ចេញផុត គេនឹកថា ប្រហែលជាក៉ាមេស្ហវាដឹងខ្លួនថាគេតាមវា ហើយវានាំនាងកាមាលាត្រឡប់ទៅវិញទៅហើយមើលទៅ មួយទៀត បើទៅកាល់ក័ត្តាដែលជាទីក្រុងធំម៉្លេះងាយអ្វីនឹងរកវាឃើញ ? . . . .

វគ្គទី ២២

នៅកាលុនថ្ង អាក់ស្លាយដើររកក៉ាមេស្ហមួយថ្ងៃទាល់ល្ងាច លុះព្រលប់ទើបគេឡើងទៅរកកន្លែងមួយក្នុងរថភ្លើងប្រៃសណីយ៍ ដែលត្រូវចេញទៅក្រុងកាល់ក័ត្តាក្នុងយប់នោះ ៗ មកដល់កាល់ក័ត្តាភ្លាម អាក់ស្លាយសំដៅទៅផ្ទះក៉ាមេស្ហដែលនៅឯជារដីប៉ាក ប៉ុន្តែ គ្មានឃើញអ្នកណាសោះគេទៅឯកាលូតូឡា ក៏មិនឃើញអ្នកណាទៀត គេត្រឡប់មកជួលនៅផ្ទះលោកអាណាដា បាប៊ូអស់ទាំងកម្លាំង អស់ទាំងសង្ឃឹម រួចទើបគេសារ-ភាពប្រាប់ដោយត្រង់ថា ការដែលតាមក៉ាមេស្ហនោះ ឥតបានសម្រេចទេ ៗ

ពុថាក៏មេស្ហគេចរត់បាត់ដូច្នេះ ដោដេទ្រារឹតតែសង្ស័យ ច្រើនថែមទៀត ។

ខ្ញុំទុករឿងរត់នេះ ជាការសារភាពកំហុសរបស់វាហើយ (ដោដេទ្រានិយាយ) ប៉ុន្តែយើងឥតបានការណ៍អ្វីបន្ថែមទៀតសោះ ឯងត្រូវដឹង ខ្ញុំមិនមែនមានការៈតែផ្ចាញ់ហាមណាលិទីម្នាក់ប៉ុណ្ណោះទេ ឪពុកខ្ញុំ ក៏គាត់យល់ដូចប្អូនខ្ញុំដែរ ត្រូវតែផ្ចាញ់គាត់ផង ហើយថ្វីបើឃើញប៉ុណ្ណឹងហើយក៏ដោយខ្ញុំជឿថា បើសិនជាក៏មេស្រុកមកប្រាប់គាត់ឥឡូវហ្នឹងថា "ខ្ញុំជំរាបការណ៍អាថ៌កំបាំងរបស់ខ្ញុំពុំបានទេ" គាត់មុខជាសុខចិត្តឲ្យកូនស្រីគាត់ឥឡូវគ្មានរញ្ញពទេ គ្មានផ្លូវជជែកទេវ៉ី ព្រោះគាត់ភ័យណាស់តែឃើញកូនសម្លាញ់គាត់កើតទុក្ខ ។ នែ! បើទោះជាម៉េចក៏ដោយ យើងត្រូវតែគិតរកមធ្យោបាយឲ្យក៏មេស្ហវានិយាយ រឿងវាប្រាប់យើងឲ្យអស់ទើបបាន កុំអាលអស់សង្ឃឹម ខ្ញុំឆ្លើយខ្លួនខ្ញុំមិនកើតទេ ព្រោះខ្ញុំមិនដឹងជាគេចចេញផ្លូវណាហើយខ្ញុំខ្លាចតែ មានរឿងទៀតផង ។ ឯងទៅងូតទឹកញាំបាយសិនចុះ.....

អាក់ស្ហាយទៅបប់លាងខ្លួន រួចអង្គុយបរិភោគបាយតែម្នាក់ឯង ប៉ុន្តែគេមិនឈប់គិតពីរឿងនោះសោះ ។ នៅពេលនោះ ស្រាប់តែលោកអាណាជា បាប៊ុ ដឹកដៃកូនស្រីគាត់ចូលមក ។ គ្រាន់តែក្រឡេកឃើញអាក់ស្ហាយ នារីត្រឡប់ចេញទៅវិញភ្លាម ។

អឹកខ្លាំងដែម៉្លេះ! (ជោដេគ្រានិយាយ ដោយឃើញប្អូនបង្ហាញអា-កប្បកិរិយាមិនគប្បី ចំពោះមិត្តខ្លួន) ពុក មិនត្រូវធ្វើឲ្យវាបានចិត្តហើយឲ្យវាព្រហើនដូច្នេះទេណា៎ ពុកត្រូវហៅឲ្យវាចូលមកវិញភ្លាម រួចគេស្រែកហៅហិមណាលិនី! ហិម! ប៉ុន្តែនាងឡើងទៅដល់លើទៅហើយ ។

—ឯងធ្វើឲ្យខូចការអស់ ជោដេគ្រា ។ ខ្ញុំយល់ថា សូវឯងកុំដាក់ខ្ញុំជាត្រីមុខវិញ ចាំយូរបន្តិចសិនកុំប្រញាប់ពេក គង់បានសម្រេចទេ តែធ្វើឲ្យនាងមួម៉ៅ មុខជារកថ្នាំដាក់លែងត្រូវហើយ ។

លុះបរិភោគអាហាររួច អាក់ស្ហាយក៏ត្រឡប់ទៅផ្ទះខ្លួនវិញ គេពូកែអត់ធ្មត់ណាស់ តែកាលណាគេដឹងថារឿងឈមមុខមករកគេហើយ គេចេះទ្រាំអត់នៅស្ងៀមឈឹង រង់ចាំបានឱកាសល្អ ។ រីឯទឹកមុខគេទៀតក៏នៅតែដដែល ទោះគេជេដាក់មុខ ក៏មិនចេះប្រែទឹកមុខដែរ ។ មិត្តទាំងអស់ដឹងថា ទោះជាគេប្រមាថវាដូចម្តេច ក៏វាមិនអន់ដែរ ។

អាក់ស្ហាយចេញផុតទៅ, ទើបលោកអាណាដា បាប៊ូ ចូលទៅរកកូន ។ នាងហិមណាលិនីមានមុខស្ងាំង រង្វង់ភ្នែកខ្មៅជាំ នាងមិនងើបមុខមើលឪពុកនាងទេ ហើយទោះជាសេចក្តីស្នេហា ជួយទ្រឲ្យនាងទុកចិត្តយ៉ាងណា នាងក៏មិនមានវិចារណញ្ញាណទីងវែកញែក ឲ្យឃើញហេតុ ឃើញផលដែរ ។ ពីល្ងាចនាងបានប្រាប់គេពល់គ្នាថា នាងទុកចិត្តលើរ៉ាមេស្ហប្រាកដណាស់ ប៉ុន្តែ លុះនាងគេងគិតអស់មួយយប់ទៅ កម្លាំងជឿ

របស់នាងគឺថយទៅវិញ ។ តាមពិត គឺនាងគិតមិនឃើញអំពីអាកប្បកិរិយា ចម្លែកនៃបុរសបណ្តូលចិត្តនាងនោះ ។

យប់បន្ទាប់មក លោកអាណាជា បាប៊ូ នៅសម្រាន្តក្នុងបន្ទប់មួយ ដែលនៅជាប់នឹងបន្ទប់នាងទៀត ហើយក្នុងមួយយប់នោះ លោកចូលទៅ មើលកូនលោក ៤-៥ ដង តែឃើញកូនលោកឥតធ្មេចភ្នែកសោះ លោក ព្រួយណាស់ សួរកូនថា “ម្តេចកូនមិនគេងទៅ?”

— ចុះពុកម្តេច មិនសម្រាន្តខ្លួនឯងទៅ? (នាងឆ្លើយ)

ព្រឹកឡើង នាងក្រោកពីព្រលឹមរួចនាងឡើងទៅលើលានដំបូលផ្ទះ ។ ផ្ទះកាមេស្ហបិទទ្វារឈឹង ។ ព្រះអាទិត្យរះឡើង សន្សឹមៗ ពីខាងក្រោយ ដំបូល ប៉ុន្តែនាងហាមណាលិទី មើលឃើញទិវាលេចមកថ្មីនោះ ហាក់ដូច ជាមានរស្មីស្អាប់ស្រទំ នាងទម្លាក់អង្គុយចុះ យកដៃខ្ទប់មុខយំ ។

កន្លងមួយថ្ងៃពេញ នាងមិនឃើញកាមេស្ហមកសោះ ហើយនាងឥត សង្ឃឹមថាគេនឹងមក ថែមទាំងមិនជឿថាគេសម្ងំនៅផ្ទះគេនោះផងទេ ។

សំឡេងឪពុកហៅនាង ធ្វើឲ្យនាងភ្ញាក់ព្រើត នាងយកដៃជូតទឹក ភ្នែកយ៉ាងប្រញាប់ ។ លោកតាឡើងជណ្តើរ បណ្តើរ និយាយបណ្តើរ ។

— ពុកគេងលក់ទាល់ថ្ងៃម្តង កូនអើយ ។

លោកអាណាជា បាប៊ូ សម្រាន្តលង់ទាល់ថ្ងៃមែន ព្រោះពីល្ងាច គាត់សម្រាន្តមិនលក់ ។ គ្រាន់តែលុបលាងមុខហើយភ្លាម លោកដើររក

កូនលោកក្លាយ លុះឃើញបន្ទប់នាងទទេ លោកនឹកខ្វាចចិត្តអាណិតកូនដែលបេះតែទៅសម្ងំនៅទីស្ងាត់តែឯង ៗ

លោកតាអង្វរកូនឲ្យចុះទៅរកស្រស់ស្រួប ទាល់តែនាងទ្រាំមិនបាន ចុះតាមមក ព្រោះនាងធ្លាប់តែចាក់ទឹកតែជូនឪពុកដរាប ៗ នៅពេលដែលនាងចុះដំណើរ នាងឮសូរមាត់បងនិយាយនឹងអ្នកណាម្នាក់ក្នុងបន្ទប់ទទួលភ្ញៀវនាងរំភើបស្មារតីកិប ដោយនាងស្មានថា ក៉មេស្ហ ប៉ុន្តែ លុះនាងចូលដល់ក្នុងបន្ទប់ត្រឡប់ជាឃើញអាក់ស្ហាយទៅវិញ នាងទៅជាញ័រដៃញ័រជើង ចូលដល់កន្លែង នាងមិនរវល់ទទួលទឹកមុខភ្ញៀវណាសោះ នាងគិតតែបម្រើឪពុកនាងម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ ៗ អាកប្បកិរិយានេះ ធ្វើឲ្យជេ-ដ្ឋាក្តៅចិត្តជាខ្លាំងព្រោះគេនឹកថា ហេតុអ្វីបានជានាងនៅតែប្រកាន់ចិត្តខឹងនឹងរឿងដែលគេប្រាប់ថា "ក៉មេស្ហក្បត់នាង" អីក៏យូរម្ល៉េះ គេខឹងម្យ៉ាងទៀត ព្រោះលោកតា បេះតែកាន់ជើងនាង ហើយក្នុងរឿងក៏រាំងប៉ុន្មាននាងតែងយកឪពុកជារនាំងដរាប គេនឹកក្នុងចិត្តថា:

–មើល៍ វាមើលមកឯង ដូចជាមនុស្សមានទោសឧក្រិដ្ឋទាំងពីរនាក់ ឯងដែលជាអ្នកចង់ឲ្យវាបានសុខ វាគ្មានគិតអរគុណនឹងឯងទៅជាចង់បន្ទោសឯងទៅវិញ ពុកទៀត ក៏គាត់មិនបេះប្រដៅវា គាត់មិនគិតអារកាត់ឲ្យត្រឹម ៗ ទៅទេ គាត់បែរទៅជារវល់តែលួងលោមវាទៅវិញ ៗ ការដែលគាត់មិនហ៊ានធ្វើឲ្យវាពិបាកចិត្តនោះ គួរឲ្យចង់សើចណាស់ ៗ

—ពុកមានដឹងរឿងថ្មីទេ? (ជោជន្ទ្រានិយាយទៅកាន់ឪពុក)

—ទេ រឿងអីទៅ ?

–វ៉ាមេស្ហាវានាំប្រពន្ធវាទៅស្រុក ដល់វាដឹងខ្លួនថា អាក់ស្លាយតាមលបមើលវា វាគេចបាត់ភ្លាមមួយរំពេច ។

នាងហិមណាលិនីឮដូច្នោះ ញ័រដៃទាល់តែកំពប់ទឹកតែដែលនាងលើកជូនឪពុក ។ ជោជន្ទ្រាឃើញទាំងអស់ ព្រោះគេតាមសម្គាល់អាកប្បកិរិយានាងមិនដាក់ភ្នែក ។ នាងខំប្រឹងទប់ខ្លួនលើកៅអី ជោជន្ទ្រានិយាយបន្តទៅទៀត :

- វានាំគ្នារត់ដូច្នោះ ដូចជាពិបាកយល់ដែរ ។ ការដែលវាបានធ្វើពីមុនមិនសូវជាអ្វីទេ ដល់វានាំគ្នារត់ ...នោះបានន័យថា វាមានទោសមែន ប៉ុន្តែខ្ញុំមិនដឹងជាហិមណាលិនី គេយល់ដូចខ្ញុំដែរឬយ៉ាងម្តេចទេហ្ន៎ .... ។

នាងស្ទុះក្រោកឡើង ឆ្លើយទាំងញ័រប្រាប់ថា :

—ខ្ញុំមិនត្រូវការស្តាប់ភស្តុតាងអ្នកកល់គ្នាទេ បងចង់ដាក់ទោសឲ្យគេប៉ុន្មាន ក៏ដាក់ទៅ ខ្ញុំមិនមែនចៅក្រមទេ ។

- យី តើបងមិនមានករណីយកិច្ចនឹងជម្រះមនុស្ស ដែលត្រូវធ្វើជាប្តីអូនឯងទេឬយ៉ាងម៉េច ?

- បងផ្តាច់ក៏ផ្តាច់ទៅ ប៉ុន្តែបងមិនអាចផ្តាច់សេចក្តីសម្រេចចិត្តខ្ញុំបានឡើយ ។

នាងយំរកនិយាយតទៅទៀតមិនកើត ឥពុកឃើញដូច្នោះ ខុនថើបមុខកូនដែលមានទឹកភ្នែកហូរពាសពេញ រួចដឹកដៃនាងចេញទៅក្រៅ ។

(នៅមានត)

—✲—

ចំនុកច្រៀងបុរាណខ្មែរ

យើងដឹងហើយថា ប្រជាជាតិខ្មែរធ្លាប់មានអារ្យធម៌ពីព្រេងនាយរៀងរាយមកហើយ ។ សិល្បៈនេះឯងជាមែកធាងមួយធំណាស់ក្នុងអារ្យធម៌ ហើយសិល្បៈនេះទៀតបែកចេញជាផ្នែកច្រើនណាស់ទៅទៀត ដូចជាផ្នែកខាងសិល្បៈចម្រៀង មានចំនុកច្រៀងនិងបទភ្លេងជាដើម ។ បើលើកយកចំនុកមកនិយាយក៏អាចចែកចេញបានជាច្រើនប្រភេទទៅទៀត តែក្នុងទីនេះយើងលើកយកតែប្រភេទចំនុកបុរាណមកផ្សាយជាដំបូង ។ គឺថាយើងចុះផ្សាយចំនុកចាស់ៗដែលយើងប្រមូលក្រងបានពីនិគមជនបទនានាក្នុងព្រះរាជាណាចក្រ ។

ដូច្នេះ, យើងសូមអំពាវនាវចំពោះអ្នកអានទូទៅ សូមមេត្តាជួយផ្ញើចំនុកច្រៀងបុរាណខ្មែរយើង ដែលអស់លោកអ្នកបានចេះចាំ ទោះតិចក្តី

ច្រើនក្ដី សូម្បីតែ ២-៣ បន្ទាត់ក៏ដោយ យើងនឹងចុះផ្សាយបន្តៗទៅ ដោយចុះនាមអ្នកផ្ដល់ឯកសារនេះផង ។

ទំនុកឆ្លោះឆ្លងស្រី-ប្រុស

ប- ឱម្លប់ដូងអើយ ដែលបងអង្គុយ បងអត់ងងុយ ចាំស្រីរៃ ៗ
ចិត្តបងតែចាំ ភ្នែកបងរំពៃ ចាំស្រីរៃ ចុះមកជួបបង ៗ
ស- មួយយប់មួយថ្ងៃ បានបីកម្រង រៃចាំបង ទម្រាំខែលិច ៗ
ស្រមោចវាខាំ សង្អាររាំទិច ទម្រាំខែលិច ដាច់ខ្យល់បងហើយ ៗ
ប- ថ្ងៃអើយអ្នកថ្ងៃ ថ្ងៃអើយអ្នកថ្ងៃ ខែក្ដីដូចថ្ងៃ នរណាឲ្យថ្ងៃមក ៗ
ស- កាំភ្លើងចាំបែង ដាវវែងចាំប្រេក នរណាឲ្យថ្ងៃមក មិនដឹងខ្លួនស្លាប់ ៗ

នេះទំនុក ម្លប់ដូង សម្រាប់ប្រុសច្រៀងផ្ដើម បើស្រីផ្ដើមវិញ ជាធ្វើដូច្នេះ :

ស- ឱម្លប់ដូងអើយ ដែលប្អូនធ្លាប់ជ្រក ចាំប្រុសពុទ្ធក ព្រលឹមថ្មើរថ្ងៃ ៗ
ចិត្តប្អូនតែចាំ ភ្នែកប្អូនរំពៃ ចាំអ្នកប្រុសថ្ងៃ ថាមកជួបប្អូន ៗ
ប- បងចិត្តបន្ទោះ មិនទាន់គ្រប់ផ្នូន បងបិតចាំអូន ទម្រាំខែលិច ៗ
ស- ស្រមោចវាខាំ សង្អាររាំទិច ទម្រាំខែលិច ដាច់ខ្យល់ប្អូនហើយ ៗ
ប- ថ្ងៃអើយស្រីថ្ងៃ ថ្ងៃអើយស្រីថ្ងៃ ខែក្ដីដូចថ្ងៃ នរណាឲ្យថ្ងៃមក ៗ
ឪចាំផ្លូវកែង ម៉ែចាំស្កាត់ប្រេក មេចក៏ថ្ងៃមក នៅពេលថ្នារនេះ ៗ

ការប្រយុទ្ធ និង មធ្យោបាយដោះស្រាយសេចក្ដីល្ងង់

លោក ក៉យ ប៊ុកា រៀបរៀង

---

១. បុព្វហេតុនៃការល្ងង់

បុព្វហេតុនៃការល្ងង់គឺ :

ក)- មកពីបិតាមាតាក្រតោកទ្រព្យមិនអាចឲ្យកូនសិក្សាបាន ។

ខ)- មកពីបុត្រធីតាបានចូលរៀនសាលា តែខ្ជិលប្រឹងសិក្សាមិនបានគ្រប់គ្រាន់តាមកម្មវិធីសិក្សា ។

គ)- មកពីចរិយាបុត្រធីតាប្រព្រឹត្តធម៌សេពគប់ នឹងពួកពាលទុច្ចរិតអបាយមុខ ។ល។

ក)- បិតាមាតាដែលក្រទ្រព្យមិនអាចបញ្ជូនកូន ឲ្យទៅសិក្សាឯសាលារៀនបាន ព្រោះគ្មានប្រាក់កាសទិញសៀវភៅសរសេរ សៀវភៅសម្រាប់សិក្សាសិក្ខូបករណ៍ សំលៀកបំពាក់ឲ្យបានសមរម្យ ។ល។ ម្ល៉ោះហើយត្រូវទុកបុត្រធីតានៅគេហដ្ឋានសម្រាប់ជួយថែទាំផ្ទះសម្បែង មើលប្អូនតូច ៗ ដាំបាយធ្វើម្ហូបអាហារ ដងទឹកពុះអុស ជូនកាលទៅជួយភ្ជួររាស់ដកស្ទូងច្រូតកាត់ ឬទៅជួយដាំដំណាំផ្សេង ៗ និងជួយមើលគោក្របី ។ ដោយហេតុនេះហើយ បានជាបុត្រធីតាមិនបានសិក្សា គ្មានចំណេះ ត្រឡប់ជាមនុស្សល្ងង់ សមដូចលោកអ្នកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ បានពោលក្នុងលោកនីតិបករណ៍ថា :

"មានកូនមិនឲ្យកូនសូត្ររៀន បំណោះរបៀនការនានា មាតាលោកថាជាវេរ បិតាទុកជាសត្រូវធំ ។ កូនពេញប្រូពាលពត់មិនឡើង ហៅថាមិនថ្កើងក្នុងជំនុំ ប្រៀបដូចកុកក្រោងចូលទ្រង់កណ្ដាលជំនុំនៃពពួកហង្ស" ។

តាមពិតបិតាមាតាមានបំណងចង់ឲ្យបុត្រធីតាមានវិជ្ជាណាស់ តែខ្លួនក្រភោគទ្រព្យមិនអាចទឹងទំនុកបម្រុងកូនសិក្សារៀនសូត្រ បានដោយស្រួល ។ បើដូច្នេះកូនល្ងង់នេះមកពីអ្វី? ។ ចំពោះរឿងនេះ ខ្ញុំបានសង្កេតឃើញថា មានសិស្សខ្លះជាកូនអ្នកក្រីក្រលំបាក ដោយសារចង់បានចំណេះវិជ្ជា ក៏ស៊ូថៃនៅសិក្សារៀនសូត្រ, យប់ឆាក់ត្រីបក្រយានយកប្រាក់មកទិញសៀវភៅសរសេរគ្រឿងប្រដាប់បញ្ចូគ្រប់ ព្រោះសិស្សនេះយល់ថា ការល្ងង់នាំឲ្យថោកទាប ឲ្យគ្រួសារអាប់ឱន ឲ្យអ្នកផងទាំងពួងប្រមាថមើលងាយឲ្យលិចលង់ទៅក្នុងទីងងឹតអន្ធការ ដូចជាមានសុភាសិតក្នុងហិតោបទេសដែលព្រះវិរិយបណ្ឌិតគាតិត្ថុ ប៉ាង ខាត់ បានប្រែមកថា :

"បណ្ដាកូន ៣ ពួកគឺ កូនមិនទាន់កើត ១ ពួក កូនកើតហើយស្លាប់ទៅវិញ ១ ពួក និងកូនល្ងង់ ១ ពួក, កូនពីរពួកខាងដើមជាកូនគាប់ប្រសើរ ពួកកូនទីបីមិនប្រសើរឡើយ ព្រោះថាកូនពីរពួកខាងដើម ធ្វើទុក្ខព្រួយតែបន្តិច ក៏អស់ហើយទៅ ឯពួកកូនក្រោយទីបី ធ្វើទុក្ខមាតាបិតាឲ្យ

[illegible] ។

មែនពិត កូនកើតមកល្ងង់ឲ្យខូចកេរ្តិ៍ ទោសបិតាមាតា ត្រកូល, ជាតិ, សាសនា អស់មួយជីវិត ។ ការល្ងង់ប្រៀបដូចជាព្រេះដែលស៊ីដែកអស់យ៉ាងណាមិញ, ការល្ងង់រមែងស៊ីកិត្តិនាមខ្លួន, ត្រកូល, កិត្តិសព្ទរបស់ជាតិមិនឲ្យចំរើនមុខ គណាលទីប្រជុំជនបាន, មិនឲ្យមានមិត្ត, មិនមានអ្នកណាទៅពឹងពាក់, ខ្វះសេចក្តីពប់អាន ។

«កូនមានគុណតាប់តែម្នាក់ជាកូនប្រសើរ កូនល្ងង់ពប់រយមិនប្រសើរទេ ដូចព្រះចន្ទតែមួយដួង អាចកំចាត់ងងឹតអន្ធការបាន តែផ្កាយទាំងឡាយកំចាត់បង់ងងឹតមិនបានឡើយ ។»

មែនពិត កូនមានគុណតាប់ម្នាក់ជាកូនប្រសើរ គឺកូនដែលមានវិជ្ជាទាំងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ ជាកូនមានគុណតាប់ថ្លៃថ្លា ជាកូនមានពលកាពដ៏វិសេសវិសាលជាកូនមគ្គុទេសក៍ ដឹកនាំត្រកូលជាតិទៅរកវឌ្ឍនភាព, សន្តិសុខ, ជាកូនបានចេញមុខទៅកន្លែងមហាសន្និបាតក្នុងនាកអន្តរជាតិជាដើម ។

តែប្រយ័ត្ន ! បើកូនទោះរាល់ល្ងង់ដឹងខ្លួនជាល្ងង់ពិត ទើបតែជាបណ្ឌិតបាន, កូនណាល្ងង់ ថែមអួតអាងខ្លួនថាបេះ កូននោះរាល់ស្ថិតនៅជាល្ងង់មួយជីវិត តែខ្លួនមិនរួចពីហិនជាតិឡើយ ។

១) មកពីបុត្រធីតាបានចូលរៀនសាលាតែខ្លីលប្រអូស សិក្សាមិនបានគ្រប់គ្រាន់តាមកម្មវិធីសិក្សា

កូនខ្ជិលរៀនសូត្រនេះ ក៏ជាគុណវិបត្តិមួយធំ ចំពោះបិតាមាតាគ្រូ សារជាតិ ប្រទេស ។ល។ កូនខ្ជិលនាំមិនឲ្យមានចំណេះវិជ្ជាដូចមនុស្ស ស្ថិតនៅក្នុងទីងងឹតអន្ធការ តែស្គាល់តែពណ៌ខ្មៅអាប់អួរ មិនដែលជួបពន្លឺព្រះអាទិត្យម្តងសោះឡើយ ព្រោះថា: "ខ្ជិលរកមិនមាន, ខ្ជិលរៀនមិនចេះ ។"

ខ្ជិលរក គឺខ្ជិលរកវិជ្ជាជីវៈរបរផ្សេងៗ, ដេកនៅផ្ទះ ចាំព្រេងសំណាង តើប្រាក់នឹងហូរចូលមាត់មកកាលណា! ។ ខ្ជិលធ្វើស្រែកាប់ចំការ ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម, ឧស្សាហកម្ម នឹងមានភោគទ្រព្យពីណាមក ។ កុំគិតថាអ្នកធាក់ចក្រយានជារបរថោកទាប អ្នកចាក់សម្រាមជារបរមិនសមគួរ. ធម្មតារបរទាំងឡាយ នៅលើផែនដីគ្មានរបរណាថោកទាបទេ. មានតែជនដែលខ្ជិលច្រអូស មិនប្រកបការងារជាជនថោកទាប ។

បើដឹងខ្លួនថាខ្ជិលនោះវាចូលមកយាយីក្នុងសន្តានចិត្តហើយ ត្រូវយកឧស្សាហ៍មកកំចាត់បង់ភ្លាមកុំបង្អង់ឲ្យវាដុះស្លែ ទើបកែជាខាងក្រោយៗ បាបធម៌ទាំងអកុសលទាំងឡាយ តែងកើតឡើងដោយការខ្ជិលច្រអូសនេះឯង ព្រោះតែកាលណាខ្ជិល ហើយបានប្រាក់កាសពីណាមកចិញ្ចឹមជីវិតឲ្យបានស្រួល ។ ម្ល៉ោះហើយត្រូវទៅរកបាយហូបចំណីតាមទីកៀនគោះ ឬក៏ទៅលួចប្លន់គេ ឬក៏ទៅពឹងពាក់មិត្ត ឬក៏ទៅនៅជ្រកកោន

ក្រោមមួយបងប្អូនដែលជាមន្ត្រី ឬពាណិជជាដើម ។ ខ្ជិលនេះនាំឲ្យកើតកូតកុហក ប្រព្រឹត្តអបាយមុខគ្រប់យ៉ាង.... ។ ល ។

ក) មកពីចរិយាបុត្រធីតា ប្រព្រឹត្តធម៌សេពគប់នឹងពួកពាលទុច្ចរិតអបាយមុខ.... ។ ល ។

ធម៌សេពគប់ ជាមូលដ្ឋាននៃការប្រព្រឹត្តប្រតិបត្តិ, សេពគប់ពួកបណ្ឌិតខ្លួនបានជាបណ្ឌិត; សេពគប់ពួកពាលខ្លួនទៅជាពាល ។ កូនចៅទាំងឡាយត្រូវកុំភ្លេចថា ធម៌សេពគប់នេះ ជាប្រធាននៃជីវិតអ្នកតាំងពីសម័យបច្ចុប្បន្នរហូតតទៅអនាគត ព្រោះថា ចិត្ត និងទម្លាប់ចិត្ត ជាមូលដ្ឋាននៃចរិយា បើទម្លាប់ចិត្តខាងបាន មុខជាទៅខាងបាន ហើយមនុស្សនោះ មុខជាទៅខាងពាលទុច្ចរិតមិនខាន ។

មនុស្សខ្ជិលតែងរេចនាខ្លួនឲ្យធ្លាក់ ទៅក្នុងអបាយមុខ ជាមនុស្សពាល អសប្បុរស ទុច្ចរិត ។ មនុស្សពាលជាទីស្អប់ខ្ពើមនៃមហាជនទាំងឡាយ តែបើមនុស្សពាលនោះ ដឹងខ្លួនថាពាលពិត ទើបអាចជាកែទៅជាបណ្ឌិតបាន សមដូចពុទ្ធភាសិតថា ៖

"អ្នកណាជាមនុស្សពាល ហើយដឹងនូវភាវៈនៃខ្លួន ថាពាលអ្នកនោះនឹងត្រឡប់ជាបណ្ឌិតបាន ,, ។

២) មធ្យោបាយដើម្បីកំចាត់ការល្ងង់

មធ្យោបាយដើម្បីកំចាត់ការល្ងង់មាន ៣ យ៉ាង គឺ :

ក). ជួយឧបត្ថម្ភពង្រីកនូវមជ្ឈដ្ឋានធ្វើអក្ខរកម្ម ឲ្យបានទូទៅតាមភូមិទាំងអស់ ។

ខ) ទំនុកបំរុងការស្ថាបនាគ្រឹះស្ថានសិក្សា តាមរាជធានី, ក្រុង, ខេត្រ, ស្រុក, សង្កាត់, ភូមិ ។

គ) ជួយពង្រីក ឬការស្ថាបនា , នូវអង្គការផ្សេង ៗ ជាការផ្សាយនូវវប្បធម៌ - អារ្យធម៌ ដូចជា សមាគមពង្រីកការសិក្សា , សមាគមកសាងវត្តអារាម ឬអប់រំអ្នកស្រុកជាដើម ។

មធ្យោបាយទាំងប៉ុន្មានដែលរាប់រៀបត្រួស ៗ នេះ សុទ្ធសឹងតែកើតឡើងតាមនយោបាយកសាងជាតិ ដែលសម្តេចឪព្រះប្រមុខរដ្ឋ ទ្រង់បង្កើតឡើងស្រាប់ហើយ ឯអ្នកយល់ អ្នកប្រាថ្នាឲ្យបានសម្រេចដូចបំណងនោះ គ្រាន់តែរួបរួមគ្នាដង្ហែតាមព្រះរាជនយោបាយ ដ៏ប្រសើរនេះទៅ ក៏ពិតជាបានផលភ្លាម ។

*

* *

សិលាចារឹកព្រះគោ

(គ. ស. ៨៩៣)

សិលាចារឹកព្រះគោនេះ មានពីរផ្នែក មួយផ្នែកជាភាសាសំស្ក្រឹត មានចំនួន ៤៣ បន្ទាត់ គ.ស. ៨៧៩ ។ សិលាចារឹកជាភាសាខ្មែរ មាន ៣១ បន្ទាត់ គ.ស. ៨៩៣ ។ សិលាចារឹកទាំងពីរនេះ តាំងនៅក្នុងខេត្តសៀមរាប នៅតំបន់រលួស ។ សិលាចារឹកទាំងភាសាសំស្ក្រឹតនិងភាសាខ្មែរ មានរូបរាងតួអក្សរនៅច្បាស់ល្អណាស់ ដូចខ្ញុំជូនមកនេះស្រាប់ តែខាងសិលាចារឹកជាភាសាសំស្ក្រឹត ខ្ញុំមិនបានយកមកជូនជាឧទាហរណ៍ទេ ។

ដើម្បីឲ្យងាយក្នុងការអានសិលាចារឹកនេះ សូមអានតាមលេខ ដែលខ្ញុំចុះនៅតាមសិលាចារឹកគំរូដើមនិងសិលាចារឹក ដែលសរសេរមកតាមបែបអក្សរសម័យសព្វថ្ងៃ ។

១. [illegible]
២. [illegible]
៣ [illegible]
៤ [illegible]
៥ [illegible]
៦. [illegible]
៧ [illegible]
៨ [illegible]
៩ [illegible]
១០ [illegible]
១១ [illegible]
១២ [illegible]
១៣ [illegible]
១៤ [illegible]
១៥ [illegible]
១៦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ០ [illegible]

[illegible]

[illegible] ០

[illegible]

[illegible]

[illegible] ០ [illegible]

[illegible] ០ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ០ [illegible]

[illegible] ០ [illegible] ០

សិលាចារឹកព្រះគោ

១_ ៨១៥ គកបិកេតវិគា ៧ត្ ព្រ អាជ្ញាធូលីជេងវ្រះកម្រតេង
អញត្រើយគោវម្មិទេវផ្ទនមាស់ប្រាក់អ្នកប្លេ

២- យវ្រះកុដិមន៌ផ្ទន៌តវ្រះកម្រតេងអញតបរមេគ្វរវ្រះស្សៀបុរះ
អគ្រោមមាស់ជេងមាស់ ១ គាយត្រើយមាស់ប្រាក់១ គាយត្រើ

៣_ យប្រាក់វ្រក១ គ្វេត ១ វ្រះគទា ១ ឆ្វត៌ហរ១ អាយោគ១ ប្អប
១បន្ទាយ៌ ១ ភាជន៍បំទោង៌ប្រាក់ ១ ភាជន៍ស្រះ ៤ ស្ទោក ៦ ក
ទាហ ៥ជេងត្រើបាទ ២

៤_ ជេង៌បរស្ស ២ ជេង៌ទ្យាន ២ ត្មោបបស៌ ២ ៰ រ្ពកតគិស្រ
ក៌សំរោង៌អំរះសំអប៌ យោមឆ្សារ ១ យោជង្វេរ ១ យោ
ប្យោង៌១ យោជីវ ១ យោកំវ៉ៃ ១ គ្វាលុប

៥_ ឆ្ទហ ១ គ្វាល៌កន៌តន៌ ១ គ្វាល៌ក្រៅ ១ តៃតុ្គន ១ តៃវតកំ
ប្រ្វត៌ ១ លបបន្លស៌ ១ តៃអត្លុង ១ តៃអលង្កាយ៌ ១ ល
ប៌ភ្ទោ ១ សរត៌កន្សូ ១ តៃក្រៅ១ យោកញ្ជុរ១ គ្វាស៌កំជ្រៅ

៦_ គ្វាល៌ឆារាយអ ១ លប៌ប្ទេស៌ ១ តៃកំបុ ១ លប៌បំយោ

តៃក្ញុំ ១ បិណ្ឌអំរ: ១ ឆុអំរ:បាយោ ៣ គ្វាល ៥ តៃ ៤ លប៉ិ ១ សិរតិ១ តៃរតិ ១ តៃអ ២ ប្ញុំម ២០-៤៖ វ្កតគិ

៧_ ស្រុកអភិនវគ្រាមប្រមានជេងតវាញ្ញអំរះអគ្រោក ១ យោត្ដុបិ១ យោវិប្ណុភាវ១ យោអ្គុត ១ យោកំព្រៀ ១ យោបន្វាន ១ យោហរភាវ ១ យោកន្លេង ១ យោបន

៨_ ទន ១ យោកន្ញុប ១ យោទលុះ ១ តៃផ្វិក ១ គ្វាលក្ញុំ ១ យោកនអញ្ញ១តៃជំអរ ១ តៃបោប្ដ១ តៃរកកំប្រូតអ្យ៉ាក១ តៃកំវៃ ១ គ្វាលសំអប ១ គ្វាលកញ្ញ ១ តៃកុប្ណុរតី ១ សិរ

៩_ កកំបញ្ញ១ សិបោ១ កន អិស១ សិរតតង្កុ១ លបអ្នប ១ លបកន្សោ ១ តៃព្រះគ្រិយ៍ ១ សិបោកន អស១ តៃរតប្ញុតិ ១ លបវិបិត្រ១ លបកប្តេប១ ប្ញុ២០-១០-២០ អំរះព្រះ

១០_ហោយ ១ យោបន្សៀ ១ គ្វាលកេ្យ ១ តៃកំបង ១ តៃបោកន-អព ១ លបកន - អំ ១ តៃក្ឋ ១ តៃកន-ឧយ ១ តៃកំផាប ១ តៃបោកន-អស ១ លបត្ក្យប ១ តៃលង្គាយ ១

១១_តៃបោត្គល ១ សិរតក្រៅ ១ តៃកន្ឋក ១ តៃបំហោប ១

សិរតិអ្នក្រុយ ១ តៃសន្ទាប ១ តៃបោប្សត ១ សិរតិក
ញ្ញោ ១ តៃអ្នកតិ ១ តៃប្រែះធម្មិ ១ តៃសង្ការ ១ តៃកន្ត្រុក
១ តៃក្តិត ១ តៃរ

១២- រ ១ តៃរតិបន្ទុនិ ១ តៃស្មោ ១ សិរតសំអប ១ សិបោអំ
វិលិ ១ ប្រម ២០- ០ ។ អំរះសុគជិភិ ១ យោកញ្ញ ១
យោសំអប ១ យោប្បៀង ១ តៃកញ្ញ ១ សិ បៅមាញ ១
តៃបោបំបេង ១ តៃ

១៣- រតកនិអំ ១ លបិត្តនិ ១ លបិកំរៃ ១ គ្វាលិកន្ទោញ ១
តៃនាង ១ សិបោសិទ្ធិរ ១ តៃកន្ទេង ១ តៃទ្វលិ ១ សិ
បៅគិរុបី ១ តៃអទេគ្រីយ ១ តៃរតិកន្ទុះ ១ តៃ តៃអសំ
កោះ ១ តៃអ

១៤–កុលគ្រីយ ១ តៃ រត្នារតី ១ តៃកន្ទិ ១ តៃអកន្ទេង ១
លបិកញ្ញនិ ១ តៃទារំបុ្ចសិ ១ តៃអភាគទេរ ១ តៃកនិ អសី
១ ប្ញំ ២០-៧ ។ បិណ្ឌអំរះ ៣ ទុអំរះបាយោ ១០-៧ គ្វាស៊
៦ តៃ ២០-៨ លបិ ១០ សិរតិ ៦ តៃ

១៥– រតិ ៥ លិបៅ ៦ តៃបៅ ៦ តៃអ ៥ ប្ញម ៨០-៩-០

អ្នកប្ដេស្រុកសំរោងសោតឃោធនាគ្រូ ១ ឃោកនៀ ១ តែឧត្បល ១ គ្វាលិកផ្ដេង ១-០ ប្រុំម អ្នកវ្រះកុជំតោយិឧត្ដរប្ដេស្រុកអន្លេ ២

១៦- អំរះ ៤ គុអំរះបាឃោ ២០-៤ គ្វាលិ ១០-១ តៃ ២០ ១០-២ លប៊ី ១០-៤ សិរតិ ៧ តៃរតី ៦ សិប៉ៅ ៦ តៃ ៦ តៃអ ៧ ប្រុំម ១០០-១០-៣ ។ វ្រះកុជំតោយិ ទក្សិណាមតិជ្ជូន្តវ្រះកម្រតេងអញ

១៧. គ្រឹប្ដបីវីផ្ទេគ្វរវ្រះស្បៃប្យហ ១ គាយត្រិយមាស្ថ្នកៃ ១ គាយត្រិយប្រក្សុកៃ ១ គ្វេត ១ វ្រះគទា ១ វតិបរិ ១ អាឃោគ ១ ប្ដប ១ បន្ទាយិ ១ រៅទិបំនោងប្រក់រៅទិស្រេះ៤ គទា

១៨- បា ៥ ស្មោក ៦ ជេងត្រិបាទ ២ ជេងបរស្ស ១ ជេង ទ្យាន ១ ត្មោបិបស៊ ២-០ វ្រិកតគិស្រុកតិបលិប្រមានិម ល្បាងអំរះកន្មាស៊ ១ ឃោបិរោស ១ ឃោសុភិក្ស ១ ឃោប្លេក ១ ឃោក្រៅ ១ តែកំ

១៩- ប្ដុរ១ តៃបន្ទាន៑១ គ្វាលិទប្តិប ១ សិរតិន្មេឃិ២ តៃលង្កះ២

តៃរត៏កំរី ១ តៃកំបង ១ គ្វាល៊ប្តេ ១ លិបៅកញ្ញ ១ តៃ
ក្រៅ ១ គ្វាល៊កញ្ញ ២ លបិកំវៃ ១ គ្វាល៊គ្គុប៊ ២ តៃរត៏
ប្មោស៊ ១ តៃរតិសំ

២០–អប៊ ១ តៃប៉ោកន៊អស៊ ១ តៃតង្កេ ១ តៃសម្រប្ ១ គ្វា
ល៊កន្យាន ១ សិបៅកន្តោក៊ ១ តៃស្មោក៊ ១ សិបៅតង្ក
១ តៃកន្យ ១ សិរត៊បន្ទន៊ សិបៅកន្ត្យហ៊ ១ តៃក្រៅសោត៊
១ តៃរត៊អ្គត៊ ១ តៃរតិបន្ទន៊ ១

២១–យោកន៊អស៊ ១ តៃកន្លាង៊ ១ គ្វាល៊គ្រី ១ តៃអគ្រោក៊ ១
បិណ្ឌាអំរះ ១ ឝុអំរះហ៊យោ ៦ គ្វាល៊ ៦ តៃ ១០-២-
លបី ១ សិរត៊ ២ តៃរត៊ ៥ សិបៅ ៥ តៃបៅ ១ ប៊្សំម
២០-១០-៧-០ រ្នក៊តកិស្រុក៊វិរេន្ទ្របង្គន

២២–ប្រមាន៊ផេង៊រ្នអំរះមហោន្ទ្រ ១ យោគិរុប៊ ១ យោកំបិត៊ ១
យោគ្រី ១ គ្វាល៊ហរី ១ គ្វាល៊ទ្យប៊កំវិស៊ ១ តៃសុផន ១
តៃំគុបិយ ១ តៃរតិគ្រីទេវ ១ តៃសរស្វតី ១ លប៊បន្ទន៊ ១
លិបៅមតិរា

២៣–ផ ១ គ្វាលក៊ន្តេង៊ ១ គ្វាលត្គប៊ ១ តៃសុភទ្រា ១ តៃរត៊កន

អសេ១ តែបញ្ចនិ១ លបអ្ហិតិ១ តែរតិកន្ទបិ១ តែប៉ោកឡ៉ី
១ តែផ្អស៊ិ ១ គ្នាលិទ្យាចិក្ដេង ១ សិប៉ោនិលា ១ យោ
ទ:អាទ ១ យោមាន១ប្ញមែ ២០-៥

២៤-អំ ះ មករទ្ធជិ១ សិអកំវ៉ាសិ ១ យោក្រៅ១ យោវេទ ១
យោ ប្លោង ១ យោត្មែ ១ យោប៉ោស៊ ១ តែអលក្ខទេវ ១
តែ បិតិ ១ តែមតិ១ តែប៉ោកត្តង១ តែកសុន្សៃ១ តែអ
រុទ ១ តែកលគ១ គ្នាលកញ្ញា១

២៥-តែ អ្សេស៊ិ១ តែកំរី១តែបត្ថេ១ គ្នាលិបន្ទន១ស៊ីរកឹកំបិតិ១
តែ ក្រុមទេវ ១ តែផ្សិកិ ១ លបិធលទេវ ១ គ្នាលិជង្វេរ១
តែអ្គតិ១តែបុឌ្គលិ១ លបិកត្រេន១ គ្នាលិកញ្ញ១ ស៊ីរតិប្ដេទុ
១ សិប៉ោកញ្ញ១

២៦-តែធម្ម១ លបិក្រៅ១ តែទក្សិណាទេវ១ តែបំនង១
តែកញ្ញោស៊ិ១ តែសន្ទុំ១គ្នាលិបរិស្ទនិ១ ប្ញមែ២០-១០
៣-០ បិណ្ឌអំរះ ២ គុអំរះ ៣ យោ ១០.២ គ្នាលិ ៨
គ្នាលិទ្យាចិ២តែ ២០.២ លបិ ៥ សិរតិ ២ តែរតិ ៣

២៧-សិប៉ោ ៣ តែមោ សិអ១តែអ១ ប្ញមែ ៦០.២០ វ៉ក្ក

តគិស្រុកស្តុកកន្មេលប្រិតគ្រេម្តបុរអំរះ វជិតករ១យោកន្សោ១ យោបទ្រភារិ១ យោកត្ត១ យោគិរិភារិ១យោស្មោសិ១យោរុបិភារិ១ យោ

២៨- ភាជ៊ាវ ១ យោលំផាចិ១ យោលង្កះ១ យោជំនតិ១ យោមហេត្រភារិ១ តៃកញ្ចោ១ តៃកញ្ចោង៍១ តៃគ្រវទេវិ១តៃតាង៍១ តៃស្មោស១ កិបសិ១ តៃកន្ធ១ តៃតាត៍សោតិ១ តៃកំប្រុគ១ តៃកំបិតិ១

២៩- គ្លាលិកញ្ជ១ លបិកតិអសិ១ សិរតិបន្ទសិ១ តៃបូគ១ លបិកតិអសិ១ លបិកំបង១ តៃកន្សុតិ១ គ្លាលិកន្ធោញ១លបិកំបតិ១ បិណ្ឌអំរះ១ គុតំរះបាយោ ១០.២គ្លាលី២ តៃ១០.២ លបិ៤ សិរតិ១

៣០- បរ្យ៉ូ២០.០.១១០ បរ្យិមិអ្នកំប្រះកុជំតោយ័ទក្សិណាបច្លស្រុកិអន្ទេ៣ អំរះ៤គុអំរះបាយោ២០.១០ គ្លាលិ១០.៦ គ្លាលិឡុបិ២តៃ៤០.៦ លបិ១០ សិរតិ៥ តៃរតិ៨ សិពោធតៃពោ៣សិអ១ តៃ

៣១- អរ២បរ្យ៉ូ១០០.២០.១០ ០ប្រះ១តភាគតប្រះកុជំអន្ទេ ២០

ពន្យល់ពាក្យពិបាកខ្លះ

១-២ បិកេ បីកើត

វៃគាខ ពិសាខ

ប្រក ប្រាក់

ប្ទេយ ផ្ទៃ

ជូន ជូន

វ្ញក ញ្ញាក់

៣- គតា ដំបង

ស្យោក ស្តក

៤-១.៣ ជាឈ្មោះខ្ញុំកំដរបាវព្រាវ ដែលមានងារជា

យោ, តៃ, គ្មាល (ឃ្មាល) ។

ខ្ញុំសូមជូននូវចំនួននិងការរាប់លេខខ្មែរខ្លះ ដែលមាននៅក្នុងសិលា

ចារឹកព្រះគោ ។ សូមលោកអានសិលាចារឹកត្រង់លេខ :

៩ = ប្រំ ២០-១០-២ អានថា ផ្សំជា ៣២

១២ = ប្រម ៦០-១០ អានថា ផ្សំជា ៣០

១៤ = ប្រំ ២០-៧ អានថា ផ្សំជា ២៧

យោ ១០-៧ អានថា យោ ១៧

តែ ២០-៨ អានថា តែ ២៨

១៥ = ប្រុំម ៨០-៩ អានថា ផ្សុំ ៨៩

១៦ = ឃោ ២០-៤ អានថា ឃោ ២៤

គ្វាល ១០-១ អានថា ឃ្វាល ១១

តៃ ២០-១០-២ អានថា តៃ ៣២

លប ១០-៤ អានថា លប ១៤

ប្រុំម ១០០-១-៣ អានថា ផ្សុំថា ១១៣

ឯលេខខ្មែរដែលមាននៅក្នុងសិលាចារឹកព្រះគោនោះ មានលំនាំដូចខាងក្រោមនេះ ៗ

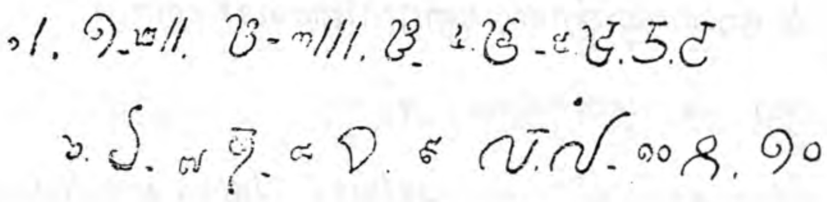

ផ្នែកកំណត់-ប្រវត្តិការណ៍

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ក្រុមទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ
ក្រុងភ្នំពេញ

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ប្រកាសប្រឡងប្រជែងទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ
ក្នុងឆមាសទី ២ ឆ្នាំ ១៩៦៩

នៅឆមាសទី ២ គឺតាំងពីខែកក្កដា ដល់ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៦៩ ក្រុមទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ក្រុងភ្នំពេញ ត្រូវការជ្រើសរើសយកឯកសារទំនៀមទម្លាប់ ដោយបើកការប្រឡងប្រជែង ២ មុខគឺ :

១– ចម្រៀងប្រជាប្រិយ

២– ទោសនិងការផ្ដន្ទាតាមរបៀបបុរាណ

ដូច្នេះអស់លោក-អ្នកចេះដឹងទាំងឡាយ ជាស្ត្រី ជាបុរស ឬ ជាបព្វជិតក្ដីដែលស្ម័គ្រចិត្តប្រឡង, សូមសរសេរតែងអត្ថបទ តាមគោលបញ្ហាដូចរៀបរាប់ខាងមុខ

ឱ្យការណ៍ទៅក្រុមទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ យ៉ាងយូរបំផុត ត្រឹមថ្ងៃដាច់ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៦៩ ។

ការប្រឡងប្រជែងនេះមានរង្វាន់ ៤ ថ្នាក់ ៖

លេខ ១	១.០០០៛០០
លេខ ២	៨០០៛០០
លេខ ៣	៦០០៛០០
លេខ ៤	៤០០៛០០

បើអស់លោក-អ្នក ត្រូវការសរសេរអត្ថបទដូចខាងលើនេះទៅដាក់ប្រឡងសូមសរសេរលើសៀវភៅ កុំសរសេរលើក្រដាស តែ ១ សន្លឹក ឬ ២ សន្លឹកឡើយ ហើយសូមសរសេរនាម និង ទីលំនៅរបស់ខ្លួនឲ្យច្បាស់លាស់ លើក្រដាសមួយសន្លឹកដោយឡែក ដាក់ក្នុងស្រោមជាមួយនិងអត្ថបទនោះ យកទៅឲ្យក្រុមជំនុំផ្ទាល់ខ្លួនក៏បាន ផ្ញើទៅតាមរយៈប្រៃសណីយ៍ក៏បាន ដោយកាខ្នងសំបុត្រថា :

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ការិយាល័យទំនៀមទម្លាប់

គោលបញ្ហានៃការប្រឡង

១- អំពីចម្រៀងប្រជាប្រិយ

ដើម្បីកុំឲ្យមានការភាន់ច្រឡំ ក្រុមទំនៀមទម្លាប់ សូមជំរាបអស់

លោក-អ្នកដែលស្ម័គ្រចិត្តសរសេរទៅប្រឡងឲ្យបានជ្រាបថា ចម្រៀងប្រជាប្រិយ ដែលក្រុមទំនៀមទម្លាប់ ត្រូវការរើសយកជាឯកសារក្នុងលើកនេះ មិនមែនជាចំនុកដែលក្រុមអាយ៉ៃ ឬប្រូបៃក ច្រៀងលែងខាយឲ្យគ្នានោះទេ គឺជាចំនុកខ្លីៗ ដែលសម័យបុរាណ តែងនិយមច្រៀងលេង នៅពេលទំនេរ នៅពេលធ្វើការផ្សេងៗ ដូចជាបំពេរប្អូន-ស្ទូងស្រូវ-បោកស្រូវ-រវៃស្បូត្រនាពេលយប់ នៅពេលអុំទូក ឬ នៅពេលលេងល្បែង ដូចជាបោះឈូងនៅរដូវចូលឆ្នាំជាដើម . . . . ។

ពេលជាន់អារក្ស:— មានចំនុកអ្វីខ្លះ ? សម្រាប់ច្រៀងបញ្ចាន់អារក្ស ? គេច្រៀងបញ្ចាន់នៅពេលណាខ្លះ? ពេលមានជម្ងឺ? ពេលឡើងពេញ? ពេលដាក់ទូកថ្មីពេលចេញទៅប្រណាំងទូក ? សូមសរសេរពាក្យចម្រៀងទាំងនោះឲ្យច្បាស់លាស់ផង ។

ពេលរៀបអាវាហវិវាហមង្គល:— សូមអធិប្បាយពន្យល់ថា ចម្រៀងណា គេច្រៀងនៅពេលណា (លើកកំណត់ - សំពះមេបា - កាត់សក់ - សែនចងដៃ - លៀងក្បៀវ - បុកល័ក្ខ - ធ្វើធ្មេញ - ដោតផ្កាស្លា - កាត់ខាន់ស្លា-សំពះពេលា-ពំបើកវាំងនន-ផ្ទឹម គោងជាយស្បៃចូលបន្ទប់ . . . . ។ល។)

ពេលពពោះ— ក្មេងស្រី ឬ ប្រុស មានចំនុកច្រៀងឬទេ ? ចំនុកថាម៉េចខ្លះ ?

ពេលបញ្ចូល-បញ្ចេញម្លប់កូនស្រី និង បំបួសនាគៈ– មានលេងភ្លេងនិងចំនុកច្រៀងឬទេ? តើចំនុកច្រៀង និងភ្លេងអ្វីខ្លះ? សូមសរសេរប្រាប់ផង ។

ពេលឡើងអ្នកតាៈ– តើនៅពេលធ្វើពិធីឡើងអ្នកតា គេមានលេងភ្លេងអ្វី? ចំនុកច្រៀងអ្វី? ជាម៉េចខ្លះ? សូមប្រាប់ឈ្មោះ និងទីកន្លែងដែលលោកអ្នកបានឃើញ ។

សូមអធិប្បាយអំពីចម្រៀងទាក់ទងដោយជនបរទេស . ទាក់ទងនឹងការងារ ទាក់ទងនឹងផ្ទះសម្បែង - ទាក់ទងនឹងស្នេហា - ចំនុកច្រៀងបំអកឲ្យប្រុស - ស្រី ឬ ឲ្យមេម៉ាយ, មនុស្សចាស់ ឬបព្វជិត, ឲ្យអ្នកក្រុង ឬ អ្នកស្រែ ។ល។ ចំនុកច្រៀងរិះគន់ជនបរទេសមាន យួន - ចិន - បារាំង ជាដើម ។ សូមប្រាប់អំពីដើមកំណើតនៃចម្រៀងទាំងនោះផងថា តើមានដើមកំណើតពីណាមក ? បើមានរឿងព្រេងប្រាប់ ក៏សូមនិយាយផងកុំខាន ។

២- ទោសនិងការផ្តន្ទាតាមរបៀបបុរាណ

សូមលោក អ្នកប្រឡង អធិប្បាយអំពីទោស និង ការផ្តន្ទាទោសតាមដែលលោកអ្នកធ្លាប់បានឮចាស់ៗ ដំណាល និង តាមដែលលោកអ្នកធ្លាប់បានឃើញ, សូមអធិប្បាយតាំងពីទោសបន្តិចបន្តួច រហូតដល់ទោសប្រហារជីវិតបង់?

ឮគេថា : មានទោសម្យ៉ាង ហៅថា ទោស «គន្ទង់ខ្ចប់» តើលោកអ្នកធ្លាប់បានដឹងទេ? ទោសនេះដូចម្ដេចខ្លះ? ទោសវាយក៏វ, ចងក្រពើ, ដាក់ឃ្នាងបណ្ដើរឲ្យធ្វើការ, ទោសដាក់ឲ្យទៅជាពលបឹម តើដូចម្ដេច? បើត្រូវទោសដល់ទៅនិរទេស តើច្រើនបញ្ជូនទៅឯណា?

សេចក្ដីបញ្ជាក់— អត្ថបទដែលបេក្ខជនសរសេរទៅដាក់ប្រឡង ទោះជាប់ក្ដី មិនជាប់ក្ដី ត្រូវទុកជាសម្បត្តិរបស់ក្រសួងតទៅ មិនបង្វិលឲ្យសាមីខ្លួនវិញទេ ។

បានអស់លោក-អ្នក ជាច្រើនដែលមិនទាន់បានផ្ញើរូបថតទៅឲ្យ ក្រុមជំនុំ ហេតុនេះ សូមផ្ញើរូបថតសាមីខ្លួន លោក-អ្នកដែលសរសេរអត្ថបទប្រឡងបិសន្លឹកមកជាមួយផង គឺរូបមួយកំណាត់ខ្លួនទំហំ ៤ × ៦ លើកលែងតែអស់លោកណាដែលបានផ្ញើពីលើកមុនៗរួចមកហើយ ។

ក្រុមទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ

ឯកសារ

ប្រវត្តិភូមិ និង កោះនានា នៅខេត្តកោះកុង

ដោយ

ឧកញ៉ាប្រសើរលិខិត ម៉ែង-ឆន់

ធ្វើការនៅទីចាត់ការគរុកោសល្យ ភ្នំពេញ

១- ភូមិជ្រោយស្នាច់ និង កោះផិតខាង

អ្នកផ្តល់ពត៌មាន គឺលោក ណាយ-សាំង អាយុ ៦៥ ឆ្នាំ និង លោក យ៉ិង-ឈៃ អាយុ ៥០ ឆ្នាំ នៅភូមិជ្រោយស្នាច់ ។ ក្រៅពីនេះ តាមការពិនិត្យផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ កាលពីថ្ងៃទី ១៦-៤-៦៨ ។

ជ្រោយស្នាច់ ស្ថិតនៅក្នុងសង្កាត់ព្រែកខ្សាច់ ស្រុកគិរីសាគរ ខេត្តកោះកុង ។ បានជាហៅថាជ្រោយស្នាច់ ព្រោះទីនេះមានដីដុះលយចេញទៅក្នុងសមុទ្រហើយមានដើមស្នាច់ដុះជាច្រើន "អ្នកខ្លះហៅពយស្នាច់" ។

ជ្រោយនេះមានប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅជាអចិន្ត្រៃយ៍ចំនួនជាង ២០ គ្រួសារ ក្រៅអំពីនេះមានពួកកម្មករចំនួនជាង ២០០ នាក់ ដែលប្រកបរបរស៊ីឈ្នួលកាប់ឈើឲ្យក្រុមហ៊ុនជប៉ុន ព្រោះមានក្រុមហ៊ុនជប៉ុនមកសុំទិញឈើពីរាជការខ្មែរ បានប្រកបអាជីវកម្មនៅទីនេះ ។

នាទីភូមិជ្រោយស្នាច់ តាំងលើឆ្នេរខ្សាច់បណ្តោយតាមបាតសមុទ្រ មានចម្ងាយប្រហែល ៦០០ម ទទឹងភូមិប្រហែល ៤០ ម ។ គេឃើញមានអ្នក

ស្រុកសង់ជា ២ ជួរទល់មុខគ្នា ហើយឃ្លាតដាច់ៗពីគ្នា ។ ផ្ទះទាំងនោះ សង់អំពីឈើប្រក់ស័ង្កសីខ្លះ ប៉ុន្តែពុំសូវខ្ពស់ពីដីទេ ។ ទីធ្លាមុខផ្ទះ និងជុំវិញផ្ទះច្រើនតែដីខ្សាច់ ដូច្នេះហើយបានជានៅក្នុងភូមិ ពុំមានដំណាំអ្វី ក្រៅពីដើមដូងឡើយ ហើយដូងទាំងនោះសោតក៏នៅទាបៗដែរ ព្រោះភូមិនេះ ទើបនឹងរៀបចំថ្មី ។

នៅមាត់សមុទ្រមានផែមួយយ៉ាងធំ ធ្វើអំពីដែក និងឈើដែលជារបស់ក្រុមហ៊ុនជប៉ុន ធ្វើសម្រាប់នាំឈើដាក់នាវា ហើយក្រៅអំពីនេះមានរថយន្ត និងម៉ាស៊ីនស្ទូចឈើ "ឡាហ្គ្រុយ" ដែលជាសម្ភារៈក្នុងការដឹកនាំឈើចេញពីព្រៃ និង សម្រាប់ស្ទូចឈើដាក់នាវាដែរ ។

មុខរបរនៃប្រជាពលរដ្ឋនៅភូមិជ្រោយស្វាច់មានច្រើនយ៉ាង គឺអ្នកខ្លះខាងការនេសាទត្រី ខ្លះធ្វើចំការ ខ្លះស៊ីឈ្នួលកាប់ឈើឲ្យជប៉ុន និងមានខ្លះទៀតខាងការលក់ដូរ ដូចជាលក់កាហ្វេ ទឹកក្រូច នំបញ្ចុក នំក្រូច ស្រាបារី ។ល។ ប៉ុន្តែគុយទាវពុំមានលក់ទេ ។

អ្នកភូមិជ្រោយស្វាច់ កាន់លទ្ធិព្រះពុទ្ធសាសនា ប៉ុន្តែពុំទាន់មានវត្តសម្រាប់ធ្វើបុណ្យទានទេ បើគេត្រូវការធ្វើបុណ្យម្តងៗ គេទៅធ្វើឯវត្តស្អុយនៅចម្លងគោ ឬទៅវត្តកិមាន នៅកោះកុង ។ ចំណែកសាលារៀនក៏ពុំទាន់មានដែរ ព្រោះកុមារ-កុមារី នៅភូមិនេះ មានចំនួនតិចពេក ។

ភាសានិយាយនៃប្រជាពលរដ្ឋនៅភូមិជ្រោយស្វាច់ គឺភាសាខ្មែរ ប៉ុន្តែអ្នកទាំងនោះមានចេះភាសាចិនហៃណាំ និងភាសាសៀមផងដែរ ។

ឯជីវភាពឃើញធូធារគ្រាន់បើ ស្លៀកពាក់ច្រើនស្អាត ៗ ហើយមានប៉ុស្តិ៍វិទ្យុទទួលសម្លេងស្ទើរគ្រប់ផ្ទះ ៗ

នៅខាងក្រោយភូមិមានវាលស្រែចំការ បណ្ដោយប្រហែល ៥០០ម ទទឹងប្រហែល ២០០ម បន្ទាប់ពីនេះទៅ គឺព្រៃភ្នំ ៗ នៅខាងមុខភូមិ គឺសមុទ្រ ហើយនៅចម្ងាយប្រហែលពី ២ ទៅ ៤ គីឡូម៉ែត្រ មានកោះតូច ៗ ៥ផ្សេងគ្នា គឺកោះស្មាច់ កោះអំពិល កោះស្ដេច កោះតាន់ និង កោះទទឹង ៗ ឯកោះទាំងនោះមានស្ថានភាព និងប្រវត្តិផ្សេង ៗ គ្នាដូចតទៅ :

១- កោះស្មាច់ នៅទិសនិរតីនៃជ្រោយស្មាច់ ៗ កោះនេះមានទំហំធំជាងគេក្នុងបណ្ដាកោះទាំង ៥ ៗ កោះស្មាច់ពុំមានផ្ទះអ្នកស្រុកនៅទេប៉ុន្តែមានចំការដែលអ្នកស្រុកនៅជ្រោយស្មាច់ទៅកាប់គាស់រាន នៅឡើយ ៗ

២- កោះអំពិល ក៏នៅទិសនិរតីជ្រោយស្មាច់ដែរ បន្ទាប់កោះស្មាច់ៗ កោះនេះមានទំហំតូចទេ ហើយថៅកែឈ្មោះ ក៏ត នៅជ្រោយស្មាច់ បានទៅកាប់គាស់រានដាំដំណាំតែម្នាក់ឯង គឺមានដាំដូង កៅស៊ូជាដើម ៗ

៣- កោះស្ដេច ស្ថិតនៅខាងលិច ចំពីមុខជ្រោយស្មាច់ ហើយមានទំហំធំជាងកោះអំពិល ៗ កោះនេះមានប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅ ៥-៦ គ្រួសារ និងមានប៉ុស្តកងរាជតម្រួតមួយប្រចាំការនៅទីនេះ ៗ

កោះស្ដេចមានអណ្ដូងបុរាណមួយ ហៅថាអណ្ដូងអ្នកគ្រង់ "អ្នកសច្ចំ" ៗ អណ្ដូងនោះមានទំហំទទឹងមាត់ប្រហែល ៤០ ស ម. ជម្រៅប្រហែល ៥០ ស.ម. ហើយស្ថិតនៅត្រង់ដីទំនាបមួយ ដែលមានទឹកប្រៃ

ព័ទ្ធជុំវិញ ប៉ុន្តែគួរឲ្យអស្ចារ្យណាស់ ដោយអណ្តូងនេះមានទឹកសាបចេញជានិច្ចមិនចេះរីង ។

តាមប្រវត្តិនៃអណ្តូងនេះថា កាលពីដើមមានស្តេច ១ ព្រះអង្គមាននាមពុំប្រាកដ បានស្តេចយាងមកកាន់កោះនេះ ដោយមានព្រះរាជបរិពារជាច្រើនតាមដង្ហែផង ។ ដោយនៅទីនេះមានតែទឹកសមុទ្រ ដែលមានរស់ជាតិប្រៃ រកទឹកសាបសោយពុំបាន ទើបព្រះអង្គទ្រង់អធិដ្ឋានហើយយកព្រះខាន់ជីកដីនៅកន្លែងនេះធ្វើជាអណ្តូង ទឹកសាបក៏ចេញមកសម្រាប់ព្រះអង្គ និង ព្រះរាជបរិពារសោយ និង ពិសា ផ្គត់ផ្គង់បរិបូណ៌ ។ អំណើះតមក អណ្តូងនោះក៏រីងទៅជាថ្ម ហើយកោះនេះក៏បានគេសន្មតនាមថា កោះស្តេច ជាប់រហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

៤- កោះធាន់ នៅទិសពាយ័ព្យ នៃភូមិជ្រោយស្វាច់ ហើយមានទំហំតូចជាងគេបំផុត កោះនេះមានដុំសីលា និងមានរុក្ខជាតិដុះគ្រាសគ្រាសាយ ដូចជាកោះឯទៀត ៗ ដែរ ប៉ុន្តែពុំមានប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅ ឬក៏កាប់គាស់ធ្វើចំការអ្វីទេ ហើយនៅឆ្ងាយពីដីគោកជាងគេផង ។

៥- កោះទទឹង នៅទិសឧត្តរនៃភូមិជ្រោយស្វាច់ ។ កោះនេះមានកន្លែង ប៉ុន្តែតូចជាងកោះស្តេច ស្ថិតនៅជិតដីគោកជាងគេ ហើយពុំមានប្រជាពលរដ្ឋតាំងទីលំនៅ និង ពុំមានអ្នកណាប្រកបរបរស្រែចំការនៅកោះនេះទេ ។

បើគ្រាន់តែឮថា កោះទទឹង មិត្តអ្នកអានមុខជាយល់ថា មកពីកោះ

នេះទទឹងវៃប៉ុ ប៉ុន្តែតាមការពិត ពុំមែនដូច្នោះទេ គឺមកពីកោះនេះស្ថិតនៅទទឹងមុខអ្នកដំណើរ ព្រោះបើគេបើកបំពៅទៅ ឬចែវទូកសៀរតាមមាត់សមុទ្រគេឃើញកោះនេះនៅទទឹងពីមុខ ត្រូវតែបើក ឬចែវវាងបន្តិច ទើបទៅមុខរួច ។

\+

\+ \+

២- ប្រវត្តិឈូងយាយសែន

> អ្នកផ្តល់ពត៌មាន គឺលោក តាន់-ឡឹក នាយតំបន់អធិការកិច្ចបឋមសិក្សាស្រុកកោះកុង និងលោក តាន់-ធិន ជាប្អូនបង្កើតរបស់លោក តាន់-ឡឹក ។ ទាំង ២ នាក់បងប្អូនមានស្រុកកំណើតនៅកោះកាពិ ហើយសព្វថ្ងៃក៏នៅកោះកាពិទៀត ។ លោកបានផ្តល់ពត៌មាន កាលពីថ្ងៃ ២០-២-៦៨ ។

ឈូងយាយសែន ស្ថិតនៅក្នុងសង្កាត់ព្រែកខ្សាច់-ស្រុកគិរីសាគរ ខេត្តកោះកុង ត្រង់ចន្លោះកោះក្រសា និងកោះកុង "ខាងត្បូងកោះកុង" ។ អ្នកស្រុកនោះខ្លះហៅថា "អាវយាយសែន" ជាប់ភាសាសៀម គឺសៀមហៅអាវ ខ្មែរហៅឈូង ។ ឯប្រវត្តិនៃឈូងយាយសែន មានដូចតទៅ ។

ជាយូរឆ្នាំកន្លងមកហើយ មានមេចោរស្រីម្នាក់ឈ្មោះ សែន ។ មេចោរនោះជាមន្ត្រីជាខិនស្នៀតគុនខ្លាំងពូកែណាស់ ពោះបីទូក បំពៅ ដែលនៅឃ្លាតពីគ្នាចម្ងាយប្រហែល ១០ម ក៏អាចលោតផ្លោះពីទូក ១ទៅទូក ១ ទៀត[illegible]ងាយ ។

មេចោរសែន មានកូនចោរប្រុស ១ ជាច្រើននាក់ទៀត ជាបរិវារ ហើយដើរកាត់ត្បាតប្លន់អ្នកដំណើរដោយទូក សំពៅ តាមសមុទ្រ ៗ មេចោរប្រុសឯទៀត ១ ក៏ពុំហ៊ានទើសមុខនាងសែនដែរ ម៉្លោះហើយនាងសែនត្រូវមានទ្រព្យសម្បត្តិសឹងប្រៀបបាននឹងមហាសេដ្ឋី ប៉ុន្តែទោះបីបានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏មេចោរកំណាចនេះពុំចែកចាយដល់កូនចោរឲ្យល្មមនឹងកម្លាំងដែលគេបានឡើយ សុខចិត្តយកទៅជីកកប់ក្នុងធរណី ពុំឲ្យអ្នកណាដឹងកន្លែងទៅវិញ ៗ ដោយការលោភលោកលន់ហួសហេតុនេះហើយ ដែលបណ្ដាលឲ្យកូនចោរទាំងអស់កើតក្ដៅក្រហាយចិត្តហើយបានមូលមតិគ្នាថា ពេលណាមួយនឹងសម្លាប់មេរបស់ខ្លួនឲ្យទាល់តែបាន ៗ

ហេតុតែបាបកម្មវាតាមទាន់ កូនចោរទាំងអស់បានប្រើឧបាយគាប់គួរទីនាយចៅហ្វាយ បានចាត់ចែងធ្វើម្ហូបយ៉ាងឆ្ងាញ់ ៗ ដោយមានស្រាក្រេបកំដរផង ៗ កូនចោរទាំងអស់ដណ្ដើមគ្នាចាក់ស្រាជូនចៅហ្វាយបន្តិច ១ ម្នាក់ ហើយចៅហ្វាយក៏ចេះតែទទួលឥតបង្អង់ដៃទាល់តែអាសុរាចូលទៅក្បាលថ្លើមប្រមាត់ ធ្វើឲ្យក្រង់កកដួលក្រោកលែងរួចតែម្ដង ៗ

ឱកាសល្អហុចឲ្យហើយ កូនចោរទាំងអស់ញាក់មុខដាក់គ្នា មិនយូរប៉ុន្មានក៏ទាញខ្សែមកចងដៃ ចងជើង ព័ទ្ធហើយព័ទ្ធទៀត កុំឲ្យបម្រះរួច ៗ ក្រោយដែលចងជាប់ហើយកូនចោរទាំងនោះ ខ្លះបានដាវ ខ្លះលំពែង ខ្លះដំបង គិតតែពី កាប់ ចាក់ វាយ ប៉ុន្តែជាការឥតប្រយោជន៍ សែននៅតែជា

សែនដដែល ឥតមានមុត ឬបែកបាក់ត្រង់ណាៈសោះឡើយ ។

ពិតមែនតែពុំមាន មុត ឬ បាក់ បែក ប៉ុន្តែការឈឺគ្រាំគ្រាបានធ្វើឲ្យនាងសែនរងទុក្ខវេទនាយ៉ាងក្រៃលែង ។ ដោយដឹងខ្លួនថាបើទឹងបម្រាស់ក៏ពុំរួច និងដោយដឹងថាគាត់បានកសាងអំពើអាក្រក់ជាយូរឆ្នាំហើយ ទើបគាត់សុខចិត្តទទួលផលកម្មនោះ គឺប្រាប់ទៅកូនចោរទាំងនោះថា «អ្នកទាំងអស់គ្នា កាប់ចាក់ទិងវាយខ្ញុំយ៉ាងណាក៏មិនស្លាប់ដែរ ណ្ហើយ! កុំឲ្យខ្ញុំវេទនាយូរពេក បើចង់ឲ្យខ្ញុំស្លាប់ លុះត្រាតែយកឈើស្រួចមករុកតាមទ្វារលាមករបស់ខ្ញុំទើបខ្ញុំស្លាប់ ។

ដោយជឿតាមសេចក្តីណែនាំនេះ កូនចោរទាំងអស់ក៏សម្រួចឈើដាំជាបង្គោល យកចុងស្រួចឡើងលើ រួចលើកគាត់ច្រកពីលើចុងស្រួចបញ្ចូលតាមទ្វារលាមក ហើយនាំគ្នាសង្កត់ទាល់តែចុងបង្គោលធ្លាយដល់មាត់ទើបឈប់ ។ ឯវិញ្ញាណក្ខន្ធនៃនាង សែន ក៏លាចាករូបកាយក្នុងពេលនោះទៅ ។

ក្រោយដែលបានផ្តួចជីវិតនាយចៅហ្វាយរបស់ខ្លួនរួចហើយ កូនចោរទាំងអស់នាំគ្នាលើកសពគាត់ដាក់នៅកន្លែងដ៏សមគួរមួយ រួចក៏ធ្វើកិច្ចសូមខមាទោស ហើយយកឧសមកគរដុតរលាយទៅជាផេះ ៗ បន្ទាប់មកទើបចោរទាំងនោះនាំគ្នាពិចារណារកហេតុផលនៃអំពើបាប-បុណ្យ រួចក៏ផ្តេជ្ញាចិត្តថា នឹងលែងប្រព្រឹត្តអំពើចោរកម្មនេះទៀតហើយ ហើយក៏លាគ្នាទៅរកប្រកបរបរផ្សេង ៗ ខ្លះខាងកសិកម្ម ខ្លះខាងការនេសាទ តាមតែ

ការពេញចិត្តរៀងខ្លួន

កន្លែងដែលនាងសែន នៅស្ថិតស្ថេរជាងគេកាលនៅរស់ និងកន្លែងដែលគេសម្លាប់ផុតគាត់នោះ នៅត្រង់ឈូងមួយ រវាងកោះក្រសាម្ខាងនិងកោះកុងម្ខាង ដូច្នេះហើយបានជាអ្នកស្រុកសន្មតហៅថា ឈូងនាងសែន លុះចំណេរក្រោយមក គេហៅថាឈូងយាយសែន ដរាបដល់សព្វថ្ងៃ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះវិញ្ញាណក្ខន្ធ នាង សែន បានទៅកើតជាព្រាយបិសាច ហើយអ្នកស្រុកក៏នាំគ្នាហៅ ថាយាយសែនដែរ ប៉ុន្តែបិសាចនេះពុំមានឥទ្ធិពលកាចសាហាវដើរធ្វើគេឯងទេ ។

តាមពត៌មានបន្ថែមទៀតថា ឈើដែលកូនហោរដាំជាបង្គោលរុកគិតនាងសែនកាលនោះនៅរហូតដល់សព្វថ្ងៃ គឺឈើទំហំប៉ុនកំភួនជើង រាងបួនជ្រុង កំពស់ប្រមាណ ១ ម ៥០ ពណ៌សប្រផេះ ស្ថិតនៅត្រង់ដីចំការរបស់អ្នកស្រុកម្នាក់ឈ្មោះ យាយល័រ នាឈូងយាយសែននោះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀតថា យាយសែននេះ កាលនៅរស់នៅឡើយមានកើតរោគឃ្លង់ផង លុះគាត់ស្លាប់ទៅ គាត់បានពន្យល់សប្តប្រាប់អ្នកស្រុកថា បើអ្នកណាសុខចិត្តកើតរោគឃ្លង់ដូចគាត់ គាត់នឹងប្រាប់ឲ្យទៅយកកំណប់គឺមាស ១ ពាង និង ប្រាក់ ១ ពាង ប៉ុន្តែពុំមាននរណាម្នាក់ សុខចិត្តទទួលមរតកនេះ អំពើគាត់ឡើយ ។

*

*   *

៣- ភូមិពាមក្រសោប

អ្នកផ្តល់ពត៌មាន គឺលោកគ្រូព្រះនាម ពុត-ផ្លង ជៅអធិការវត្តសុវណ្ណភោគាទីបារាម " ពាមក្រសោប " និងការពិនិត្យផ្ទាល់ដល់ទីកន្លែងរបស់អ្នកនិពន្ធ កាលពីថ្ងៃ ២២-២-៦៨ ។

បានជាហៅថាពាមក្រសោប មកអំពីទីនេះមានដីទួលមួយដែលដុះសុទ្ធតែដើមកោងកាង ។ ដីទួលនេះ មានទទឹងប្រហែលជាង ១០០ម បណ្តោយវែងទៅលិចច្រើនគីឡូម៉ែត្រ ។ នៅខាងត្បូងជាផ្ទៃទឹកសមុទ្រលហរហេវ ខាងកើតជាដៃសមុទ្រ និងខាងជើងមានព្រែកមួយតូច ៗ ផ្ទៃសមុទ្រ ដៃសមុទ្រ និងព្រែកនេះ បានព័ទ្ធទួលនិងព្រៃដូចគេក្រសោប ហើយមានប្រជាពលរដ្ឋទៅតាំងទីលំនៅត្រង់មាត់ពាមនៃព្រែក ទើបសន្មតហៅថា ភូមិពាមក្រសោប ។

ភូមិពាមក្រសោបស្ថិតនៅក្នុងសង្កាត់កោះកាពិ ស្រុកកោះកុង ខេត្តកោះកុង នាទិសទក្សិណនៃក្រុងខេមរភូមិន្ទ មានចម្ងាយប្រហែល ១០គម និងមានប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅចំនួន ១១០ គ្រួសារ ។

គេហដ្ឋានអ្នកស្រុកសង់ជា ២ ជួរអមមាត់ព្រែក ហើយព័ទ្ធរហូតដល់ក្បាលជ្រោយ ។ របៀបសង់សុទ្ធតែធ្វើលើចន្លុះកំពស់ពីដី ពី ១ម.ទៅ ២ម. តាមកន្លែងទាបខ្ពស់ ។ គ្រឿងសំណង់ គឺឈើប្រក់សង្កសី ឬឈើប្រក់ស្លឹក ។ ទីធ្លាភ្ជាប់ពីផ្ទះមួយទៅផ្ទះមួយ សុទ្ធតែស្ពានទាំងអស់ ។ ដូច្នេះផ្ទះទាំងឡាយគេសង់ច្រើនតែជាប់ជញ្ជាំងគ្នាតាមរបៀបផ្ទះល្វែង ។

នៅក្រោមផ្ទះពុំប្រាកដជាទឹក ឬគោកទេ ព្រោះធម្មតាទឹកសមុទ្ររមែងមានជោរនាច បើពេលទឹកជោរមានទឹកកំពស់ពី ០ ម ៥០ ទៅ ១ ម បើពេលទឹកនាចវិញគឺដីគោក ឬមានទឹករហាល ៗ តាមកន្ទេងជ្រៅ-រាក់ នៅមុខផ្ទះមានដៃសមុទ្រ និងតួព្រែក នៅក្រោយផ្ទះមានព្រៃដែលដុះសុទ្ធតែដើមគោងកាង ។

ក្រៅអំពីផ្ទះប្រជាពលរដ្ឋ មានវត្ត ១ និងមន្ទីររាជការផ្សេង ៗ គឺសាលារៀន គិលានដ្ឋាន ក្រុមគ្រូ រក្ខា និងនេសាទ កងរាជតម្រួតនិងទាហាន ប៉ុន្តែបុគ្គលិករាជការទាំងនោះ ច្រើនតែក្រុមអប់រំជាតិទេដែលមានចំនួនច្រើនជាងគេ ក្រៅអំពីនេះមាន ១ នាក់ ឬ ២ នាក់ សម្រាប់ប្រ-ចាំការតាមសមត្ថកិច្ចរៀងខ្លួន ។

មុខរបរនៃប្រជាពលរដ្ឋនៅភូមិតាមក្រសោប មានតែការនេសាទ ការលក់ទំនិញនិងម្ហូប អាហារ ហើយបើតាមការសង្កេតឃើញថា ទំនិញនិងម្ហូប.អាហារទាំងនោះ ពុំដែលជាលក់ឲ្យអ្នកណាទេ ព្រោះផ្ទះស្ទើរតែទាំងអស់ សុទ្ធតែលក់ដូរដូចគ្នា ប៉ុន្តែតាមការសួរបញ្ជាក់ទើបដឹងថា ទំនិញនិងម្ហូប-អាហារទាំងនោះ ត្រូវពួកទេសចរ-និងអ្នកស្រុកមកពីដំបន់ដីគោកដូចជាខាងភូមិស្ទឹងវែង ភូមិតាបាត ភូមិដូង ភូមិតាតៃ ជាដើមបានមកលក់ និងទិញ គ្រឿងឧបភោគ និងបរិភោគនៅទីនេះ ។

ភាសានិយាយគឺខ្មែរ តែអ្នកស្រុកចិនហៃណាំ និងវៀម ៗ ចាស់ ៗ ច្រើនចេះភាសាវៀមប៉ុន្តែចំពោះក្មេង ៗ វិញពុំសូវចេះទេ គឺចេះភាសាខ្មែរ

ហើយច្បាស់លាស់ផង ព្រោះមានសាលារៀន និងចលនាអក្ខរកម្ម ៗ ចំណែកខាងជំនឿវិញ គេគោរពព្រះពុទ្ធសាសនា ប៉ុន្តែមានអាស្រមអ្នកតាផងដែរ សម្រាប់ជំនឿបន្ទាប់បន្សំ ដូចជា យាយម៉ៅ និងអ្នកតាចិន ៗ

កុមារ កុមារី ត្រូវបានចូលរៀនគ្រប់គ្នា ប៉ុន្តែមានចំនួនច្រើនតែនៅថ្នាក់ទី ១២-១១-១០ ចាប់ពីថ្នាក់ទី ៩-៨ ឡើងទៅ ចេះតែរលោះបន្តិចម្តង ៗ ហើយជាពិសេសនៅថ្នាក់ទី ៧ រឹតតែតិចណាស់ ព្រោះគេយល់ឃើញថា ការនេសាទអាចផ្តល់លុយកាក់បានច្រើន ហើយទាន់ចិត្តជាងការរៀនសូត្រ ម្ល៉ោះហើយគេត្រូវតែទៅជួយឪពុកម្តាយខាងការនេសាទវិញ ប៉ុន្តែទោះបីយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏ក្មេងទាំងនោះបានចេះភាសា និងអក្សរសាស្ត្រខ្មែរល្មមប្រើការបានខ្លះហើយដែរ ៗ

ប្រជាពលរដ្ឋនៅភូមិពាមក្រសោប មានវិបត្តិធម្មជាតិមួយ គឺទឹកសាបសម្រាប់ទទួលទានដោយគេត្រូវដឹកនាំទឹកសាបពីទីឆ្ងាយ ៗ ដូចជាពីកោះស្រឡៅ ឬដើមគ្រក់ (យុនធាង) ឬក៏ក្ដូងប៉ាកកា (កោះប៉ោ) ជាដើម ៗ

*

* *